

T.C. BAŐBAKANLIK • DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

DOKUZUNCU 2007
KALKINMA 2013
PLANI

EĞİTİM :
OKUL ÖNCESİ, İLK VE ORTAÖĞRETİM

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2009

**T.C. BAŐBAKANLIK
DEVLET PLANLAMA TEŐKILATI**

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI

**EĞİTİM:
OKUL ÖNCESİ, İLK VE
ORTAÖĞRETİM**

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA - 2009

Yayın No DPT : 2790
ISBN NO: 978-975-19-4483-2

Yayın ve referans olarak kullanılması
Devlet Planlama Teşkilatı'nın iznini gerektirmez.

Bu yayın 500 adet basılmıştır.

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU

Başkan:

Cevdet CENGİZ

Milli Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

Raportör:

İzzet ÇEVİK

EDUSER

Koordinatörler:

Murat ALTINSOY

DPT

Fatma BARKÇİN

DPT

Yalın KILIÇ

DPT

Serdar POLAT

DPT

Salih YURTTAŞ

DPT

Üyeler:

Prof. Dr. Gönül AKÇAMETE

Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Petek AŞKAR

Hacettepe Üniversitesi

Murat Bey BALTA

Ankara Milli Eğitim Müdürü

Prof. Dr. Sevda BEKMAN

Anne Çocuk Eğitimi Vakfı

Esra BELEN

TİSK

Mehmet BİLGİR

Milli Eğitim Bakanlığı

Prof. Dr. İsmail BİRCAN

Atılım Üniversitesi

Zübeyde ÇELEBİOĞLU

TİSK

Salih ÇELİK

Milli Eğitim Bakanlığı

Mustafa ÇİÇEK

Sayıştay Başkanlığı

Mustafa DEMİREZEN

DPT

Muzaffer DOĞAN

Milli Eğitim Bakanlığı

İlhan DÜLGER

DPT

Bekir ERDOĞAN

Milli Eğitim Bakanlığı

Atilla ERDOĞDU

Milli Eğitim Bakanlığı

Ceren ERTKAN

TED

Ayla Göksel GÖÇER

Anne Çocuk Eğitimi Vakfı

Abbas GÜÇLÜ

Milliyet Gazetesi

Adem KARABAYIR

Maliye Bakanlığı

Ruhi KILIÇ

Milli Eğitim Bakanlığı

Doç. Dr. Ercan KİRAZ

ODTÜ

Nurettin KONAKLI

Milli Eğitim Bakanlığı

Celal KURU

Milli Eğitim Bakanlığı

Prof. Dr. Esra ÖMEROĞLU

Gazi Üniversitesi

Selahattin ÖZBAY

ÖZDE-BİR

Prof. Dr. Yüksel ÖZDEN

Balıkesir Üniversitesi

Esat SAĞCAN

Milli Eğitim Bakanlığı

Nuray SENAR

TESK

Semra SEVÜK

TOBB

Ali Haydar SILDIROĞLU

Milli Eğitim Bakanlığı

İlyas SONAR

Milli Eğitim Bakanlığı

Mehmet TEMEL

Milli Eğitim Bakanlığı

Prof. Dr. Nejla TURAL

Ankara Üniversitesi

Ercan TÜRK

Milli Eğitim Bakanlığı

Prof. Dr. Feyzi ULUĞ

TODAİE

İ. Ethem YAMAN

Milli Eğitim Bakanlığı

Abdülkadir YANICI

Türkiye İş Kurumu

Dr. İrfan YAZMAN

MEKSA

Yücel YÜKSEL

Milli Eğitim Bakanlığı

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
1 GİRİŞ	9
2 DURUM ANALİZİ	10
2.1 Dünyada ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler	10
2.2 Türkiye’de Geçmişe Dönük Değerlendirme ve Çıkarılan Dersler	14
2.2.1 Türk Eğitim Sisteminin Genel Yapısı	16
2.2.2 Okul Sistemi ve Yöneltilme	18
2.2.3 Öğretim Programları	21
2.2.4 Eğitimde Sosyal Diyalog	27
2.2.5 Eğitim ve Öğretim Hak ve Ödevi	28
2.2.6 Eğitim Personeli	33
2.2.7 Eğitimde Yeni Teknolojiler	33
2.2.8 İzleme-Değerlendirme	35
2.2.9 Örgütlenme	36
2.2.10 Eğitimin Finansmanı	39
2.3 Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler	41
2.4 Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler	47
2.5 İlgili Taraflar ve Roller	50
2.6 Türk Eğitim Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yanları	50
3 AB’YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ	52
3.1 AB Müktesebatının Eğitim Sistemine Dolaylı Etkileri	54
3.2 Yeni Fırsatlar	54
3.3 Eğitimde Avrupa Boyutu	55
3.4 Uzaktan Eğitimin Gelişimi	57
4 GELECEĞE DÖNÜK STRATEJİ	58
4.1 Eğitimin Vizyonu ve Misyonu	58
4.2 Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar	59
4.2.1 Türk Eğitim Sisteminin ve Yönetiminin Ülkenin İnsan Kaynaklarının En Etkin Biçimde Gelişmesini Destekleyecek Yapı ve İşleyiş Kavuşturulması	59
4.2.2 Eğitim Fırsat ve İmkanlarının Herkes İçin Erişilebilir Kılınması	59
4.2.3 Kaliteli Eğitim Fırsat ve İmkanlarının Yaygınlaştırılması	60
4.2.4 Eğitimde Kalite Güvence Sisteminin Oluşturulması	61
4.3 Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler	62
4.3.1 Türk Eğitim Sisteminin ve Yönetiminin Ülkenin İnsan Kaynaklarının En Etkin Biçimde Gelişmesini Destekleyecek Yapı ve İşleyiş Kavuşturulması	62
4.3.2 Eğitim Fırsatlarının Herkes İçin Erişilebilir Kılınması	65
4.3.3 Kaliteli Eğitim Fırsatlarının Yaygınlaştırılması	69
4.3.4 Eğitimde Kalite Güvence Sisteminin Oluşturulması	72
5 UYGULAMA STRATEJİLERİ	74
5.1 Mevzuat Düzenlemeleri	74
5.2 Kurumsal Düzenlemeler	74
5.3 Mali Kaynaklar	75
5.4 İnsan Kaynakları	75
6 SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	76
6.1 Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi	76
6.2 Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar	79

TABLO LİSTESİ

Tablo-2.1	Genel Ortaöğretimde Ders Yükünün Ders Gruplarına Göre Dağılımı
Tablo-2.2	Meslekî ve Teknik Liselerde Ders Yükünün Ders Gruplarına Göre Dağılımı
Tablo-2.3	Meslekî ve Teknik Liselerde Okutulan Ortak Dersler
Tablo-2.4	Meslekî ve Teknik Liselerde Alan/Dal Derslerinin Sınıflara Göre Dağılımı
Tablo-2.5	Sekizinci BYKP Döneminde Öğrenci Sayısında Meydana Gelen Gelişmelerin Bölgelere Göre Dağılımı
Tablo-2.6	Bölgelere Göre Öğretmene ve Dersliğe Düşen Öğrenci Sayıları
Tablo-2.7	İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Öğretim Şekline Göre Dağılımı
Tablo-2.8	Yerleşim Yerlerine Göre İlköğretimde Öğrenci ve Derslik Sayıları
Tablo-2.9	Göç Alan Beş İlde Şehir İlköğretim Okullarının Öğrenci ve Derslik Sayıları
Tablo-2.10	Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okulları ve Öğrenci Sayıları
Tablo-2.11	Örgün Ortaöğretim Kurumları
Tablo-2.12	Eğitime Yapılan Kamu Harcamaları
Tablo-2.13	Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Eğitim Harcamaları
Tablo-2.14	Bazı Ülkelerde Eğitim Kademelerine Göre Çağ Nüfusu
Tablo-2.15	Bazı Ülkelerde Yaş Gruplarına Göre En Az Lise Mezunu Olanların Oranı
Tablo-2.16	Bazı Ülkelerde 25-34 Yaş Grubu Nüfusun Mezun Olduğu En Son Eğitim Kademesine Göre Dağılımı
Tablo-2.17	Bazı Ülkelerde Yaş Gruplarına Göre Okullaşma Oranları
Tablo-2.18	Bazı Ülkelerde 15-29 Yaş Grubu Nüfusun Eğitime Devam Durumu
Tablo-2.19	Bazı Ülkelerde Ortaöğretimdeki Öğrencilerin Eğitim Türlerine Göre Dağılımı
Tablo-2.20	Bazı OECD Ülkelerinde Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı
Tablo-2.21	Bazı Ülkelerde Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Harcamalar
Tablo-2.22	Bazı Ülkelerde Eğitime Yapılan Kamu ve Özel harcamaların GSMH İçerisindeki Oranı
Tablo-2.23	Bazı Ülkelerde Eğitime Yapılan Harcamaların Dağılımı
Tablo-2.24	Türk Eğitim Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yanları
Tablo-4.1	Okul Öncesi Eğitimde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları
Tablo-4.2	İlköğretimde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları
Tablo-4.3	Ortaöğretimde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları
Tablo-4.4	Ortaöğretimde Öğrencilerin Genel ve Meslekî-Teknik Öğretime Dağılımları
Tablo-6.1	Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi

KISALTMALAR

a	: Bu kategori kullanılmamaktadır
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BT	: Bilişim Teknolojileri
BYKP	: Beş Yıllık Kalkınma Planı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EARGED	: Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
HÜNEE	: Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
ISCED-97	: Eğitimin Uluslararası Standart Sınıflandırılması (International Standard Classification of Education 1997)
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
m	: Bilgi yok
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MEGEP	: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
MTEM	: Mesleki ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Co-Operation and Development)
OKS	: Ortaöğretim Kurumları Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
PIRLS	: Uluslararası Okuma Becerilerinde Gelişim (Progress in International Reading Literacy Study)
PISA	: Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment)
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TIMSS	: Uluslararası Matematik ve Fen Bilimleri Araştırmasındaki Eğilimler (Trends in International Mathematics and Science Study)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

ÖZET

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, kuruluşundan bu yana eğitimin hemen her alanında çok önemli gelişmeler sağlamış olmakla beraber, OECD ve AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında, eğitimin çeşitli alanlarında daha büyük gelişmeler sağlamak durumunda olduğu da bir gerçektir.

1990'lı yıllardan itibaren, özellikle gelişmiş ülkelerdeki eğilimler, eğitim sistemlerinin hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla yeniden düzenlenmesi ve bu alandaki gelişmelere süreklilik kazandırılması şeklindedir. Bu eğilimlerin bir yansıması olarak VIII. BYKP'nda Türk eğitim sisteminin hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla yeniden düzenlenmesi öngörülmüştür. Plan uygulama döneminde yatay ve dikey geçişlerin kolaylaştırılması, yetişkinlerin öğrenmesini özendirme, kızların okula devamını sağlama, gönüllülerin eğitime katkısını teşvik, eğitime daha fazla kaynak ayırma gibi hayat boyu öğrenmenin ilkeleriyle örtüşen önemli gelişmeler sağlanmışsa da bunların bir sistem bütünlüğüne kavuşturulması gereği devam etmektedir.

Türk eğitim sisteminde yaşanan sorunlar özellikle Milli Eğitim Şuralarında tüm boyutlarıyla ortaya konulmuştur. 2000'li yıllara kadar kaynak yetersizliği sorunların çözümünün önündeki en önemli engel olarak görülmekteydi. Kıt kaynaklarla daha çok insana eğitim verme çabası, kaliteyi olumsuz yönde etkilemiştir. Kalitesi tartışılır olsa da ilköğretimi hedef kitlenin tamamına ulaştırma çabalarında da gelişmiş ülkelere geride kaldığımız görülmektedir. Eğitimin nitelik ve niceliğindeki sınırlılıklar sebebiyle, Türkiye'nin eğitime yaptığı harcamalardan özellikle ekonomik kalkınması için beklenen faydayı tam olarak sağladığı söylenemez. Ancak günümüzde yetişmiş işgücünün mal/hizmet üreten kuruluşlara ve ülkelere rekabet avantajı sağlayan en önemli unsur haline geldiği de bilinmektedir.

Türkiye'de eğitim talebinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Ancak insanlar eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken sistemin oluşturduğu engellerle baş etmek zorunda kalmaktadırlar. Bu engellerin bir bölümünün Türk eğitim sistemini serbest piyasa ekonomisi ve bilgi toplumunun değerleriyle uyumlu hale getirme çabalarının beklenen etkinliğe henüz kavuşturulamamasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin AB perspektifi içerisinde eğitim sistemini gözden geçirerek yeni politika ve stratejiler geliştirmesi zorunlu görülmektedir.

AB'nin eğitim konusunda ortak politikaları olmamakla beraber, yüksek standartlara ulaşma hedefleri vardır. Bu bağlamda AB, Lizbon Stratejilerini oluşturmuş olup üye ülkeleri belirlenen hedeflere ulaşılması için gerekli adımları atmaya çağırılmaktadır. Sözü edilen hedefler;

- kişi başına yapılan eğitim harcamalarının yükseltilmesi,
- okulu erken (lise mezuniyetinden önce) terkin azaltılması,
- hepsi internet bağlantısına sahip eğitim kurumlarının herkesin faydalanabileceği öğrenme merkezleri haline getirilmesi,
- dijital okur-yazarlığın geliştirilmesi,
- öğrenci ve öğretmenlerin Birlik çapındaki değişim programlarından daha fazla yararlanması,
- kazanılmış bilgi ve becerilerin değerlendirilmesi,

şeklinde özetlenebilir.

Türk eğitim sisteminin gelişmeyi hızlandırma işlevini daha iyi yerine getirebilmesi için uygun şartların giderek arttığına dikkat çekilmektedir. Hızlı nüfus artışının eğitim üzerinde oluşturduğu baskı azalmaktadır, önceki yıllarla kıyaslandığında eğitime daha fazla kamu kaynağı ayrılmaktadır, bireylerin eğitim talepleri yükselmektedir, eğitime yapılan gönüllü bağışlar artmaktadır. Bu olumlu gelişmeler ışığında Türkiye, önceliklerini doğru belirleyip etkili kaynak kullanımını sağladığı takdirde, AB'ye tam üyelik sürecinde genç

nüfusunu kendisine rekabet üstünlüğü sağlayacak yeterliliklere kavuşturma başarısını gösterebilecektir.

Türk eğitiminin kendisinden beklenen işlevleri mükemmel biçimde yerine getirebilmesi için birbiriyle ilişkili aşağıdaki dört temel amacı gerçekleştirmesi öngörülmektedir:

- **Türk eğitim sisteminin ve yönetiminin ülkenin insan kaynaklarının en etkin biçimde gelişmesini destekleyecek yapı ve işleyişe kavuşturulması**

Türk eğitim sistemine ve yönetimine ilişkin düzenlemeler, bireysel ve kurumsal öğrenmenin önündeki tüm engellerin kaldırılarak öğrenmenin teşvik edilmesine odaklanmalıdır.

- **Eğitim fırsat ve imkânlarının herkes için erişilebilir kılınması**

Sebebi ne olursa olsun, hiç kimse yetenek ve yeterlilikleriyle ulaşabileceği hayat standartlarının altında bir yaşam sürdürmek zorunda bırakılmamalıdır. Bunun için kamu tarafından sunulan eğitim fırsatlarının herkesin erişebileceği yaygınlıkta ve miktarda olması önemli görülmektedir.

- **Kaliteli eğitim fırsat ve imkânlarının yaygınlaştırılması**

Her Türk vatandaşının AB ülkelerindeki çağdaşlarıyla eşit şartlarda rekabet etme fırsatını sağlayacak kaliteli eğitim alma hakkının verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda sunulan eğitim fırsatlarının kalitesinin yükseltilmesi ve kaliteli eğitime talebin artırılması gerekli görülmektedir.

- **Eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması**

Eğitim sistemleri; eğitimin yasayla tanımlanmış ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlarını gerçekleştireceği hususunda topluma ve çıktılarını kullanacak kesimlere güven vermelidir. Eğitim alan birey ise sistemin kendisini yetenekleri, yeterlilikleri ve çevre koşulları içerisinde en yüksek yaşam kalitesine hazırlayacağına inanmalıdır. Ayrıca sistemin onayladığı diplomalar/sertifikalar/belgeler, bu belgelere sahip bireyleri işe alacak veya onlara iş yaptıracak olanlara, o bireyin yeterlilikleri hakkında doğru ve eksiksiz bilgi vermelidir. Bunların sağlanabilmesi için “eğitimde kalite güvence sistemi” oluşturulması gerekli görülmektedir.

Sözü edilen hedeflere ulaşılabilmesi için;

- Türk eğitim sistemi ve yönetiminin geliştirilmesi amacıyla yapılacak düzenlemelere ilişkin yasaların çıkartılması, bu bağlamda ulusal meslekî yeterlilikler düzeninin kurulmasına ilişkin tasarının yasalaşmasına öncelik verilmesi,
- Açık sistem olmanın tüm özelliklerine taşıyan eğitime ilişkin düzenlemelerin toplumun tüm kesimlerinin katkısına ve katılımına açık bir yaklaşımla şekillendirilmesi,
- Kamu kaynaklarından eğitime ayrılan kaynakların çeşitlendirilerek artırılması,
- Özel kesim ile gönüllü kişi, kurum ve kuruluşların eğitime yatırım yapmalarının veya destek sağlamalarının teşvik edilmesi,

büyük önem arz etmektedir.

1. GİRİŞ

Eğitimi kalkınmanın temel araçlarından biri olarak benimseyen Cumhuriyet Hükümetleri, bu alanda gelişme sağlanabilmesi için asla küçümsenemeyecek çabalar göstermişlerdir. Cumhuriyet döneminde nüfusun yaklaşık 6 kat artmasına karşın; okul öncesi eğitimdeki öğrenci sayısı 73 kat, ilköğretimdeki öğrenci sayısı 29 kat, ortaöğretimdeki öğrenci sayısı ise 799 kat artmıştır. Ancak, gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, eğitimde sağlanan başarının yeterli olmadığı da görülmektedir. Türkiye'nin eğitim göstergelerinde AB ülkelerinin ortalamasını yakalayabilmesi için sunulan eğitim hizmetlerinin nitelik ve niceliğini yükseltecek kapsamlı çalışmalara ve ciddi kaynaklara ihtiyaç olduğu hesaplanmaktadır.

Avrupa Birliği'ne tam üyelik hedefine ulaşmada önemli mesafeler alan Türkiye, kendi vatandaşlarını AB'deki çağdaşlarıyla eşit şartlarda rekabet edebilecek bilgi ve becerilerle donatmak zorundadır. AB üyeliği bakış açısı ve küreselleşme ile ekonomideki temel tercih değişiklikleri Türk eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.

Son 20 yılda eğitimde çeşitli değişiklikler yapılmış ve çok sayıda proje uygulanmıştır. Ancak uygulamada bunların bir sistem bütünlüğü içerisinde yapılandırılmadığı ve Türkiye'nin eğitimle doğrudan ilişkili konulardaki politika değişiklikleriyle uyumlu biçimde yönlendirilmediği söylenebilir. Nitekim, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla eğitimin bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden düzenlenmesinin ilk tedbir olarak yer alması, bu açıdan anlamlı görülmektedir.

Türk eğitim sisteminin, bilgi toplumuna dönüşen bir Türkiye'nin ihtiyaçları ve küreselleşme olgusunun tehditlerinden kaçınarak fırsatlarından yararlanma çerçevesinde, hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla yeniden yapılandırılması konusunda genel bir mutabakat olduğu söylenebilir. Böyle bir yapılanma AB'ye uyum için hazırlanan Ön Ulusal Kalkınma Programında da öngörülmüştür. Bu konuda kapsamlı bir çalışmanın yapılması mümkün görülmektedir.

Türk eğitim sisteminin düzenlenmesinde çok farklı görüşlerin ortaya çıkması doğaldır. Yeterli kamuoyu desteği sağlanmadan yapılacak bir eğitimi yeniden düzenleme çalışmasından sonuç alınamayacağı da bir gerçektir. Bu sebeple, görüş çeşitliliğini uyumlulaştıracak bir çerçevenin oluşturulması kaçınılmazdır.

Bu çalışma Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013) hazırlık çalışmaları çerçevesinde oluşturulan Eğitim (Okul Öncesi, İlk ve Ortaöğretim) Özel İhtisas Komisyonu tarafından yapılmıştır. Bilindiği üzere Plan hazırlık dönemleri ülke sorunlarının kapsamlı ve ayrıntılı bir şekilde tartışılması, kalkınma tercihlerinin ortaya konulması ve ülkenin geleceğine olan inancın tazelenmesi bakımından fırsatlar yaratmaktadır. Bu çalışma da eğitime ilişkin sorunların tartışılması ve çözümler üretilmesi yanında geleceğe olan inancın güçlenmesini sağlayacak bir yaklaşımla yürütülmüştür.

Bu çalışma, Türkiye'nin 2023 Stratejisi çerçevesinde, bilgi toplumuna dönüşen ve dönüşmüş bir Türkiye'ye ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal açıdan en yüksek katma değeri sağlayacak etkin bir eğitim sisteminin oluşumuna odaklanmıştır. AB müzakere sürecinin yaratacağı sinerjiyle Türk eğitim sisteminde sunulan eğitimin nitelik ve niceliğinde anlamlı gelişmeler olacağı varsayılmaktadır.

Raporun hazırlık çalışmaları sürecinde öncelikle bir ön rapor hazırlanarak komisyon üyelerine gönderilmiştir. 29-30 Eylül 2005 tarihlerinde yapılan Özel İhtisas Komisyonu toplantısında üyelerin görüşleri alınmış ve komisyon başkanı seçilmiştir. Toplantıda ortaya çıkan eğilimler doğrultusunda taslak rapor çalışmalarına başlanmıştır. Taslak Rapor, DPT tarafından verilen formata uygun olarak kaleme alınmıştır.

Hazırlanan taslak rapor 07.12.2005 tarihinde üyelerin e-posta adreslerine gönderilmiş, Özel İhtisas Komisyonu 12.12.2005 tarihinde ikinci toplantısını yapmıştır. Toplantıda ortaya çıkan görüşler ve öneriler doğrultusunda taslak rapor geliştirilmiştir.

2. DURUM ANALİZİ

2.1. Dünyada ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler

Dünyada 1980'li yıllarda eğitime ayrılan kaynaklardaki azalma eğilimleri 1990'lı yıllarda tersine dönmeye başlamıştır. Yeni eğilimin oluşmasında eğitimde “hayat boyu öğrenme” yaklaşımının önemli rol oynadığı söylenebilir. Nitekim 1990'lı yılların başından itibaren, birçok ülkenin eğitim sistemlerini hayat boyu öğrenme yaklaşımıyla yeniden yapılandırmak için harekete geçtikleri ve yasal düzenlemeleri gerçekleştirdikleri görülmektedir.

“Hayat boyu öğrenme” yaklaşımıyla, sanayi toplumunun değerlerine göre oluşmuş eğitime ilişkin kavram, değer ve ilkelerin bilgi toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda yeniden tanımlandığı söylenebilir. Hayat boyu öğrenme farklı şekillerde yorumlanmakla beraber, bu yorumlarda aşağıda belirtilen ortak noktaların bulunduğu görülmektedir:

- Eğitim ve öğrenmenin değerine güçlü ve gerçek bir inanç ve istek duyulmaktadır.
- Yaş, cinsiyet ya da istihdamdaki konumu ne olursa olsun, insanlarda öğrenme fırsat ve imkânlarından yararlanmak için ortak bir isteğin bulunduğu ve bu konuda insanların daha da isteklendirilmesi gerektiğine inanılmaktadır.
- Eğitim ve öğretim kurumları dışındaki öğrenmenin değeri benimsenmektedir.
- Hayat boyu öğrenmeye göre şekillendirilmiş bir eğitimde kullanılan öğretme ve öğrenme araç ve yöntemleri geleneksel yaklaşımdan çok farklıdır.¹

Hayat boyu öğrenmenin amaçlarına ulaşılabilmesi için aşağıda kısaca açıklanan üç ana strateji önerilmektedir:

- Kişisel gelişme: Hayat boyu öğrenme yolları bireyin aktif öğrenme potansiyeline odaklanarak ve bu yeteneğini kullanarak bireyi merkezde konumlandırır. Bu nedenle bireylere daha fazla seçme ve girişim fırsatı tanınmalı, öğrenmenin niteliği ve konusu bireyin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun hâle getirilmelidir.
- Toplumsal bütünleşme: Hayat boyu öğrenmenin günümüze kadar küçük bir azınlığın ayrıcalığı olarak kaldığı, toplumsal kutuplaşmayı durdurma ve tersine çevirmenin herkese ulaşan fırsatların hazırlanmasıyla mümkün olacağı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda OECD toplumlarının demokratik temellerini güçlendirmek için bir toparlanma noktası sağlamaları önerilmektedir.
- Ekonomik büyüme: Üretim becerileri oluşturmada şartları, adaleti ve yatırımın verimini geliştirme yoluyla esnekliği artırmak, verimi artırmak ve ekonomik büyüme ile yeni iş imkânları yaratmayı teşvik etmek için bir çerçevenin oluşturulması esastır. Buna karşın OECD ülkelerinin hayat boyu öğrenmenin giderlerini karşılayıp karşılayamamaları konusunda odaklanma yerine, bunu yapmanın maliyetinin üstesinden gelip gelemeyecekleri üzerinde durulmalıdır.²

Hayat boyu öğrenme yaklaşımı çerçevesinde eğitimde tarafların rollerinin yeniden tanımlanması ve tarafların sürece katkı ve katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Öğrenciler, öğretmenler, okul yönetimleri, aile, sivil toplum kuruluşları ve devlet; eğitimin tarafları olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede devletin eğitimdeki görev ve sorumlulukları; politika üretme, yöneltme, sorumluluk belirleme, eğitim piyasasını oluşturma gibi konularda ve değişik düzeylerde ele alınması telkin edilmektedir. Yeni yaklaşımlar ve politikalar oluşturulurken, taraflar arasındaki görev dağılımı, karar mekanizmaları ve eğitim finansmanının bölüşümü gibi hususların yeniden düzenlenmesi önerilmektedir.³ Etkili ve kaliteli bir eğitimin tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesinde tarafların gönüllü olarak görev

¹ OECD: Lifelong Learning For All, Paris 1996, s. 89

² age, s. 87

³ age, s.18

almaları ve katkı verebilmeleri için sürekli bilgilendirme, yetki-sorumluluk verme ve inkanın büyük önem taşıyacağına inanılmaktadır. Birçok ülkede yaşanan devletin tekel konumu, eğitimde yaşanan kalite, etkinlik ve verimlilik sorunlarının en önemli sebepleri olarak gösterilmektedir. Devletin eğitimdeki rolünün düzenleyicilik, yol göstericilik, araştırma-geliştirme, yerel-ulusal-uluslararası karşılaştırma ve makro düzeyde politikalar belirleme çerçevesinde oluşabileceğinin altı çizilmektedir.⁴

Hayat boyu öğrenmenin amaç ve stratejik hedeflerindeki öncelikler ve ağırlıklar, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bununla beraber aşağıda özetle açıklanan ve birbiriyle ilişkili altı hedefin bulunduğu söylenebilir.⁵

- Yüksek Kalitede Erken Çocukluk Eğitimine Ulaşımı Yaygınlaştırma: Hayatın ilk yıllarının, öğrenmenin sürekli hâle gelmesinde önemli yeri bulunmakta ve bu dönemde düzeltilmeyen dezavantajlar sürekli hâle gelmektedir. Bu sebeple yüksek kalitedeki erken müdahale programları ve erken çocukluk eğitimine erişimi yaygınlaştırma hayat boyu öğrenmenin özünü ve alt yapısını oluşturan bir hedeftir.
- İlk ve Ortaöğretimde Temel Öğrenmeyi Yeniden Canlandırma: Öğrenmede sürekli ve güvenli bir öğrenme temel oluşturulabilmesi için ilk ve ortaöğretimde hem öğrenme yeterliliği hem de güdüleme üzerinde durulması gerekmektedir. Güdülemeyi sürdürmek ve yetenekleri geliştirmek için “olumlu” (elverişli) öğrenme ortamlarına ihtiyaç vardır. Bu tür ortamlar, bireyselleştirilmiş öğretim ve öğrenme yollarının kullanımına yardımcı olmalıdır. Öğrenmede bireysel gelişmeye önem veren ve bu yöndeki çabaları hesaba katan ölçme ve değerlendirme sistemleri kullanılmalıdır. Öğretim programları ve okulların yönetim yapısı gözden geçirilmelidir. Ayrıca, özel eğitim gerektiren, yeterli hizmet verilmeyen ve yavaş öğrenen öğrencilerin öğrenimlerini sürdürmeleri sağlanmalıdır.
- Geçiş Sorunlarının Üstesinden Gelme: Tüm üye ülkelerde (OECD) genç yetişkinler ve işverenler, okuldan iş hayatına geçişin ortaya çıkardığı ciddi engellerle karşı karşıya gelmektedirler. Gerçek anlamda öğrenen bir toplum oluşturulması için, bu geçişi zorlaştıran engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.
- Yetişkinlerin Öğrenmesini Özendirme: Yetişkinlerin öğrenme talepleri, kriz dönemlerinde ve kariyerlerinde önemli değişiklikler olduğu zaman artmaktadır. Yeni şartlara uyum için öğrenmenin günlük hayatın bir parçası haline gelmesi gerekmektedir. Sürekli öğrenmeyi isteklendirmek, kolaylaştırmak ve ödüllendirmek için daha iyi bir düzen oluşturulmalıdır. Sürekli öğrenme fırsatlarının örgün eğitim imkânlarından yeterince yararlanmamış kişilerin imtiyazı haline gelmemesi, hükümetlerin stratejik politikalarına yansıtılmalıdır.
- Sistemi Daha Tutarlı Hale Getirme: Kapsamlı bir hayat boyu öğrenme fırsatları düzeni, öğrenme ile iş arasında karşılıklı geçişlerle akışkanlık sağlanması anlamına gelmektedir. Mevcut düzenlemelerde eğitim kademeleri arasındaki bağlantılarda sorunlar vardır. Üniversite eğitiminin, ortaöğretim üzerinde dengesiz etkiler meydana getirdiği görülmektedir. Genel ile meslekî eğitimi birleştirmesi gereken yollar, çoğu kez ya yoktur ya da esnek değildir. Bireyin ihtiyaçlarındaki farklılıkları ve potansiyellerini dikkate alarak, eğitimde ve çalışma hayatında hayat boyu öğrenmenin biçimsel olan ve olmayan öğelerini esnek yollar ve gelişme modülleri halinde birleştirmek için bir çatı oluşturulmasına öncelik verilmelidir. Eğitim kurumları dışında kazanılanlar dahil, bireylerin bilgi ve becerileriyle yeteneklerinin

⁴ age, s.18-19

⁵ age, s. 95-96

- değerlendirilmesi ve tanınması için gelişmiş ve tutarlı düzenlemelere gidilmelidir. Beceriye yatırımı özendirmek ve akışkanlığı kolaylaştırmak için meslekî yeterliliklerin değerlendirilmesine ilişkin standartların çerçevesinin oluşturulmasına ihtiyaç bulunmaktadır.
- Eğitim Sisteminin Kaynaklarını ve Varlıklarını Yenileme: Elverişli öğrenme ortamları oluşturma hedefi, yeni bina ve diğer fizikî alt yapı yatırımları gerektirmektedir. Ancak, eğitim sistemlerinde “varlığın” hepsini fiziki varlıklar oluşturmaz. Öğretmenlerin ve diğer eğitim personelinin bilgi ve deneyimleri, fiziki varlıklardan daha önemlidir. Birçok OECD ülkesinde söz konusu insan kaynakları, yeterince geliştirilememiştir. Öğretmenler ve yöneticiler içinde buldukları yapılar (eğitim sistemi) hakkında yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde bilgilere ve araştırma verilerine ulaşma ihtiyacındadırlar. Eğitim personelinin gelişiminin, devamlı ve ciddi olarak ele alınması gerekmektedir. Yeterli düzeyde bilişim tabanının yokluğu sebebiyle, bilgiye dayalı karar oluşturma imkânı bulunmamaktadır. Bunun için ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma ve bilişim tabanının güçlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Eğitimdeki genel durum ve eğilimlerin Avrupa Birliği (AB) ölçeğinde uygulanan politikalar ve stratejiler çerçevesinde de incelenmesi faydalı görülmektedir.

23-24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon’da özel bir toplantı düzenleyen AB Konseyi, 2010 yılında AB’nin dünyada dinamizmi ve rekabet gücü en yüksek bilgi toplumu olma hedefini sağlayacak ekonomik ve sosyal reformları gerçekleştirme kararı almıştır. “Lizbon Stratejileri” olarak tanımlanan bu hedefler, ulusal boyutta ve AB düzeyindeki eğitim politika ve uygulamalarıyla yakından ilişkilidir. Bu hedefe ulaşmak için izlenecek genel strateji aşağıdaki hususları içermektedir:

- Bilgi toplumu ve AR-GE için daha iyi politikaların yanı sıra, rekabet gücü ve yenilikçilik için yapısal değişim sürecini hızlandırarak ve iç pazarı bütünleştirerek bilgi temelli bir ekonomiye ve topluma geçişi hazırlamak;
- Avrupa toplum modelini modernleştirmek, bireye yatırım yapmak ve toplumsal dışlanmaya karşı mücadele etmek;
- Uygun bir makro ekonomik politika bileşimi uygulayarak sağlıklı bir ekonomik görünüm ve olumlu büyüme bakış açılarını sürdürmek.

Üye ülkelerin Lizbon Stratejileri kapsamında kaydettikleri gelişmeler, her yıl Avrupa Konseyinin ilkbaharda yaptığı toplantıda değerlendirilmektedir. Halen bu hedeflere ulaşılmasında geç kalınmış olması, Avrupa’da eleştiri ve endişe konusu olmuştur. Avrupa Konseyi bu çerçevede Konsey’i, Komisyon’u ve anayasal hükümleri doğrultusunda Üye Ülkeler’i, aşağıdaki hedeflere ulaşmak için yetki alanları içinde gerekli adımları atmaya çağırmaktadır:

- İnsan kaynaklarına kişi başına yapılan yatırımda önemli bir yıllık artış sağlanmalıdır;
- Yalnızca ilköğretim (6 yıl) öğretim düzeyinde öğrenim görmüş olup halihazırda daha ileri düzeyde öğrenim ya da meslek eğitimi görmemiş 18-24 yaş arası kişilerin sayısı, 2010 yılına kadar yarıya indirilmelidir;
- Hepsi internet bağlantısına sahip okullar ve meslekî eğitim merkezleri, pek çok farklı hedef gruba seslenmek için en uygun yöntemleri kullanan, herkese açık, çok amaçlı yerel öğrenim merkezlerine dönüştürülmelidir; okullar, meslekî eğitim merkezleri, işletmeler ve araştırma kuruluşları arasında, karşılıklı olarak yarar sağlayacakları öğrenim ortaklıkları kurulmalıdır;
- Yapılacak bir Avrupa çerçevesi, hayat boyu öğrenim yoluyla kazandırılacak yeni temel becerileri tanımlamalı (BİT becerileri, yabancı diller, teknoloji kültürü,

girişimcilik ve toplumsal beceriler); Birlik çapında dijital okur-yazarlığı geliştirmek amacıyla, temel BİT becerileri için merkezden yürütülmeyen bir belgelendirme düzeni içinde bir Avrupa diploması sağlanmalıdır;

- 2000 yılının sonuna kadar, gerek engelleri ortadan kaldırarak mevcut Topluluk programlarının (Socrates, Leonardo, Gençlik) en iyi şekilde kullanılması, gerek meslekî eğitim sürelerinin ve yeterlilik belgelerinin tanınmasında daha fazla şeffaflık sağlanması yoluyla, öğrenciler ve öğretmenler ile meslek eğitimi konusunda araştırma yapanların hareketliliğini artırma yolları tanımlanmalıdır; 2002 yılına kadar, öğretmenlerin hareket serbestliğinin önündeki engelleri kaldırmak ve yüksek nitelikli öğretmenliği teşvik etmek için adımlar atılmalıdır;
- Edinilmiş bilginin değerlendirilmesine yardımcı olacak hareketliliği kolaylaştırmak amacıyla, özgeçmişler için hem genel eğitim ve meslek eğitimi kurumları hem de işverenler tarafından gönüllülük temelinde kullanılacak ortak bir Avrupa şablonu geliştirilmelidir.⁶

Bologna Bildirgesi ile AB, üye ülkelerin yükseköğretimde kalite güvence sistemi oluşturmalarına yönelik genel esasları belirlemiş ve bu konuda önemli mesafeler alınmıştır. Meslek eğitimine ilişkin ulusal yeterliliklerin genel çerçevesinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar da başlatılmıştır. Bazı ülkeler (Danimarka, Hong Kong, vb.) kalite güvence sistemlerini eğitimin tümünü kapsayacak biçimde oluşturmuşlardır. Genel eğilimin her tür ve kademedeki eğitim için kalite güvence sistemi oluşturulması yönünde olduğu söylenebilir.

OECD ve AB düzeyinde oluşturulan politikalar ve geliştirilen stratejiler doğrultusunda, eğitimdeki eğilimler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Eğitim sistemleri, serbest piyasa ekonomisi içerisinde uluslararası rekabete açık bir bilgi toplumunun ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde ve “hayat boyu öğrenme” yaklaşımıyla yeniden yapılandırılmaktadır.
- Eğitimin ekonomik, sosyal ve kültürel alanda yaşanan gelişme ve değişmelere daha duyarlı olması beklenmektedir.
- Eğitimde tarafların (öğrenciler, öğretmenler, okul yönetimleri, aile, sivil toplum kuruluşları, devlet) rolleri yeniden belirlenmekte; bu bağlamda devletin eğitimdeki görev ve sorumlulukları; politika üretme, yöneltme, sorumluluk belirleme gibi konularda ve değişik düzeylerde ele alınmaktadır.
- Eğitim arz ve talebinin belirlenmesinde uluslararası ölçütlerin kullanılması zorunluluk haline gelmektedir. Bu bağlamda verilen belgelerin diğer ülkelerde geçerliliğinin sağlanması ve birden fazla yabancı dil öğretimi önem kazanmaktadır.
- Eğitim, öğrenci merkezli olarak yeniden tasarlanmaktadır.
- Bireylere daha fazla seçme ve girişim fırsatı tanınmaktadır, bu bağlamda eğitim tür ve kademeleri arasındaki yatay ve dikey geçişler kolaylaştırılmaktadır.
- Örgün eğitim ile yaygın eğitim, genel eğitim ile meslekî eğitim birbirine yakınlaşmakta, bu eğitim türleri arasındaki geçişleri zorlaştıran engeller kaldırılmaktadır.
- Okul-iş hayatı işbirliği tüm eğitim tür ve kademelerini kapsayacak biçimde güçlendirilmektedir. Bu bağlamda eğitim sistemleri okuldan iş hayatına geçişi düzenlemenin yanında iş hayatından okula geri dönüşü teşvik eden yapıya kavuşturulmaktadır.
- Eğitim personelinin (öğretmen, okul yöneticisi, öğretmen olmayan diğer personel) niteliğinin yükseltilmesine yönelik çabalar yoğunlaşmaktadır.

⁶ TÜSİAD: Lizbon Avrupa Konseyi AB Başkanlar Konseyi Belgesi 23-24 Mart 2000 İstihdam, Ekonomik Reformlar ve Toplumsal Uzlaşma, İstanbul 2003, s.18,19

- Eğitimde yeni teknolojilerin kullanımı hızla yaygınlaşmaktadır.
- Eğitimde dış değerlendirme önem kazanmaktadır.
- Eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturma çabaları hızlanmaktadır.
- Eğitime ayrılan kaynak artmakta, ayrıca eğitim için kamu kaynaklarının tek başına yeterli olmayacağı kabul edilmektedir.
- Herkesin hayat boyu öğrenme fırsatlarına erişimi kolaylaştırılmaktadır
- Bireyselleştirilmiş öğretme ve öğrenme yollarının kullanımı yaygınlaşmaktadır.

2.2. Türkiye’de Geçmişe Dönük Değerlendirme ve Çıkarılan Dersler

Türkiye, eğitim alanında küçümsenemeyecek başarılar sağlamıştır. Son 10 yılda eğitime öncelik verilmesi ve buna uygun politikalar uygulanması sonucunda sağlanan başarılar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- 1997-98 eğitim-öğretim yılında zorunlu eğitimin süresi 5 yıldan 8 yıla çıkarılmıştır.
- Başta kamu harcamaları olmak üzere eğitim harcamalarında önemli bir artış sağlanmıştır. MEB ve YÖK’ün konsolide bütçeden aldığı pay 1996 yılında %9.8 iken bu oran 2005’te %13’e ulaşmıştır.
- Yürütülen kampanyaların da etkisiyle kayıt oranlarında önemli bir artış sağlanmıştır (Eğitime %100 Destek Kampanyası, Haydi Kızlar Okula Kampanyası).
- Aşağıdaki projeler meslekî ve teknik eğitim sisteminin Avrupa Birliği öncelikleri ile Avrupa Birliğindeki gelişmelerle uyumlulaştırılmasına katkıda bulunmuştur.
 - a. Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi
 - b. Meslekî ve Teknik Eğitimin Modernizasyonu Projesi
 - c. CEDEFOP-ETF gibi Avrupa Eğitim kurumları ile işbirliği
 - d. Ulusal Meslekî Yeterlilikler Kanunu Taslağı
- Meslekî ve teknik ortaöğretimin kalitesi, okul-işletme işbirliğine dayalı ikili öğretime daha fazla vurgu yapılarak artırılmış ve eğitimle istihdam arasında daha fazla bağlantı sağlanmıştır (4702 Sayılı Kanun).
- AB Eğitim ve Gençlik programlarına etkin katılım sağlanmıştır.
- 2001’den bu yana Bologna sürecine etkin katılım sağlanmıştır.
- Eğitimde BİT’in daha etkin kullanımı için ilk ve ortaöğretim okulları BİT sınıfları ile donatılmıştır.
- Yeni ilköğretim ders programları 2005-2006 öğretim yılı itibariyle tüm ilköğretim okullarında uygulanmaya başlanmıştır. Programın hazırlık aşamasında okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve meslekî teknik eğitimin uluslararası karşılaştırmaları yapılmıştır. Hazırlıklar esnasında AB ölçütleri ve ekonomiyle bağlantılar göz önünde bulundurulmuştur. Kavramlar öğrenmeyi öğrenme, aktif öğrenme, öğrenci merkezli öğrenme, hayat boyu öğrenme, bilgi temelli toplum, demokratik kültür ve ekonomik duyarlılıktır. Bunlar, aynı zamanda okul öncesi, ilköğretim, genel ve meslekî teknik ortaöğretimin hedeflerinde bütünsel bir mantığı da yansıtmaktadır.
- Ortaöğretim programlarının farklı derslere dayalı parçalı bir yaklaşım yerine, ISCED-97 temel alınıp bütüncül bir yaklaşımla tasarlanmış olması, ortaöğretim düzeyindeki okul terk oranını azaltmaya da olumlu katkı sağlayacaktır. Benzeri bir yan etki, 2004’ten beri ülkede uygulanmakta olan “ücretsiz ders kitapları” dağıtımında da gözlenmiştir.

- Genel, meslekî ve teknik ortaöğretim süresi Haziran 2005-2006 öğretim yılı itibariyle 3 yıldan 4 yıla çıkarılmıştır. Bu düzenlemeyle meslek lisesi mezunlarına “İşyeri Açma Belgesi” verilmesi imkânı sağlanmıştır. Yabancı dil öğrenimine yönelik hazırlık sınıfları (9-10) kaldırılmış olup bu sınıflar, genel liselerden meslekî liselere ve meslekî liselerden genel liselere dikey ve yatay geçişlerin sağlanacağı ortak sınıflar haline getirilmiştir. ISCED-97’ye dayalı pilot uygulamalar devam etmektedir.
- İlk ve ortaöğretimdeki dil öğretiminde, ders saatleri dikkate alınarak Yabancı Diller Avrupa Ortak Çerçevesi benimsenmiştir.
- Özel eğitime gereksinim duyan çocukların eğitimine daha fazla kaynak ayrılmasıyla, erken tanıda ve okullaşmada gelişme sağlanmıştır. Ailelerin ve sosyal tarafların sürece dahil edilmesiyle de okullaşma, ulaşım ve fiziki ortamlarda bazı gelişmeler sağlanmıştır.
- Kızların okullaşma oranlarında umut verici gelişmeler sağlanmıştır (“Haydi Kızlar Okula” kampanyasının uygulandığı 10 ilde kız öğrencilerin okullaşma oranında %5.8’lik bir ilâve artış gerçekleştirilmiştir). Bu konudaki çalışmalar yaygınlaştırılarak devam etmektedir.
- 2005 yılında okulların dörtte üçü internete bağlı durumdadır. MEB kapsamındaki bütün okul ve kurumlara 2006 yılında internet bağlantısı sağlaması planlanmaktadır.
- Donanımın yanı sıra MEB, sınıflarda BİT kullanımını sağlamak üzere tüm eğitim kademeleri için eğitim materyalleri üretmeye devam etmektedir. Bu, BİT’in eğitime entegrasyonunu amaçlayan internet erişimini artırma, öğretmenleri eğitime ve e-öğrenme eğitim portalı kurma gibi bir dizi bütünleştirilmiş projenin bir parçasıdır.
- Öğretmenlerin eğitimi ve öğretmenlik meslek standartları konusunda Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlilikleri Taslağı tamamlanmıştır. Ayrıca temel eğitim kademesinde 18 alanın özel alan yeterlilik taslakları “öğrenme alanları”, “kapsam”, “yeterlilik” ile temel, orta ve uzmanlık düzeyinde olmak üzere “performans göstergeleri”ni içerecek şekilde hazırlanmaktadır. Bu belge öğretmen yetiştirirken eğitim fakültelerince göz önünde tutulacak AB ölçütlerini ve uluslararası standartları ortaya koymaktadır.
- Öğretmenlik mesleğinde, meslekî gelişimi teşvik eden ve öğretmenlerin statülerini geliştirip buna göre maaş artışını düzenleyen bir kariyer basamakları düzeni getirilmiştir.
- MEB aynı zamanda, iş piyasasının ihtiyaçlarını karşılamak ve yeterlilik temelli modüler programlar yoluyla yeni bir meslek eğitimi altyapısını kurmak amacıyla İŞKUR, ilgili işkolu temsilcileri ve diğer sosyal ortaklarla meslek standartları geliştirmektedir.
- MTEM projesi kapsamındaki çalışmalar, meslek eğitimi alanları için öğretmen yetiştirmenin kalitesini yükseltmeye ve meslekî ve teknik eğitime öğretmen yetiştirme düzeninin AB’deki gelişmelerle uyumlaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Bu çalışmalarla meslekî ve teknik eğitimde yükseköğretim boyutunun standart modüler bir yapıya kavuşturulması mümkün kılınacaktır. Aynı zamanda meslekî-teknik eğitim mezunlarına verilen diplomaların Avrupa ve uluslararası geçerliliği de gözetilmektedir.

Eğitimin çeşitli kademelerinde hala gelişime yer olduğu ifade edilmelidir. Bu gelişim için aşağıda belirtilenler hususlar özellikle önemlidir:

- a. Meslek eğitimi ile iş piyasası arasında işleyen bir bağ kurmada daha fazla çabaya ihtiyaç bulunmaktadır.
- b. Eğitimin kalitesi bakımından sağlanan gelişme henüz yeterli düzeyde değildir.

- c. Son gelişmelere rağmen, kayıt oranlarında yer ve cinsiyet açısından farklılıklar bulunmaktadır.
- d. Yükseköğretimin büyük boyutta bir merkezci yapısı vardır. Üniversitelerin yönetsel ve mali özerkliklerinde iyileştirmeye ihtiyaçları vardır. Yükseköğretim kurumlarının daha fazla çeşitlendirilmesi yanında, farklı işkollarının taleplerinin karşılanarak toplumun ihtiyaçlarına cevap verilmesi de önem taşımaktadır.

Bugün özellikle ortaöğretimde yapılanlarla 1970’li yıllarda yaşananlar arasında büyük benzerlik bulunmaktadır. 30 yıl öncesinde yaşananların kısa bir değerlendirmesinin bugün yapılanlarda karşılaşılabilecek sorunlara ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu kısımda Türk eğitiminin geçmişe dönük değerlendirmesi ve çıkarılan dersler aşağıdaki başlıklar altında açıklanacaktır:

- Türk eğitim sisteminin genel yapısı
- Okul sistemi ve yöneltme
- Öğretim programları
- Eğitimde sosyal diyalog
- Eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi
- Eğitim personeli
- Eğitimin finansmanı
- Eğitimde yeni teknolojiler
- İzleme ve değerlendirme
- Örgütlenme

2.2.1 Türk Eğitim Sisteminin Genel Yapısı

Eğitim sistemleri “açık sistem” özelliğini taşırlar. Bu sebeple ulusal ve uluslararası düzeydeki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal değişimlerden ve gelişmelerden etkilenirler. Ancak bu çok yönlü gelişme ve değişimlere uyum sağlarken, bir sistem olarak istikrarlarını ve etkinliklerini de sürdürmek zorundadırlar. Türk eğitim sisteminin zayıf yönlerinden biri, değişimlere ve gelişmelere uyum sağlamaya çalışılırken, istikrarı ve etkinliği sürdürecektir önlemlerin alınmasında yeterli dengenin sağlanamamasıdır.

Özellikle 1980’li yıllardan itibaren Türk eğitim sisteminde uygulamaya konulan, ancak henüz olumlu/olumsuz sonuçları alınmadan uygulamadan kaldırılan çok sayıda değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerin sorunlara çözüm arama ve değişime uyma çabalarının bir ürünü olduğundan şüphe duyulmamaktadır. Ancak, bir sistem bütünlüğü içerisinde ele alınmayan ve gerekli alt yapı oluşturulmadan uygulamaya konulan değişikliklerin getirdiği çözümlerden çok sorun ürettikleri de göz ardı edilmemelidir.

Bugünkü Türk eğitim sistemi 1973’te yürürlüğe giren 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununa göre şekillenmiştir. Sistemin uygulanmasına ilişkin hususlar 22 yıllık (1973-1995) perspektif içerisinde hazırlanan Üçüncü BYKP’nda yer almıştır. Sözü edilen Kanun ve Planda eğitim sistemi 8 yıllık zorunlu temel eğitim esası üzerine yapılandırılmıştır.

1739 Sayılı Kanununun 28. maddesinde ortaöğretimin amaç ve görevleri sayılırken üç okul türüne işaret edilmektedir. Bunlar, öğrencilerini;

- Yükseköğretime hazırlayan okullar,
- Hem mesleğe, hem yükseköğretime hazırlayan okullar,
- Hayata ve iş alanlarına hazırlayan okullardır.

Üçüncü BYKP'nda, öğrencilerini;

- Yükseköğretime hazırlayan ve öğretim süresi 3 yıl olan genel liseler,
- Hem mesleğe, hem yükseköğretime hazırlayan ve öğretim süresi 4 yıl olan teknik liseler,
- Hayata ve iş alanlarına hazırlayan pratik sanat okulları önerilmiştir.

Yeni yapılanmada, mevcut olan meslek liselerinden donanımı iyi olanların teknik liselere, diğerlerinin de pratik sanat okullarına dönüştürülmesinin Üçüncü BYKP dönemi sonuna (1977) kadar tamamlanması öngörülmüştür.

Ancak uygulama, planlananın tam tersi sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Teknik liselerde öngörülen gelişme sağlanamamış, pratik sanat okulları beklenen ilgiyi görmemiştir. Meslek liselerinin pratik sanat okullarına dönüştürülmesi planlanmışken, pratik sanat okulu olarak yapılan binalar meslek liselerine dönüştürülmüştür. Kısaca, Planda kaldırılması öngörülen meslek liseleri sistemin omurgası haline gelmiştir.

Sorun, teknik liseler yerine meslek liselerinin ikame edilmesinin ötesinde bir anlam taşımaktadır. Üçüncü BYKP'nda öngörülen model kendi içerisinde tutarlıdır. Öğrencilerini yükseköğretime hazırlayacak genel liselerin öğretim süresi 3 yıldır. Öğrencilerini hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlama görevini yerine getirecek olan teknik liselerin öğretim süresi ise 4 yıldır. Haftalık ders saati sayısının teknik liselerde genel liselerden yaklaşık üçte bir oranında daha fazla olduğu dikkate alındığında, teknik liselerin kendilerine verilen iki görevi de yerine getirebileceği görülmektedir. Ancak, meslek liselerinin öğretim süresi üç yıldır ve zaman içerisinde bu okullar aynı süre içerisinde öğrencilerini hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlama işlevlerini üstlenmişlerdir.

Eğer, meslek liselerinde öğrenciler, 3 yıllık öğretimle hem mesleğe hem yükseköğretime hazırlanabiliyorsa, öğrencilerini aynı sürede sadece yükseköğretime hazırlayan genel liselerin öğretim süresinin uzun olduğu söylenebilir. Bu varsayım doğruysa, genel lise öğrencilerinin bir meslek öğrenecek kadar zamanları boşa gidiyor demektir. Ancak, meslek lisesi mezunlarının istihdama ve yükseköğretime geçiş oranlarının düşüklüğü dikkate alındığında, meslek liselerinin öğrencilerini ne mesleğe ne yükseköğretime hazırlayan okullara dönüştüğü söylenebilir. Meslek eğitimindeki sürekli dalgalanmanın temelinde yükseköğretime ayarlanma sorununun bulunduğu düşünülmektedir. Sözü edilen sorunun gizlenmesinde meslek lisesi mezunlarına sınavla yükseköğretime geçiş hakkının genişletilmesinin önemli rolü olmuştur. Meslek lisesi mezuniyeti öğrencilere yükseköğretime giriş sınavlarına katılma hakkı vermekte, ancak aldıkları eğitim bu sınavları başarmaları için yeterli olmamaktadır. Bu durum, sistemin giderek sınav odaklı bir yapıya bürünmesinde etkili olmuştur.

2005-2006 öğretim yılından itibaren genel ve meslekî-teknik liselerin öğretim süresi 4 yıla çıkarılmış, böylece meslek liseleriyle teknik liselerin öğretim süreleri eşitlenmiştir. Bu durum, sorunların bir kısmını çözerken, sözü edilen okul türlerinin amaçlarının yeniden tanımlanmasını ihtiyaç haline getirmiştir.

Gerektiğinde aynı alt yapıyı kullanarak, farklı ihtiyaçları karşılama temelinde birbirini tamamlaması gereken eğitim türlerinin, Türk eğitim sisteminde, özellikle meslek eğitiminde, birbirlerinin adeta alternatifi kurumlar haline dönüşmesi, yıllardır yaşanan bir sorundur. Aynı meslek alanında ve aynı mahiyetteki eğitimi, aynı yaş grubundaki gençler hem örgün eğitimle, hem yaygın eğitimle hem çıraklık eğitimiyle alabilmektedirler. Bu durum hizmetin çeşitlenmesini engellerken, kaynakların israfına ve yönetsel sorunlara da yol açmaktadır. 3308 Sayılı Kanunda 4702 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle kurulan meslekî ve teknik eğitim merkezlerinin altyapısının akılcı kullanımına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Türkiye’de yaygın eğitim hizmetleri çok sayıda özel ve resmi kurum ve kuruluş tarafından yürütülmektedir. Özellikle meslek kuruluşlarının bu konudaki faaliyetlerinin önemli boyutlara ulaştığına dikkat çekmek gerekmektedir. Ancak, bu faaliyetlere ilişkin istatistiklerin tam olarak toplanamaması, ülkemizde yürütülen yaygın eğitim hizmetlerinin olduğunun çok altında görünmesine sebep olmaktadır.

Son 35 yıldaki uygulamalardan Türk eğitim sisteminin bu aşamada gözden geçirilmesi konusunda çıkartılacak dersler, aşağıdaki başlık altında toplanabilir:

- Eğitim sisteminin çağdaş eğitim değerleri esas alınarak, kendi içerisinde tutarlı ve ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yapılandırılması önemli, fakat yeterli değildir. Uygulanabilir bir model için mutlaka toplumun beklentilerinin, eğilimlerinin ve ekonomimizin taleplerinin dikkate alınması gerekmektedir.
- Mevcut sistemin değerlerini ve kurumlarını göz ardı ederek yeni uygulamalar ikame etme, eskilerini kaldırma, sistem üzerinde oynama ve yeni kurumlar oluşturma çabalarından sonuç alınması çok zordur.
- Sistem ile onu işleten yönetim arasındaki karşılıklı etkileşim ve uyum önemlidir.

2.2.2 Okul Sistemi ve Yönelme

Kalkınma planlarının insangücü talep tahminlerinde benimsediği yaklaşım, okul sistemleri ve yönlendirme çalışmalarının yapılandırılmasında belirleyici rol oynamaktadır. Ayrıca, ekonomide yaşanan sorunların meslek eğitime talebi düşürdüğüne de dikkat çekmek gerekmektedir. Ekonomide yaşanan olumlu gelişmelere paralel olarak meslek eğitime talebin artmasının beklendiği günümüzde bireylerin kendi ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri ile işgücü piyasasının taleplerine uygun meslek seçmelerine yardımcı olacak çalışmaların daha da önem kazandığı görülmektedir.

Üçüncü BYKP’nda insangücü talep tahminlerinde ekonomik talep yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşımla belirlenen hedeflerin tutturulabilmesi için öğrencilerin erken yaşlarda mesleğe yönlendirilmesi ve okul türleri arasındaki geçişlerin zorlaştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda sözü edilen Plan’da önerilen model şöyledir:

- Temel eğitim kademesinde yönlendirme yöntemi uygulanarak öğrencilerin yeteneklerine göre bir üst öğretim kurumuna devamları sağlanacaktır.
- Genel, meslekî ve teknik liselerin ilk yıllarında aynı oranda kültür programları uygulanarak birinci yıl sonunda yanlış yapılan seçimleri düzeltmek için okullar arasında geçişe izin verilecektir.
- Ancak, bu geçişlerin insangücü planlarını bozacak seviyeye yükseltilmesinden kaçınılacaktır.⁷

Bu modelde öğrencinin yetenekleriyle birlikte ülkenin insangücü ihtiyaçlarını esas alan bir yönlendirmenin söz konusu olduğu açıktır.

Üçüncü BYKP’nda önerilen model yönlendirmede öğrencilere yardımcı olacak rehber öğretmen, sosyal hizmet uzmanı, doktor, vb. alanlarda yetişmiş yeterince uzman bulunmadığından ve istihdam edilmediğinden uygulamadan beklenen fayda sağlanamamıştır. 1990’lı yıllarda da liselerin birinci sınıfların “yönlendirme sınıfı” olarak yapılandırılması tekrar gündeme gelmiştir.

2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren genel ve meslek liselerinin çok önemli bir bölümünün birinci sınıfları tekrar ortak hale getirilmiş, birinci yıl sonunda öğrencilerin okul/program değiştirmelerine ve durumlarına daha uygun programları uygulayan okullara geçmelerine fırsat sağlanmıştır. Ayrıca 10. sınıf sonunda da yanlışların düzeltilmesine fırsat

⁷ DPT: Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl (1973-1995) Ankara 1973, s. 222

vermek üzere, fark derslerini almak kaydıyla, yatay geçişlere fırsat tanınmaktadır. Böylece öğrencilerin ortaöğretimin başlangıcında yaptıkları seçim yanlışlıklarının geleceğe taşınması önlenmekte, istek ve yeteneklerine uygun alanlara yönelmelerine fırsat verilmektedir. 1970’li yıllardaki sözü edilen uygulamalara ilişkin yeterli araştırmanın bulunmaması, o dönemdeki deneyimleri faydalanılamaz hale getirmiştir. Bu konuda çıkartılacak en önemli dersin de bu olduğu düşünülmektedir. Diğer dersler ise üç başlık altında toplanabilir:

- Sistemin bir unsurunda yapılan değişiklik veya tercihin, sistemin diğer unsurları üzerinde meydana getireceği etkiler yeterince irdelenmemektedir. Yapılan düzenlemelerde sistem bütünlüğü yeterince dikkate alınmamaktadır.
- İnsangücü planlaması, işgücü piyasası, sosyal değişimler, vb. sistemlerdeki değişme ve gelişmelerin eğitim sistemi üzerinde meydana getireceği etkilerin doğru yorumlanmasında sıkıntıların yaşanmaması için gerekli uzman desteği her zaman hazır tutulmalıdır.
- Türk eğitim sistemi, sosyal talebin baskısı sebebiyle, ekonomik talep yaklaşımıyla belirlenen insangücü ihtiyaçlarını karşılamada beklenen gelişmeyi sağlayabilmesi için programlara yerleştirmelerin gerçek ihtiyaç analizlerine dayalı olarak yapılması esası benimsenmelidir.

Yönelme faaliyetlerinden beklenen sonuçların alınmamasında eğitimcilerin sözü edilen hizmetleri farklı biçimde yorumlamasının etkili olduğu söylenebilir. Aslında, eğitimcilerin de bu konuda farklı görüşleri savundukları görülmektedir. Nitekim, Onbeşinci Millî Eğitim Şûrasında “İlköğretim ve Yönlendirme” ön komisyonu ile “Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma” ön komisyonu birbirinden çok farklı modelleri önermişlerdir.

İlköğretim ve Yönlendirme Ön Komisyonu “Temel eğitimin son sınıfında ülke çapında genel bir değerlendirme uygulanmalıdır. Bunun sonucunda elde edilecek eğilimler, öğrencilerin ortaöğretimin çeşitli sınıflarına veya başka bir okulun çeşitli programlarından birisine kabulünde dikkate alınmalıdır.”⁸ şeklinde görüş bildirmiştir. Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma Ön Komisyonu ise şu görüştedir: “Bakanlığımızda ‘Yönelme’ ve ‘Yönlendirme’ kavramları kullanılmakta ise de söz konusu kavramların öğrenci açısından taşıdığı edilgenlik ve öğrencinin yönelmedeki rolünün geri plandaymış gibi algılanmasına yol açabilecek anlam ve ifadeler nedeniyle öğrenci merkezli anlayışın gereği olarak ‘Yönelme’ kavramı benimsenmiştir.”⁹ Kısaca, İlköğretim ve Yönlendirme Ön Komisyonu insangücü ihtiyaçlarının karşılanmasında odaklanan otoriter bir yönlendirme anlayışını, Ortaöğretimde Yeniden Yapılanma Ön Komisyonu ise öğrencide odaklanan bir yaklaşımı benimsemiştir.

Eğitimcilerin genelde öğrenci merkezli bir yönlendirme (yönelme) yaklaşımını savundukları söylenebilir. Nitekim Üçüncü BYKP’nın uygulamaya konulmasından bir yıl sonra toplanan Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrasında alınan 42 sayılı karar bu eğilimi açıkça ortaya koyması bakımından önemli görülmektedir:

“Ortaöğretimde yükseköğretime hazırlayan programlardan hayata veya iş alanlarına hazırlayan herhangi bir programa geçilebileceği gibi, hayata veya iş alanlarına hazırlayıcı bir programdan yükseköğretime hazırlayan herhangi bir programdan birine de geçilebilir. Bu geçiş olanakları öğrenim süresi içinde ek programlarla olabileceği gibi herhangi bir programı başarıyla tamamlayarak diploma almış olanlar ile diploma almadan okuldan ayrılmış bulunanlara da tanınır. İstekliler eksik dersleri, gerekiyorsa ayrıca düzenlenecek standart kurslar sistemi ile veya okul dışından sınava girmek suretiyle tamamlayabilirler.”¹⁰

⁸ MEB: Onbeşinci Millî Eğitim Şûrası Hazırlık Dokümanı-1, Ankara 1995, s.14

⁹ a.g.e., s. 92

¹⁰ MEB: Dokuzuncu Millî Eğitim Şûrası 24 Haziran- 4 Temmuz 1974, Ankara 1991, s.296,297

1996 yılında toplanan Onbeşinci Millî Eğitim Şûrasında da yukarıdaki karar doğrultusunda kararlar alındığı görülmektedir. Bu eğilim, yönlendirmede (yönelmede) öğrenci merkezli yaklaşımın benimsenmesi ve yatay-dikey geçişlerin sürekli açık tutulması şeklinde özetlenebilir.

Türk eğitim sisteminin öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri ölçüsünde ve doğrultusunda uygun alanlara yönelmelerine yardımcı olmada yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu yetersizliğin eğitim sisteminin diğer parçaları ve çevre sistemlerle uyumlu bir yöneltme modelinin uygulamaya konulmamış ve gerekli alt yapının yeterince oluşturulamamış olmasından kaynaklandığı görülmektedir. Türk eğitim sisteminin bu konuda şimdiye kadar kazanılmış deneyimlerden faydalanması gerekli görülmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulunun 07.06.2005 tarih ve 184 sayılı kararında genel liseler ile tüm meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarının 9. sınıflarına “Tanıtım ve Yönlendirme” dersinin konulması kararlaştırılmıştır. Ancak, açıklanan ortaöğretim okullarının haftalık ders çizelgelerinde “Tanıtım ve Yönlendirme” dersinin uygulama alanının sınırlı tutulduğu görülmektedir. Bu derste Türkiye’de Meslekî Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında hazırlanan Tanıtım ve Yönlendirme Programının okutulması kararlaştırılmıştır. Bu dersin sadece genel liseler ile bazı meslek liselerinde okutulmasına dikkat çekmek gerekmektedir. Örneğin, öğrencilerinin büyük ölçüde bir alana yöneldiği düşünülen Anadolu Liselerinde ve Fen Liselerinde bu ders okutulmamaktadır. Öğrencilerin kendilerine daha uygun alan seçmelerine yardımcı olmak için yönlendirme hizmetlerinin sözü edilen okullarda da sunulması faydalı görülmektedir.

Öğrencilerin ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri ölçüsünde ve doğrultusunda uygun alanlara yönelmelerinin Türk eğitim sisteminde gereken önemde ele alınamadığı görülmektedir. 1970’li yıllarda Fransa’dakine benzer bir yönlendirme modeli uygulanmaya çalışılmıştır. Fransa’da yönlendirme; eğitimcilerin yanında psikolog, okul doktoru, rehber, sosyal hizmet uzmanı gibi farklı disiplinlerden uzmanların katıldığı ve ilkokuldan başlayan bir süreç olarak kabul edilmektedir. Bu süreçte uzmanların, ailenin ve öğrencinin üzerinde uzlaşacakları bir eğitim yol haritasının ortaya çıkartılmasına çalışılmaktadır. Uyuşmazlık hallerinde çözüm için çeşitli mekanizmalar devreye girmektedir. Özetle, taraflardan hiçbiri elinde yeterli veri bulunmadan öğrenci için alınacak tavsiye kararına müdahale edememektedir. Buna karşın Türkiye’de tüm bu süreçler 9. sınıf sonunda öğrenci başarısı, ilgisi, isteği ve yetenekleri doğrultusunda sınıf öğretmenler kurulunun alacağı bir kararla belirlenmektedir. Bu uygulamalardan beklenen fayda sağlanamamış, önce kurul kararları tavsiye mahiyetine dönüştürülmüş, sonra da uygulamadan vazgeçilmiştir.

2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan yeni yaklaşımda haftada iki saat olarak verilen derslerde öğrencilerin ilgi, istek ve yeteneklerinin belirlenmesi, mesleklerin tanıtılması yoluyla öğrencilerin belli bir yönelimi sağlamaları beklenmektedir. Ayrıca, 9. sınıf sonunda yapılan seçimlerdeki yanlışlıkların düzeltilmesi için öğrencilere 10. sınıf sonunda da bir fırsat verilmektedir.

Yöneltme hizmetlerinin;

- Bireyin iş yaşamını tanıması,
- Kendi yetenek ve yeterliliklerini tanıması,
- İş ile kendi durumunu karşılaştırıp uygun seçim yapması,

gerekmektedir. Bunun için uygulamalı bir yönlendirme (yöneltme) düşünülmelidir. Bu üç işlevi yerine getirecek bir yöneltme faaliyeti, beklenen sonuçlar alınmasını kolaylaştıracaktır.

Türk eğitimindeki okul sistemini etkileyen diğer önemli bir değişiklik, meslek yükseköğretim kurumlarının yaygınlaştırılmasıdır. Meslek kazandırmanın ortaöğretimin görevleri arasında sayılması veya bu görevin ortaöğretim sonrasına bırakılması ülkelerin buldukları

farklı teknoloji ve üretim düzeyleriyle bağlantılı olarak farklı eğitim yaklaşımlarının yansımaları olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde olduğu gibi, bazı ülkelerin her iki yaklaşımı birlikte uyguladıkları da görülmektedir. Meslekî ve teknik liseler ile meslek yüksekokulları arasındaki ilişkilerin çalışma alanlarının ve işlevlerinin doğru tanımlanması halinde, Türk eğitim sisteminin daha esnek, işlevsel ve etkin yapıya kavuşmasına yardımcı olunacaktır.

Türkiye’de tek eğitim kademesi ve türünde yapılan meslek eğitiminin işgücü piyasasının ihtiyaçlarına cevap vermesi mümkün bulunmamaktadır. Bu sebeple meslek yüksekokullarının mevcut ortaöğretim sistemine alternatif olduğu söylenemez. Bu okullardan tekniker düzeyindeki meslek elemanı yetiştirmesi beklenmektedir. Meslek liseleri ise orta kademe becerili işgücü düzeyinde eleman yetiştirmektedir.

Becerili işgücü yetiştirmede diğer bir seçenek olarak kabul edilen çıraklık eğitiminde VIII. BYKP döneminde kayda değer bir gelişme sağlanamadığı görülmektedir. Özellikle imalat yapan küçük işletmeler çırak öğrenci bulmada güçlük çektiklerini ifade etmektedirler. Buna karşın kayıtsız çalışan çocuklar, ikili öğretim yapan okulların kayıtsız çalışan çocukların aileleri tarafından tercih edilmesi, gibi göstergelerle belirlenen bir örtülü çıraklık uygulaması mevcuttur. Çıraklık eğitimine açık talebin istenilen düzeye ulaşması için esnek programlarla hedef kitlenin ihtiyaçlarına cevap verecek ek tedbirlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkelerin insangücü talepleri, ekonomik yapıları, teknolojik düzeyleri ve önem verdikleri işkollarına göre değişiklik göstermektedir. Örneğin kimya sanayinde orta kademe insangücüne pek ihtiyaç olmayabilir. Makine imalat sanayinde ise orta kademe insangücüne yoğun talep vardır. Bu durumda insangücünün ihtiyaçlarla uyumlu bir yapı içerisinde oluşmasını sağlayacak insangücü hesaplamalarına ve düzenlemelere ihtiyaç duyulabilir. Böyle durumda sistem, daima ihtiyaca dönük, yerel talepleri dikkate alan aktif programlar üreterek ihtiyaçları karşılayabilmelidir.

2.2.3. Öğretim Programları

Okul öncesi eğitimi programları 1994-1995 öğretim yılında denenip geliştirilmek üzere uygulamaya konulmuştur. Daha sonra yapılan program geliştirme çalışmalarında 0-36 aylık çocuklara yönelik Kreş Programı aynen bırakılmış, Anaokulu ve Ana Sınıfı Programları “36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı” olarak yeniden düzenlenmiştir.

1968 yılında uygulamaya konulan ve zaman içerisinde yapılan çeşitli değişikliklerle sistematik bütünlüğü bozulan ilköğretim programlarının yeniden hazırlanması (1-5 sınıflar için) çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış, tamamlanan programların bir yıllık deneme uygulaması yapılmış ve 2005-2006 öğretim yılından itibaren ülke genelinde uygulamaya geçilmiştir. Bu çalışmalar aşağıda verilen başvuru çerçevesine oturtulmuştur:

- Ülkemizin tarihsel, kültürel, sosyal, ahlakî birikimini ve kalıtımını motivasyon kaynağı olarak görür ve Atatürk’ün kurduğu “Türkiye Cumhuriyetinin gelişerek devamlılığı” ilkesini birinci başvuru kaynağı olarak ele alır.
- Dünyada yaşanan tüm değişim ve gelişmeleri ikinci başvuru kaynağı olarak alır. Son yıllarda Uzak Doğu, Kuzey Amerika ve Avrupa Birliği ülkelerinde peş peşe gerçekleştirilen program yenileme çalışmaları bu anlamda önem taşır. Bu çalışmaların çıkış noktası, sanayi toplumu için uygun olan yarışmacı eğitim modellerinin bilgi toplumunun rekabetçi yapısını kaldırmaması olarak değerlendirilir.
- Türkiye, Avrupa Birliğine üye olmayı hedefleyen, bunu bir devlet politikası olarak ele alan, bu konuda gerekli kanunları çıkararak ve adımları atan bir ülke olarak tüm çalışmalarını ve çabalarını bu doğrultuda yönlendirmiştir. Bu nedenle üçüncü başvuru kaynağı olarak, Avrupa Birliği normlarını, hedeflerini ve eğitim anlayışını kabul eder.

- Ülkemizin mevcut eğitim özelliklerinin belirlenmesini, başarı ve başarısızlıkların değerlendirilmesini ve ortaya çıkan sonuçları dördüncü referans olarak kabul eder. PISA, TIMSS ve PIRLS gibi uluslararası başarı değerlendirme çalışmalarının ortaya koyduğu bulgular bu çerçevede ele alınır.¹¹

Yenilenen İlköğretim programlarının vizyonu: “Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, bireysel farklılıkları ne olursa olsun, araştırma-sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişmiş; yaşam boyu öğrenen ve insan haklarına saygılı, mutlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları yetiştirmek” şeklinde açıklanmaktadır.¹²

İlköğretim okulları haftalık ders çizelgelerinin eski ve yeni şekli arasındaki farklılıklar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Eski uygulamada yer alan İş Eğitimi dersi kaldırılmış, yerine Teknoloji ve Tasarım dersi konulmuştur. Ayrıca Fen Bilgisi dersi, Fen ve Teknoloji adı altında yeniden yapılandırılmış, bu derse ayrılan süre (5 yılda) toplam 15 saatten 20 saate çıkartılmıştır.
- Eski uygulamada ilk üç sınıfta okutulan Bireysel ve Toplu Etkinlikler dersi Rehberlik/Sosyal Etkinlikler adı altında yeniden düzenlenmiş, bu derse her yıl 1 ders saati olmak üzere toplam 8 saat süre ayrılmıştır.
- Eski uygulamada 4. sınıftan itibaren başlatılan seçmeli dersler, tüm sınıflara yaygınlaştırılmış ve seçmeli derslere ayrılan süre 12 saatten 20 saate çıkartılmıştır.

İlköğretim 1-5. sınıflara ilişkin öğretim programlarının yenilenmesi, benzer çalışmanın 6-8. sınıflar için yapılmasını da zorunlu hale getirmiştir. Bu konuda başlatılan çalışmaların 2006-2007 öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulamaya konulması beklenmektedir.

Zorunlu eğitimin 8 yıla çıkartıldığı 1997 yılında bu çalışmaların yapılması, en azından başlatılması gerekmektedir. Gecikmiş de olsa ilköğretim programlarının 8 yıllık bütünlük ve devamlılık ilkesine göre yeniden yapılandırılması önemli görülmektedir. Ancak, uygulamanın ilköğretimin 1-5. sınıflarında aynı öğretim yılında başlatılması sebebiyle, 2-5. sınıf öğrencilerinin yeni programa uyumda sorun yaşayacakları düşünülmektedir gerekli tedbirler alınması önemlidir. Bu bağlamda öğretmenlerin hizmet içi eğitimle bilgilendirilmeleri ve yetiştirilmeleri devam etmektedir. Sözü edilen programın “ekonomiye ve demokrasiye duyarlı” olarak tanıtılması önemli görülmektedir. Bu ifade, eğitimin çevre sistemlerle uyumlu hale getirilme hedefi olarak değerlendirilmektedir.

İlköğretim programlarında yapılan değişikliklerin ortaöğretim programlarına yansıtılması elbette gerekmektedir. İlköğretim okullarının yeni programlara göre ilk mezunlarını en erken üç yıl sonra verebilecekleri dikkate alındığında, ortaöğretim programlarının içeriklerini yeniden düzenleyebilmek için yeterli bir zaman olduğu görülmektedir. Bu süre içerisinde öğrencilerin ders yükleri, haftalık ders çizelgeleri ve alanların oluşturulması gibi konularda başlatılan çalışmalar tamamlanmıştır.

Talim ve Terbiye Kurulunun 07.06.2005 tarih ve 184 sayılı kararıyla, 2005-2006 eğitim-öğretim yılından itibaren üç yıllık genel, meslekî ve teknik liselerin eğitim ve öğretim süresi 9. sınıftan başlamak üzere kademeli olarak dört yıla çıkartılmış ve ilke olarak hazırlık sınıfları kaldırılmıştır. Sözü edilen kararla, ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğine dayalı bir yapının oluşturulmaya çalışıldığı söylenebilir.

¹¹ MEB: İlköğretim 1-5 Sınıf Programları Tanıtım Kitapçığı,

¹² age.

Ancak, sözü edilen kararda yer alan “Hazırlık sınıfı ile birlikte 5 yıl süreli öğretim yapan resmi ve özel liselerin, isteğe bağlı olarak mevcut statülerini uygulamaya devam edebilmesi.” şeklindeki hüküm, sınırlı da olsa çeşitliliğin korunacağı şeklinde yorumlanabilir. Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı kararı ekinde yayınlanan ortaöğretim kurumlarının haftalık ders çizelgeleri dikkate alınarak değerlendirme yapılırsa, sözü edilen hükmün Sosyal Bilimler Liseleri ile az sayıda resmi ve özel lisedeki uygulamalarla sınırlı tutulacağı söylenebilir. Sözü edilen uygulama kapsamına alınmak üzere yapılacak başvurular ne kadar olursa olsun, bu türün amacı dışına taşmaması esas alınmalıdır.

Talim ve Terbiye Kurulunun 07.06.2005 tarih ve 184 sayılı kararında Anadolu Liseleri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerin kademeli olarak, Anadolu Lisesi adıyla tek program altında birleştirilmesi öngörülmüştür. Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığı Yabancı Dil Ağırlıklı Liseleri Anadolu Liselerine dönüştürmüştür. Programları itibariyle benzeşen bu okul türlerinin birleştirilmesi, okul çeşitliliğinin azaltılması adına olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Ortaöğretimin yeniden yapılandırılması kapsamında, genel liselerin öğrenim süresi 4 yıla çıkartılmış, haftalık ders yükü 33 saatten 30 saate düşürülmüştür. Öğrencilerin bu eğitim kademesindeki toplam ders yükü 99 saatten 120 saate (%21) çıkartılmıştır.

Anadolu Liselerindeki hazırlık sınıfı kaldırılmış, bu sınıfta yoğun olarak okutulan yabancı dil dersleri ilköğretim 4. sınıftan itibaren tüm sınıflara yayılmıştır. Ayrıca, 10. sınıftan itibaren ikinci yabancı dil zorunlu hale getirilmiştir.

Tablo-2.1. Genel Ortaöğretimde Ders Yükünün Ders Gruplarına Göre Dağılımı

Okul Türü	Alanı		Hazırlık sınıfı dersleri	Ortak dersler	Alan dersleri	Alan seçmeli dersleri	Seçmeli dersler	Rehberlik	TOPLAM
Genel Lise	Türkçe Matematik	Yeni program		43	54		19	4	120
		Eski program		45	27	12	12	3	99
Genel Lise	Fen Bilimleri	Yeni program		60	44		12	4	120
		Eski program		45	31	12	8	3	99
Genel Lise	Sosyal Bilimleri	Yeni program		41	56		19	4	120
		Eski program		45	27	12	12	3	99
Fen Lisesi		Yeni program		68	56		12	4	140
		Eski program		62	39	12	7	3	123
Anadolu Lisesi	Türkçe Matematik	Yeni program		63	54		19	4	140
		Eski program	34	57	27	12	12	3	145
Anadolu Lisesi	Fen Bilimleri	Yeni program		80	44		12	4	140
		Eski program	34	57	31	12	8	3	145
Anadolu Lisesi	Sosyal Bilimleri	Yeni program		61	56		19	4	140
		Eski program	34	57	27	12	12	3	145

Kaynak: Talim ve Terbiye Kurulunun 19.08.1998 tarih ve 174 sayılı kararı
Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı kararı

Genel ortaöğretim okulları haftalık ders çizelgelerinde yapılan yeni düzenlemeyle alan seçmeli ve seçmeli dersler “seçmeli dersler” adı altında birleştirilmiştir. Ayrıca, ortak dersler ve alan derslerinin süreleri artırılırken seçmeli (alan seçmeli dahil) derslere ayrılan süre azaltılmıştır. Örneğin önceki uygulamalarda, genel liselerin Türkçe-Matematik alanındaki öğrenciler, yarısı alan dersi olmak üzere toplam ders yükünün %25’i kadar dersi (12+12 saat) seçebilmekteydiler. Yeni uygulamada bu öğrencilerin seçebilecekleri dersler, toplam ders yükünün %16’sına (19 saat) düşürülmüştür (Tablo-2.1).

Liselerin 9-12. sınıfları için Matematik, Türk Edebiyatı, Dil ve Anlatım, Coğrafya, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Bilgi ve İletişim Teknolojileri derslerinin öğretim programları geliştirilerek uygulamaya konulmuştur. Diğer derslere ilişkin program geliştirme çalışmaları devam etmektedir.

Yeni düzenlemede, genel ortaöğretim liselerinde olduğu gibi, meslekî ve teknik liselerde de ortak derslere ayrılan sürelerin artırıldığı görülmektedir (Tablo-2.2).

Tablo-2.2. Meslekî ve Teknik Liselerde Ders Yükünün Ders Gruplarına Göre Dağılımı

Okul Türü		Hazırlık sınıfı dersleri	Ortak dersler	Bölüm dersleri Alan/Dal ders.	Bölüm seçmeli dersleri	Seçmeli dersler	Rehberlik	TOPLAM
Meslek Lisesi	Yeni program		54	75		7	4	140
	Eski program		36	81	2	4	3	126
Teknik Lise	Yeni program		60	103		3	4	170
	Eski program		36	118	5	5	4	168
Anadolu Meslek Lisesi	Yeni program		68	80		8	4	160
	Eski program	34	45	80	4	2	3	168
Anadolu Teknik Lisesi	Yeni program		74	94		3	4	175
	Eski program	34	49	117	5	5	4	214

Kaynak: Talim ve Terbiye Kurulunun 19.08.1998 tarih ve 174 sayılı kararı
Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı kararı

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, yeni programla meslek liselerinin toplam ders yükü 126 yıl/saatten 140'a (%11) yükselirken Anadolu Teknik Liselerinde 214'ten 175'e (%18) düşmüştür. Diğer iki okul türünde önemli farklılık olmadığı görülmektedir.

Tablo-2.2'de dikkat çeken önemli bir husus, toplam ders yükünde azalma olan Anadolu Meslek Lisesi ile Anadolu Teknik Liselerinde ortak ders saatlerinde görülen büyük artışlardır. Ayrıca, Anadolu Teknik ve Teknik Liselerin alan/dal derslerine ayrılan toplam sürede ciddi azalma olduğu görülmektedir. Bu durumda ders gruplarındaki değişimin ders ölçüğünde incelenmesi faydalı olacaktır.

Tablo-2.2'de dikkat çeken diğer bir husus, öğretim süresi arttığı halde, meslek liselerinin öğrencilerin alacakları bölüm/alan derslerinin süresinde herhangi bir artış olmamasıdır. Hatta bazı okul türlerine azalma bile vardır.

Tablo-2.3. Meslekî ve Teknik Liselerde Okutulan Ortak Dersler

		Türkçe	Dil ve Anlatım	Türk Dili ve Edebiyatı	Türk Edebiyatı	Din Kült. Ahlak Bil.	Tarih	T.C. İnk. Tar. Atatürkçülük	Coğrafya	Matematik	Fizik	Kimya	Biyoloji	Sağlık Bilgisi	Biyoloji ve Sağlık Bilgisi	Felsefe	Yabancı Dil	Beden Eğitimi	Millî Güvenlik Bilgisi	Trafik ve İlk Yardım	Tanıtım ve Yönlendirme	TOPLAM
Meslek Lisesi	Yeni P.		8		6	4	4	2	4	4	2	2	2	2		2	6	2	1	1	2	54
	Eski P.			8		3	3	2	2	4	2	2		2	2	2	4	1	1			36
Teknik Lise	Yeni P.		8		12	4	4	2	4	4	2	2	2	2		2	6	2	1	1	2	60
	Eski P.			8		3	3	2	2	4	2	2		2	2	2	4	1	1			36
Anadolu Meslek Lisesi	Yeni P.		8		6	4	4	2	4	4	2	2	2	2		2	22	2	1	1		68
	Eski P.	4		8		3	3	2	2	4	2	2		2	2	2	38	2	1			75
Anadolu Teknik Lisesi	Yeni P.		8		12	4	4	2	4	4	2	2	2	2		2	22	2	1	1		74
	Eski P.	4		8		3	3	2	2	4	2	2		2	2	2	42	2	1			79

Kaynak: Talim ve Terbiye Kurulunun 19.08.1998 tarih ve 174 sayılı kararı

Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı kararı

Tablo-2-3'te meslekî ve teknik liselerde eski programda “ortak genel kültür dersleri”, yeni programda ise “ortak dersler” adı altında gruplandırılan dersler ve bu derslere ayrılan toplam süreler verilmiştir. Bu bilgilerden hareketle yapılan değişikliklerin başlıcaları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Eski programdaki “Türk Dili ve Edebiyatı” dersi “Dil ve Anlatım” ile “Türk Edebiyatı” olmak üzere iki ders halinde yapılandırılmıştır. Eski programda bu derse tüm okullarda 8 saat ayrılmış iken, yeni programda sözü edilen iki derse ayrılan toplam süre 14-20 saattir.
- Fen grubu derslerine ayrılan süre artırılmıştır.
- Meslek lisesi ve teknik lisedeki yabancı dil dersleri artırılırken, bu okulların Anadolu türlerindeki yabancı dil dersleri azaltılmış, bu azaltmanın ilköğretim 4. sınıftan başlayan yabancı dil dersleriyle telafisi yoluna gidilmiştir.
- Meslek lisesi ve teknik liselere 2 saatlik Tanıtım ve Yönlendirme dersi konulmuştur

Tüm ortaöğretim kurumlarına 1 saatlik Trafik ve İlk Yardım dersi konulmuştur.

Tablo-2.4'te eski programda “Bölüm Dersleri” yeni programda ise “Alan/Dal Dersleri” adı altında okutulan derslerin okul türü ve sınıflara göre dağılımı verilmiştir. Tabloda alan/dal ders grubunda yer alan derslerden “Fen Grubu” dersleri mahiyetinde olanlar ayrı ayrı verildikten sonra geriye kalan dersler “Meslek Dersleri” adı altında toplu olarak gösterilmiştir. Bilindiği gibi Teknik Liselerde aynı zamanda Genel Liselerin Fen alanı dersleri yeterli ağırlıkta okutulmaktadır. Bu yapı, liselerin 4 yıla çıkartılmasıyla birlikte 9. sınıflarda geçiş kolaylaştıran, 10. sınıflarda da telafili geçiş imkân sağlayan bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir.

Tablo-2.4. Meslekî ve Teknik Liselerde Alan/Dal Derslerinin Sınıflara Göre Dağılımı

	9. sınıf				10. sınıf				11. sınıf				12. sınıf				TOPLAM			
	Meslek Lisesi	Anadolu Mes. Lis.	Teknik Lise	Anadolu Tek. Lis.	Meslek Lisesi	Anadolu Mes. Lis.	Teknik Lise	Anadolu Tek. Lis.	Meslek Lisesi	Anadolu Mes. Lis.	Teknik Lise	Anadolu Tek. Lis.	Meslek Lisesi	Anadolu Mes. Lis.	Teknik Lise	Anadolu Tek. Lis.	Meslek Lisesi	Anadolu Mes. Lis.	Teknik Lise	Anadolu Tek. Lis.
Bilgi ve İletişim Tek.	2	2	2	2												2	2	2	2	
Matematik					3	3	4	4			4	4			4	4	3	3	12	12
Geometri							2	2			2	2			2	2	0	0	6	6
Analitik Geometri															2	2	0	0	2	2
Fizik							2	2			3	3			3	3	0	0	8	8
Kimya							2	2			3	3			3	3	0	0	8	8
Biyoloji							2	2			3	3			3	3	0	0	8	8
Meslek Dersleri					15	18	16	15	26	27	15	11	29	30	20	16	70	75	51	42
TOPLAM	2	2	2	2	18	21	30	29	26	27	33	29	29	30	38	34	75	80	103	94

Kaynak: Talim ve Terbiye Kurulunun 19.08.1998 tarih ve 174 sayılı kararı

Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı kararı

Meslekî ve teknik liselerin programlarının düzenlenmesinde 9. sınıflar tüm liselerin 9. sınıflarına paralel kılınmış, 10. sınıflarında mesleğin temel dersleriyle genel liselerden farklılaştırılmıştır. 11. ve 12. sınıflarda ise alan/dal dersleriyle zenginleştirilerek meslekî-teknik eğitim ağırlıklı bir yapı oluşturulmuştur. Sözü edilen ders dağıtım yapısının değerlendirilmesi bugün için erken olmakla birlikte, uygulamanın 4. yılına kadar titizlikle yapılacak izleme-değerlendirme çalışmalarıyla, muhtemel yanlışların giderilebileceği düşünülmektedir.

Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 tarih ve 193 sayılı kararı ekinde meslekî ve teknik liselerin haftalık ders çizelgelerinde yer almayan alan/dal ve seçmeli derslerin adları ile haftalık ders saatleri sayısını çizelgelerin ve gerekli açıklamaların okulların bağlı bulunduğu ilgili birimlerce düzenleneceği belirtilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulunun bazı yetkilerini ilgili birimlere devretme anlamı taşıması açısından bu karar önemli görülmektedir.

Meslek dersi programlarının niteliğinin yükseltilmesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Türkiye’de Meslekî Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi kapsamında geliştirilen 17 alana ait modüler programlar pilot okullarda uygulamaya konulmuştur. Bu programlar sosyo-ekonomik ihtiyaçlar ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri de dikkate alınarak ISCED-97 çerçevesinde geniş tabanlı alan ve dal eğitimine imkân sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Çıracılık eğitiminde geliştirilen genel bilgi derslerine ilişkin programlar ile meslek dersleri için hazırlanan modüler yapıdaki çerçeve programlar 2005-2006 öğretim yılından itibaren kademeli olarak uygulamaya konulmuştur.

Öğretim programları konusunda şimdiye kadar yapılan çalışmalardan çıkartılacak önemli dersler bulunmaktadır.

Öğretim programlarındaki değişiklikler okulların/kurumların amaç ve görevleriyle yakından ilişkilidir. Özellikle programlardaki kapsamlı değişikliklerin okulun/kurumun amaç ve görevleriyle mutlaka ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Aksi taktirde okullar/kurumlar kendilerinden beklenen işlevi yerine getiremezler. Bu bağlamda Türk eğitim sisteminde ciddi sorunlar yaşandığı söylenebilir.

1997 öncesinde meslek liseleri ilköğretimini tamamlayanları, çıraklık eğitimi ise ilkokulu tamamlayanları öğrenci olarak kabul etmekteydi. Bu bağlamda meslek liseleri ile çıraklık eğitimi merkezlerinin ayırt edici özellikleri açıldı. 1997’de zorunlu eğitimin 8 yıla çıkartılmasıyla her iki eğitim kurumuna giriş koşulları eşitlenmiştir. Bu durumun dikkatle değerlendirilerek, modüler program uygulamalarının yaygınlaştırılması ve yeterliliğe dayalı bir belgelendirme düzeni kurulması suretiyle, eğitimlerin nerede alındığından çok ne kazanımlar elde edildiğinde odaklanan esnek ve geçişli bir yapı oluşturulmalıdır. 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulan program değişikliklerinin, meslek lisesi mezunlarının üniversiteye geçiş beklentilerini yükseltmesi, öncelikle meslek yüksekokullarına yönelmeyi sağlayacaktır. Çünkü yeni düzenlemelerin yükseköğretime geçişe odaklanan bir yaklaşımla hazırlandığı söylenebilir. Bu yaklaşımın, meslek lisesi mezunlarının meslek yüksekokullarına geçişlerini hızlandırması beklenmektedir.

Meslekî ve teknik liseler ile meslek yüksekokulu programlarının birbiriyle ilişkilendirilmesi, meslek yüksekokullarının altyapılarının iyileştirilmesi ve yeterli öğretim elemanlarının sağlanması da büyük önem taşımaktadır.

3308 sayılı Meslek Eğitimi Kanununda değişiklik yapan 4702 Sayılı Kanun uyarınca meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarından meslek yüksekokullarına sınavsız olarak öğrenci alınmaktadır. Bu geçişin program açısından tutarlılığını ve devamlılığını sağlayabilmek ve ileride modüler sisteme geçişe imkân verecek ve aynı zamanda istihdam kesiminin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde Meslek Yüksekokulları eğitim programlarını geliştirme ihtiyacı devam etmektedir. Bu amaçla MEB-YÖK işbirliğinde bir proje geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Bu proje kapsamında meslek yüksekokullarının en çok öğrenciye sahip bölümlerine ilişkin programlar geliştirilmiştir. Buna benzer çalışmaların devam ettirilmesinde fayda görülmektedir. Ulusal meslekî yeterlilikler ve bunlara uygun olarak eğitim standartlarının hazırlanması, bu çalışmaların etkinliğini ve verimliliğini artıracaktır. Eğitim standartlarının ortaya konulmasıyla, ortaöğretim ve meslek yüksekokulu düzeyinde hangi mesleklerin hangi seviyeleri için eleman yetiştirileceği konusunda daha sağlıklı kararlar verilmesi mümkün olacaktır.

2.2.4 Eğitimde Sosyal Diyalog

Eğitimin ilgili tarafların görüşlerinin alınarak planlanması, Türk eğitiminin geleneğinde vardır. Bu işlevi yerine getirmek için oluşturulan kurumsal yapı da Millî Eğitim Şurasıdır. Şimdiye kadar toplanan 16 Millî Eğitim Şurasında eğitime ilişkin hemen her konuda geniş değerlendirmeler yapılmış, tavsiye kararları alınmış, bu kararların pek çoğu da uygulamaya konulmuştur. İlgili taraflarla işbirliğinin uygulama boyutuna indirilmesine ise meslekî ve teknik eğitimin öncülük ettiği, bu konuda önemli ölçüde yasal ve kurumsal gelişme kaydedildiği söylenebilir. Kalkınma Planlarının hazırlanmasında toplanan Özel İhtisas Komisyonları da katılımcılı, saydamlık ve demokratik karar yöntemleriyle çalışan, getirdikleri tavsiye kararları plan bütünlüğü içerisinde TBMM onayı ile resmen yürürlüğe konulan komisyonlardır.

1977 yılında çıkartılan 2089 sayılı Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Kanunu, eğitimciler ile iş hayatı temsilcilerinin meslekî eğitime ilişkin konuları görüşecekleri yasal bir zemin oluşturması açısından da önem taşımaktadır. Meslekî ve teknik eğitim alt sistemini bütünlük içerisinde düzenleyen 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanununda sözü edilen ortak zemin genişletilerek muhafaza edilmiştir. İl ve ülke düzeyinde oluşturulan meslekî eğitim kurulları zaman içerisinde daha işlevsel hale gelmektedir. Yaşanan bu süreçte kazanılan deneyimlerin diğer alanlara aktarılması önemli görülmektedir.

Okul ile iş yaşamı arasındaki işbirliğinin meslekî ve teknik eğitim boyutu anlamlı olmakla birlikte, her tür ve kademedeki eğitimde bu işbirliğinin yaygınlaştırılması önem arz

etmektedir. Bireyler hangi okula devam ederlerse etsinler, sonunda iş yaşamının bir parçası olacaklardır. Parçası olacakları bu yaşamı erken yaşlardan itibaren tanımalarının büyük faydası bulunmaktadır. Nitekim, 1980’li yıllardan beri birçok ülkede ilköğrencilerine iş yaşamını tanıma fırsatı veren çalışmalar yapılmaktadır.

Türk eğitiminde iyi işleyen bir düzenleme olarak, Okul-Aile Birliklerinin yasal çerçeve içinde kurumsal bir yapıya kavuşturulması, özellikle velilerin okul ve eğitimle ilişkilerine etkinlik kazandırmıştır. “Öğrenci Meclisleri” nin bir projeye hayata geçirilmesi, demokratik eğitime önemli bir boyut kazandırmıştır. Veli ve öğrencilerle okul arasında karşılıklı sözleşme uygulamaları da sosyal diyalog açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Eğitimde sosyal diyalog, işbirliği, sorumluluk alma konularındaki yasal düzenlemeler, zihniyet değişmesini de gerekli kılmaktadır. Türkiye’nin bu konuda önemli mesafeler aldığı söylenebilir. Deneyimlerden çıkarılan dersler, şu şekilde özetlenebilir:

- İlgili taraflarla sadece kurul toplantılarında yapılan görüşmeler, sosyal diyalogun istenilen düzeyde gelişmesi için yeterli olmamaktadır. Bu konudaki ilişkilerin genişletilmesine ve derinleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Paydaşların müşterek faaliyetleri ve birlikte uygulayacakları projelerin bu konuda önemli rol oynayacağı, değişime ve gelişmeye hız kazandıracacağı düşünülmektedir.
- Meslekî ve teknik eğitim alanında proje ve protokollere dayalı olarak başlatılan işbirliği çalışmalarının giderek artış göstermesi, işkolu düzeyinde sosyal diyalogun geliştirilmesi açısından önemli görülmektedir. Bu çalışmaların daha da yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.
- İşbirliği yapılacak konularda ilgili taraflarda kapasite oluşturulması ve bu kapasitenin geliştirilmesi, sosyal diyalog sürecini hızlandırmaktadır.
- Sosyal diyalogun gelişmesi için yasal düzenlemeler yanında, her yönden teşvik düzenlemelerinin de işletilmesi düşünülmelidir.

Nitelikli bir eğitim için ailenin, en alt kademedен başlayacak ve yukarıya doğru azalacak biçimde, eğitim sürecinin bir parçası haline getirilmesi gerekmektedir. Türk eğitim sisteminde okul, “açık sistem” olarak tasarlanmış bir kurumdur. Ne var ki okul-içi eğitim anlayışının fazla vurgulanmasının zamanla kapalılığa dönüştüğü görülmektedir. Bu bağlamda, okul-aile işbirliği konusunda başlatılan çalışmaların en üst seviyeye ulaştırılması gerekli görülmektedir.

1999 yılında yayınlanan Eğitim Bölgeleri ve Eğitim Kurulları Yönergesi çerçevesinde oluşturulan Eğitim Bölgesi Danışma Kurullarında sivil toplum kuruluşu temsilcilerine rol verilmesi, bu alanda önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Ancak, bu kurulların daha etkili çalışmalarını sağlayacak tedbirlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Eğitimdeki sosyal diyalogun temel uygulama alanı okullardır. Bu sebeple okulların rollerinin de bu perspektiften yeniden tanımlanmasında fayda görülmektedir.

2.2.5 Eğitim ve Öğretim Hakkı ve Ödevi

İlköğretim kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır. Temel vatandaşlık eğitimi de diyebileceğimiz 8 yıllık ilköğretim devlet için de, vatandaş için de bu hak ve ödevin yerine getirilmesinde karşılıklı olarak bir zorunluluktur. Birinden birinin terki mümkün değildir. Bunun bütünüyle yerine getirilmesinde devlet-vatandaş işbirliği önem arz etmektedir. Nüfusun genel yapısı ile yerleşim birimlerindeki yapının, planlamalar doğrultusunda değerlendirilip eğitim altyapısının oluşturulması, hizmetin kesintisiz olarak vatandaşlar açısından erişilebilir kılınması esastır.

Türk eğitim sistemi, onlarca yıldan beri kıt kaynaklarla hızla çoğalan genç nüfusun eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışmış ve çalışmaktadır. Zorunlu eğitimin 12 yıla çıkartılması aşamasında bu durum aynen devam etmelidir.

Elbette, eğitimde çok önemli olan fırsat eşitliğinin sağlanması, eğitim arzının ülke geneline dengeli yaygınlaştırılmasıyla doğrudan ilgilidir. Bu konuda tüm ülkelerin sorun yaşadığı söylenebilir. Önemli olan sorunun varlığından ziyade, çözüme ilişkin eğilimlerin yönü ve gücüdür. Türkiye'nin Sekizinci BYKP döneminde sözü edilen sorunun çözümü için önemli mesafeler aldığını belirtmek gerekmektedir.

Tablo-2.5. Sekizinci BYKP Döneminde Öğrenci Sayısında Meydana Gelen Gelişmelerin Bölgelere Göre Dağılımı

Bölgeler	2000-2001	2002-2003	2004-2005	Artış (%)
GENEL TOPLAM	12.645.778	12.868.514	13.454.936	6,4
Marmara Bölgesi	3.278.297	3.370.211	3.587.136	9,4
Okul Öncesi Eğitimi	66.644	84.734	111.470	67,3
İlköğretim	2.597.444	2.583.801	2.675.857	3,0
Ortaöğretim	614.209	701.676	799.809	30,2
Ege Bölgesi	1.531.318	1.547.039	1.579.622	3,2
Okul Öncesi Eğitimi	38.058	49.607	60.595	59,2
İlköğretim	1.209.163	1.167.298	1.162.746	-3,8
Ortaöğretim	284.097	330.134	356.281	25,4
Akdeniz Bölgesi	1.692.331	1.706.447	1.767.958	4,5
Okul Öncesi Eğitimi	32.598	54.074	57.756	77,2
İlköğretim	1.362.544	1.316.871	1.347.411	-1,1
Ortaöğretim	297.189	335.502	362.791	22,1
İç Anadolu Bölgesi	2.119.058	2.082.344	2.146.378	1,3
Okul Öncesi Eğitimi	42.587	54.812	75.774	77,9
İlköğretim	1.674.252	1.584.149	1.585.310	-5,3
Ortaöğretim	402.219	443.383	485.294	20,7
Karadeniz Bölgesi	1.470.416	1.449.765	1.430.777	-2,7
Okul Öncesi Eğitimi	24.095	35.389	47.534	97,3
İlköğretim	1.188.616	1.118.243	1.063.159	-10,6
Ortaöğretim	257.705	296.133	320.084	24,2
Doğu Anadolu Bölgesi	1.141.984	1.193.180	1.271.224	11,3
Okul Öncesi Eğitimi	11.950	19.683	33.769	182,6
İlköğretim	991.552	1.013.734	1.049.900	5,9
Ortaöğretim	138.482	159.763	187.555	35,4
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1.412.374	1.519.528	1.671.841	18,4
Okul Öncesi Eğitimi	12.571	21.739	47.873	280,8
İlköğretim	1.264.885	1.327.794	1.414.263	11,8
Ortaöğretim	134.918	169.995	209.705	55,4

Kaynak: Milli Eğitim Sayısal Veriler 2001, 2003, 2005

Not: Açık ilköğretim ve Açıköğretim lisesi öğrencileri sayılara dahil değildir

Tablo-2.5'te bölgelere ve eğitim kademelerine göre öğrenci sayıları verilmiştir. Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı gibi, Sekizinci BYKP döneminde;

- Okul öncesi eğitimindeki öğrenci sayısı tüm bölgelerde artmış, oransal olarak en büyük artışlar Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu Bölgelerinde sağlanmıştır.

- İlköğretimdeki öğrenci sayısı üç bölgede artmış, dört bölgede azalmıştır. Göç vermelerine rağmen, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde %11,8; Doğu Anadolu Bölgesinde ise %5,9'luk öğrenci artışının sağlanması önemli görülmektedir.
- Ortaöğretimdeki öğrenci sayısı tüm bölgelerde artmış, oransal olarak en büyük artışlar Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde sağlanmıştır.

2000-2001 öğretim yılında ilköğretim öğrencileri içerisinde kızların oranı %46,2'dir. Bu oran 2004-2005 öğretim yılında %47,1'e ulaşmıştır. Kızların ilköğretim düzeyindeki okullaşma oranlarındaki daha anlamlı yükselme Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde meydana gelmiştir. 2000-2001 öğretim yılında ilköğretimde kızların oranı Doğu Anadolu Bölgesinde %41,5; Güneydoğu Anadolu Bölgesinde %42,0'dır. Bu oranlar 2004-2005 öğretim yılında sırasıyla %44,3 ve %44,6'ya yükselmiştir.

Sekizinci BYKP döneminde Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerinin eğitimdeki sorunlarının çözümünde ciddi gelişmeler sağlandığı görülmektedir. Ancak, bu bölgelerde doğurganlık oranının yüksekliğinin de etkisiyle, derslik ve öğretmen dağılımındaki dengesizlikleri azaltma çabalarından henüz arzu edilen sonuçlar alındığı söylenemezse de, önemli gelişmelerin kaydedildiği de görülmektedir (Tablo-2.6).

**Tablo-2.6. Bölgelere Göre Öğretmene ve Dersliğe Düşen Öğrenci Sayıları
(Okul Öncesi eğitim+İlköğretim+Ortaöğretim)**

Bölgeler	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Derslik Sayısı	Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	Derslik başına düşen öğrenci sayısı
GENEL TOPLAM	13.454.936	588.646	402.503	22,86	33,43
Marmara	3.587.136	142.859	93.605	25,11	38,32
Ege	1.579.622	81.659	55.739	19,34	28,34
Akdeniz	1.767.958	79.322	52.392	22,29	33,74
İç Anadolu	2.146.378	110.372	71.227	19,45	30,13
Karadeniz	1.430.777	75.463	57.568	18,96	24,85
Doğu Anadolu	1.271.224	47.676	37.186	26,66	34,19
Güneydoğu Anadolu	1.671.841	51.295	34.786	32,59	48,06

Kaynak: MEB, Millî Eğitim İstatistikleri 2004-2005, Ankara 2005

Gelişmiş ülkelerin eğitim göstergelerine bakıldığında, son 20 yılda “erken çocukluk eğitimi” ile “okul öncesi eğitimi” gerçekleşme oranlarında nitel ve nicel açıdan çok önemli seviyelere erişildiği, zorunlu eğitime yakın okullaşma oranlarına ulaşıldığı görülmektedir. Bunda doğurganlık oranının düşmesi ile fert başına gelirin ve kadınların işgücüne katılma oranlarının yükselmesi etkili olmuştur. VIII. BYKP hedeflerine göre okul öncesi eğitimdeki %25 okullaşma oranının gerçekleşmesi büyük bir ihtimalle 2006 yılı sonuna ertelenebilecektir. Zihinsel ve ruhsal gelişimlerin büyük bir bölümünün 7 yaşına kadar tamamlandığı dikkate alındığında, bu dönemde ertelenen her türlü eğitim talebinin ağır faturasının toplumsal yapımıza yansıtacağını açıktır. Bu bağlamda okul öncesi eğitimde başlatılan etkili çalışmaların zenginleştirilerek en üst seviyeye çıkartılması zorunlu görülmektedir.

Öğrenci başına maliyet, sunulan hizmetin kalitesinin tek ölçütü olamaz, ancak en önemli ölçütlerinden biri olduğu da inkâr edilemez. Türkiye’de eğitim kademelerine göre öğrenci maliyetleri; okul öncesi eğitimde 213\$, ilköğretimde 527\$, ortaöğretimde 1.305\$, üniversitelerde ise 3.344\$’dir.¹³ OECD ülkeleri ve OECD’nin işbirliği yaptığı diğer ülkelerin hiçbirinde öğrenci maliyetleri açısından alt eğitim kademeleri aleyhine böyle bir oransal

¹³ TÜİK; 2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması Geçici Sonuçları

dengesizliğe rastlanmamakta; en üst ve en alt eğitim kademeleri arasında öğrenci maliyeti üç katı geçmemektedir.¹⁴ Bu durum, eğitimden beklenen faydayı sağlayamaması ve taleplerin yükseköğretime ertelenmesinin başlıca sebeplerinden biridir. Hatta, alt eğitim kademelerine talebi sınırlayan bir işlev gördüğü dahi söylenebilir.

Eğitim arzının taleple dengeli biçimde oluşturulması önem taşımaktadır. Türkiye’de nüfus hareketliliği sebebiyle bu dengenin sağlanması kolay olmamaktadır. İç göç nedeniyle kırsal kesimde birçok okul binası boş kalırken, göç alan illerde ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Bazı illere yeterli öğretmen gönderilmesinde karşılaşılan sıkıntılar da arzın yeterli düzeyde oluşturulmasını güçleştirmektedir.

AB’ye giriş sürecinde kırdan kente göçün hızlanacağı dikkate alındığında, 9. Plan döneminde eğitim yatırımları için uygun yer seçiminin daha fazla önem kazanacağı muhakkaktır.

Talebin yoğun olduğu yerlerde ek yatırıma (bina) ihtiyaç duyulmadan eğitim arz kapasitesini genişletmenin yöntemlerinden biri ikili öğretimdir. Ancak, ikili öğretim bir seçenek veya tercih değil, zorunluluk halinde baş vurulan geçici bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Nitekim, Sekizinci BYKP’nda ikili öğretim uygulamasının azaltılması öngörülmüştür. Sözü edilen Plan dönemimin başında 5.767 bin öğrenci ikili öğretim yapılan okullarda öğrenim görürken, bu sayı Plan dönemi sonunda 120 bin azalarak 5.647 bine düşmüştür. Aynı dönemde ikili öğretim yapılan derslik sayısı 83.259’dan 87.547’ye yükselmiştir. Böylece ikili eğitim yapılan dersliklerde dersliğe düşen öğrenci sayısının 69’dan 64’e çekilmesi başarılmıştır.

Tablo-2.7 İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Öğretim Şekline Göre Dağılımı (%)

	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004	2004-2005
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Normal eğitim	40,1	41,1	42,5	42,8	44,0	45,2
İkili eğitim	59,9	58,9	57,5	57,2	56,0	54,8

Kaynak: Milli Eğitim Sayısal Veriler (1999-2005)

Derslik başına düşen öğrenci sayısı yerleşim yerlerine göre önemli farklılıklar göstermektedir. VIII. BYKP döneminde ilköğretim okullarında sağlanan 41.305 derslik sayısı artışının 35.476’sı şehirlerdedir. Bu dönemde köylerde derslik başına düşen öğrenci sayısında herhangi bir değişme meydana gelmemiştir. Buna karşın şehirlerde derslik başına düşen öğrenci sayısı 53’ten 45’e indirilmiştir (Tablo-2.8). Ancak, sözü edilen sürede yeterli öğrencisi bulunmadığı için kapatılan okullar sebebiyle çok sayıda dersliğin kapatıldığına da dikkat çekmek gerekmektedir. 2000-2004 arasındaki beş yılda yapımı tamamlanan derslik sayısı 89.963’tür.

Tablo-2.8 Yerleşim Yerlerine Göre İlköğretimde Öğrenci ve Derslik Sayıları

Öğretim yılı	Öğrenci sayısı			Derslik Sayısı			Derslik başına öğrenci sayısı		
	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy	Toplam	Şehir	Köy
1999-2000	9.915.280	7.287.909	2.627.371	244.958	137.020	107.938	40	53	24
2000-2001	10.288.456	7.486.314	2.802.142	253.892	147.821	106.071	41	51	26
2001-2002	10.342.730	7.523.432	2.819.298	265.602	155.871	109.731	39	48	26
2002-2003	10.331.619	7.416.936	2.914.683	280.257	158.973	121.284	37	47	24
2003-2004	10.479.538	7.697.112	2.782.426	297.289	166.195	113.094	35	46	25
2004-2005	10.565.389	7.782.870	2.782.519	286.290	172.496	113.794	37	45	24

Kaynak: MEB; Milli Eğitim Sayısal Veriler (1999-2005)

¹⁴ OECD: Education at a Glance 2004, s. 215

Tablo-2.9’da 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre yıllık nüfus artışı en yüksek olan 5 ilin şehir ilköğretim okullarının öğrenci ve derslik sayıları verilmiştir. Bunlar içerisinde Türkiye ortalamasına en yakın il Antalya’dır. Son 5 yılda 6.446 ilave dersliğin yapıldığı İstanbul, dersliğe düşen öğrenci sayısının yüksekliği açısından Şanlıurfa’dan sonra ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo-2.9 Göç Alan Beş İilde Şehir İlköğretim Okullarının Öğrenci ve Derslik Sayıları

İLLER	1999-2000 Öğretim Yılı				2004-2005 Öğretim Yılı			
	Okul sayısı	Öğrenci sayısı	Derslik sayısı	Öğrenci/derslik	Okul sayısı	Öğrenci sayısı	Derslik sayısı	Öğrenci/derslik
Antalya	190	139.126	3.208	43	219	157.116	3.988	39
Şanlıurfa	117	139.746	1.669	84	149	184.527	2.415	76
İstanbul	1.043	1.393.346	20.945	67	1.269	1.560.633	27.391	57
Van	101	81.761	1.364	60	133	110.129	2.074	53
Hakkari	30	25.759	370	70	37	31.942	604	53

Kaynak: Milli Eğitim Sayısal Veriler 2000; 2004-2005

Birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okullardaki öğrenci sayısının VIII. BYKP döneminde %45 azalarak 587 bine düşmesi, önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bu düşmenin bir öğretmenli ve 5 sınıflı okullarda çok daha yüksek olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir.

Tablo-2.10 Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okulları ve Öğrenci Sayıları

Öğretim yılı	TOPLAM		1 öğretmenli 5 sınıflı		1 öğretmenli 4 sınıflı		1 öğretmenli 3 sınıflı		Diğer	
	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci	Okul	Öğrenci
1999-2000	17.138	907.623	7.608	312.376	1.266	30.559	572	19.385	7.692	545.303
2000-2001	19.559	957.097	7.892	292.814	1.430	37581	1.643	44.147	8.594	582.555
2001-2002	18.517	914.074	5.958	215.912	1.023	25.034	1.386	40.971	10.150	632.157
2002-2003	17.682	688.270	6.243	186.713	686	13246	1.018	20.452	9.735	467.859
2003-2004	17.636	646.410								
2004-2005	16.379	587.379								

Not: Milli Eğitim Bakanlığı 2003-2004 öğretim yılından itibaren birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan okullara ilişkin istatistikleri farklı kriterlere göre yayınlamıştır.

Bazı yerleşim birimlerinde, meslek eğitiminde oluşturulan arz kapasitesi, o meslekteki insangücü ihtiyacının çok üzerindedir. Zaman içerisinde bazı mesleklere olan talebin azalması, bu meslekler için oluşturulan arz kapasitesinin atıl hale gelmesine sebep olabilmektedir. Bu durumda, mevcut kapasitenin kullanılması için öğrencilerin ihtiyaç duyulmayan meslek alanlarına yönlendirilmesi söz konusu olabilmektedir. Kısaca meslek eğitimi arza dayalı bir yapıya dönüşme eğilimine girmiştir. Bu eğilimin düzeltilmesinde özellikle meslekî ve teknik ortaöğretimde benimsenen ve uygulamaya konulan modüler programlar ve belgelendirme düzeni, önemli katkı sağlayabilecektir.

Türkiye’de sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde eğitim talebi çok düşüktür. Bu aileler, çocuklarını okula göndermeleri için teşvik edilmektedir. Buna karşın orta gelirli ailelerin çocuklarına iyi eğitim aldırma için büyük fedakarlığa katlandıkları görülmektedir. İlköğretimini tamamlayan çocukların eğitimlerini sürdürme eğilimleri yükselmektedir.

En kısa sürede faydaya dönüşen eğitimin, eğitim düzeyi yüksek bireylere sunulan işbaşı veya hizmet içi eğitim olduğu söylenebilir. Doğrudan sermaye yatırımı beklentisinin yükseldiği ve işletmelerin ileri teknoloji kullanma tercihinin güçlendiği günümüzde, nitelikli

işgücüne duyulan talebin arttığı gözlenmektedir. Bunların da etkisiyle, işbaşında eğitim veya hizmet içi eğitimin öneminin giderek daha iyi fark edildiği görülmektedir. Yaşam boyu öğrenme günümüz ve geleceğimiz için kaçınılmaz bir ihtiyaçtır. Bu konudaki faaliyetlerin hemen her kesimde planlı olarak yürütülmesi, rekabet, verimlilik ve kalite için vazgeçilemez bir hizmet olarak anlaşılmaktadır.

2.2.6 Eğitim Personeli

Türkiye’de öğretmen yetiştirme sorumluluğunun üniversitelere devri ile MEB-YÖK ilişkileri bağlamında, eğitim fakülteleriyle MEB arasında, müşterek sorumluluk temelinde oluşturulan yakın ve yüz-yüze ilişkilerin istenilen düzeye ulaşamadığı görülmüştür. Bu ilişkilerin de etkisiyle, öğretmen arz ve talebi arasında olması gereken dengenin arzu edilen düzeyin altında kalması, MEB tarafından tasarlanan programlara uygun öğretmen yeterlilikleri ve nitelikleri konusunda yeterince işbirliğinin sağlanamaması gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Hangi alanda olursa olsun, MEB-YÖK ve eğitim fakülteleri; değişim, gelişim ve program çalışmaları yönüyle tam bir mutabakat içinde olmak durumundadırlar. Yapılan reformlardan başarı elde edilmesinde en önemli etkenin öğretmen olduğu açık bir gerçektir. Öğretmen adaylarının MEB’e bağlı eğitim-öğretim kurumlarında öğretmenlik uygulaması yapabilmeleri için her türlü kolaylığın sağlanması gerekli görülmektedir. Bu hususlara gösterilecek özenin gelecek için çok önem arz ettiği bilinmelidir.

Öğretmenlik mesleğinin özelliği nedeniyle, Milli Eğitim Bakanlığının öğretmen ihtiyacı duyduğu alanlarda eğitim hizmetlerinin kısa süreli sözleşmeli öğreticilerle karşılanması yerine 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 4 üncü maddesinin (B) bendi kapsamında sürekli sözleşmeli öğretmen istihdam edilmek suretiyle eğitim arzının esnekleştirilmesi ve öğretmen sıkıntısı çekilen yerlerin ihtiyaçlarının karşılanması uygun olacaktır.

Türk eğitim sisteminin en önemli sorunlarından biri de sosyo-ekonomik açıdan az gelişmiş yörelere deneyimli öğretmenlerin gönderilmesinde güçlüklerle karşılaşılmasıdır. Sözü edilen yöreler, aday öğretmenlerin çoğunluğu teşkil ettiği yerler olmaktadır. Bu durumun yaygınlığı öğrenciler açısından bir sakınca oluşturması yanında, ilk yıllarını deneyimli öğretmenlerden mahrum geçirmeleri sebebiyle aday öğretmenler için de olumsuzluk ihtiva ettiğine dikkat çekilmektedir.

Millî Eğitim Bakanlığının, internet teknolojisini de kullanarak, ilköğretim okulu öğretmenlerini yeni programların uygulanmasına hazırlamak için büyük çaba sarf ettiği, formatörler yoluyla hizmet içi eğitimi yaygınlaştırdığı görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 55. maddesinde bakanlığın bağlı kuruluşu olarak sayılan Milli Eğitim Akademisinin kuruluşuna ilişkin çalışmalar henüz sonuçlanmamıştır. Böyle bir kurumun faaliyete geçmesi, eğitim personelinin niteliğinin yükseltilmesine yönelik çabaların daha verimli ve etkin şekilde yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

2.2.7. Eğitimde Yeni Teknolojiler

Eğitimde yeni teknolojilerin kullanılması ve yaygınlaştırılmasına yönelik olarak ilköğretim kademesinden başlamak üzere eğitimin her aşamasında bilgisayar destekli eğitime geçilmesi, her okula internet erişiminin sağlanması ve eğitim programlarına uygun eğitim materyallerinin üretilmesi çalışmaları devam etmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı, Bilişim Teknolojilerinin (BT) Türk eğitim sistemine entegre edilebilmesi için aşağıdaki çalışmaları gerçekleştirmeyi hedeflemektedir:

- İlköğretim okullarından başlamak üzere her okula BİT donanımı ve yazılımı sağlanacaktır.
- Her okula güvenilir ve hızlı internet bağlantısı sağlanacaktır.
- Her öğrenci, öğretmen, idareci, öğrenci velisi, okul personeli okullarında BİT'e ulaşabilecektir.
- Öğretmenlerin, öğrencilerin, idarecilerin ve okul personelinin BİT teknolojilerini kullanabilir hale gelmesi ve BİT'ten eğitim süreçlerinde başarılı biçimde yararlanılması için gerekli olan hizmet içi eğitim sağlanacaktır.
- Müfredat programları öğrenci merkezli müfredata dönüştürülecek ve öğrencilerin öğrenme süreçlerinde kendi başlarına BİT araçlarını kullanarak bilgiye ulaşmaları sağlanacaktır.
- Okul yönetim süreçleri BİT araçları kullanılarak geliştirilecektir.
- Elektronik ortamda ders içeriğinin oluşturulması ve kullanılması için ortamlar sağlanacaktır. Sayısal içeriğin öğrenciler için kendi kendilerine öğrenme ortamı sağlayacak bir şekilde düzenlenmesi için çalışmalar yapılacaktır.

Bilgi iletişim teknolojilerine erişimde eşitsizliğin önüne geçmek için çalışmalar yapılacak ve okullarda bulunan bilgi ve iletişim teknolojileri tüm yurttaşların kullanımına sunulacaktır.

BİT ile ilgili MEB Projeleri aşağıda özetlenmiştir:

İnternete Erişim Projesi

Projenin amacı, internet imkânını her okula uygun bant genişliğinde sağlamak suretiyle e-öğrenme yöntemini teşvik ederek öğrencilerin bilgiye erişme, bilgiyi kullanma, bilgi üretme ve bilgi paylaşma becerilerini geliştirmektir.

Gelecek İçin Eğitim

Bu proje ile özel eğitimle yetiştirilecek uzman formatör öğretmenler aracılığıyla üç yıl içinde 50.000 öğretmenin bilgisayar okuryazarı haline getirilmesi amaçlanmaktadır.

Uzaktan Eğitim Yoluyla Uluslararası Standartlarda Yabancı Dil Öğretimi

Proje kapsamında aşağıdaki konular hedeflenmektedir:

- Açık Öğretim Lisesi, Açık İlköğretim Okulu ve Meslekî ve Teknik Açık Öğretim Okulu öğrencilerinin yabancı dil eğitiminin niteliğinin yükseltilmesi için uygun eğitim ortam ve materyallerinin sağlanması,
- Örgün eğitim kurumlarının gerekli materyal ile desteklenmesi,
- Yabancı dil bilgisini belgelemek isteyen yöneticiler, öğretmenler ve diğer tüm vatandaşların yabancı dil eğitim ihtiyacının ileri yöntemlerle karşılanması,
- Bakanlığa ve yurttaşlarımıza uluslararası bir yabancı dil sertifikalandırma sisteminin kazandırılması,
-

Uzaktan Eğitim Yoluyla Uluslararası Standartlarda Meslekî Eğitim

Proje kapsamında aşağıdaki konular hedeflenmektedir:

- Ülkemizin sosyal, coğrafi ve ekonomik gerçekleri göz önünde bulundurularak öğrenci ve işkolu ihtiyaçlarına uygun, hayat boyu öğrenmenin niteliğini ve bunlara erişimi iyileştirmek,
- Uzaktan öğrenme yöntemlerini kullanarak meslek edinmek, mesleğini değiştirmek veya mesleğinde ilerlemek isteyen her yaşta bireylerin eğitimlerini gerçekleştirmek

ve meslek standartlarına dayalı yeterliklerini ölçmek, değerlendirmek, belgelendirilmelerini sağlamak,

- İstihdamı kolaylaştırıcı uygulamaları geliştirmek,

Öğrenme Merkezleri

Öğrenme Merkezleri hem açık öğretim öğrencilerine hem de toplumun diğer kesimlerine birer bilgi kaynağı merkezi, özel kurs ve öğrenci destek ve rehberlik hizmetlerinin sağlandığı merkezler olarak hizmet etmektedirler. Bu merkezler yeni teknolojilerin kullanımıyla oluşan sınırsız öğrenme ortamları sağlamaktadır.

E-Öğrenme - Eğitim Portalı

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından eğitimde teknoloji kullanımını sistemli ve plânlı bir politika olarak yaygınlaştırmak, eğitim hizmetlerinin kalitesini yükseltmek, başta öğretmenlerimizin ve öğrencilerimizin olmak üzere tüm bireylerin eğitim ihtiyaçlarına yanıt verebilecek bir eğitim portalının kurulması için çalışmalara başlanmıştır.

Eğitim portalıyla aşağıda belirtilen hizmetler yerine getirilecektir:

- Müfredata uygun ve onu destekler yazılımlar,
- Öğrenci, öğretmen, yönetici ve ailelerin isteklerini karşılayan; zengin, sürekli, güncel ve güvenilir eğitsel içerik,
- Uzaktan eş zamanlı (senkron) ve eş zamanlı olmayan (asenkron) eğitim hizmetleri,
- Uzaktan eğitim yoluyla uluslararası standartlarda yabancı dil öğretimi,
- Uzaktan eğitim yoluyla uluslararası standartlarda meslekî eğitim,
- Öğrenci, öğretmen ve yönetici eğitimi,
- Öğrenci, öğretmen, yönetici ve ailelerin karşılıklı iletişimi; e-Posta, web sayfaları vb. hizmetler,
- Arama motorları ve linkler aracılığı ile gerekli site yönlendirmeleri,
- Her yaştan bireyler ve örgün eğitim dışında kalan hedef kitle için gerekli eğitim bilgilerinin ve yardımcı hizmetlerin sağlanması adına sürekli bir eğitim ortamının oluşturulması.

Uzaktan Eğitim Hizmetlerinin Otomasyonu Projesi

Uzaktan Eğitim Hizmetlerinin Otomasyonu Projesiyle; MEB açık öğretim kurumlarına bağlı okullara kayıtlı öğrencilerin öğrenci hizmetlerinin internet ortamında hızlı ve güvenilir şekilde kullanıma sunulması amaçlanmaktadır.

E-Sınav Projesi

Bu projeye MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün gerçekleştirdiği sınavların organizasyon ve uygulamasının e-posta ve internet ortamı aracılığıyla yapılması amaçlanmaktadır.

2.2.8 İzleme-Değerlendirme

Eğitim çağındaki bireylerin zamanlarını nasıl kullanacaklarını büyük ölçüde eğitim sistemi belirlemektedir. Bu dönemi değerlendirmedeki başarı, bireyin yetişkinlik döneminde erişebileceği yaşam kalitesiyle de yakından ilgilidir. Bu sebeple, eğitim sistemleri öğrencilerin neyi niçin öğrenecekleri kadar, kazandırılan bilgi ve becerilerin kullanılma düzeyi ve kalitesiyle de ilgilenmek zorundadır. Öğrencilere kullanılabilir düzeyde kazandırılmayan bilgi ve beceriler, hem kamuya yük, hem öğrencinin zamanının boşa gitmesi anlamına gelmektedir. Ayrıca kullanılan bilgi ve becerilerin bireye ve topluma sağlayacağı katma

değerin miktarı da önemlidir. Bu sebeple sağlıklı işleyen bir izleme- değerlendirme düzeninin oluşturulması, her eğitim sistemi için önemlidir.

Sağlıklı bir izleme-değerlendirme için güvenilir ve güncel veri tabanı oluşturulması gerekmektedir.

Öğrenci başarısının değerlendirilmesine ilişkin esas ve usuller Millî Eğitim Bakanlığınca ilgili yönetmeliklerle belirlenmektedir. Zaman zaman uygulanan ek sınav uygulamaları istisna olup, zaruretten doğan uygulamalar olarak düşünülmektedir.

Zorunlu eğitim ve zorunlu eğitim sonrası eğitimde öğrenci başarısının değerlendirilmesinde farklı yaklaşımların uygulanması gerekmektedir.

Zorunlu eğitimde öğrencinin önceden belirlenmiş standartlara ulaşması yanında, bireysel gelişimi esas alınır. Örneğin ilköğretim 4. sınıftan itibaren yabancı dil zorunludur. Yabancı dil öğrenme yeteneği sınırlı olan bir öğrenci, az öğrenerek ilköğretimden mezun olabilir. Başka bir öğrenci, günlük konuşmaları yapabilecek düzeyde yabancı dil öğrenerek ilköğretimden mezun olabilir. Bu öğrencilerin her ikisi de başarılı olabilir. Kısaca, zorunlu eğitim kademesini tamamlayan gençlerin tümüyle birbirine yakın yeterliliklere sahip olması beklenmemelidir. Önemli olan öğrencinin bireysel gelişimidir. Bireysel gelişimin her alanda eşit düzeyde sağlanması da beklenmemelidir. Bu bağlamda, Millî Eğitim Bakanlığının ilköğretim öğrencileri için oluşturduğu değerlendirme yaklaşımı ve rehberlik hizmetleri uygun bulunmaktadır.

Zorunlu eğitim sonrasında durum farklıdır. Bu kademelerde öğrencilerden programlarda tanımlanmış yeterlilikleri kazanması beklenir. Öğrencinin yetenekleri gerekçe gösterilerek, yeterliliklerden ödün verilemez. Öğrencilerin hedeflenen yeterliliklere ulaşmadan zaman zaman geçer not alıp mezun oldukları da bilinmektedir. Bu durum kişilerden değil, sistemden ve uygulanan değerlendirme yönteminden kaynaklanan bir sorundur. Bunun için de gerekli düzenlemelerin yapılması beklenmektedir.

Sistemin sınav odaklı yapısının, eğitim kademeleri için oluşturulan değerlendirme modellerinin uygulanmasını güçleştirdiğine dikkat çekmek gerekmektedir. Sınav odaklı yapının eğitimin kalitesini yükseltmeye yönelik çabalar önünde de bir engel oluşturduğu söylenebilir. Eğitimden beklentileri OKS ve ÖSS sınavlarına hazırlığa indirgeyen anlayışın kaliteli eğitim arayışına dönüşebilmesi için mevcut sistemin sınav odaklı yapıdan kurtarılması gerekmektedir.

Eğitim kurumlarının başarı değerlendirmesi için toplam kalite yönetimini de dikkate alan, performans ölçümüne dayalı bir model geliştirilmesi, VIII. BYKP hedefleri arasında yer almaktadır. Bu bağlamda performans değerlendirmenin esasları belirlenmiş, modülleri geliştirilmiş ve pilot uygulaması yapılmıştır. Olgunlaşan modelin kısa zamanda uygulamaya konulması beklenmektedir.

2.2.9 Örgütlenme

Türk eğitim sisteminde temel hizmet birimleri eğitim-öğretim kurumlarıdır. Eğitim-öğretim kurumları, esas itibarıyla eğitim-öğretim tür ve kademelerine göre oluşturulmuştur. Bakanlık merkez ve taşra teşkilatları eğitim-öğretim kurumlarına hizmet sunmak için örgütlenmiştir.

Erken çocukluk dönemi dışındaki okul öncesi eğitim kurumları anaokulları ve ilköğretim kurumları bünyesindeki ana sınıflarıdır.

Özel kesimin açacağı okul öncesi eğitim kurumlarına Millî Eğitim Bakanlığı yanında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) da izin vermektedir. Ayrıca, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 191. maddesine göre kamu kuruluşları da okul öncesi eğitim kurumu açabilmektedir. Kamu kuruluşlarınca açılan okul öncesi eğitim kurumlarının

işleyişi Devlet Personel Başkanlığı ile Maliye Bakanlığının müştereken çıkardıkları yönetmelikle düzenlenmektedir. 03.07.2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesiyle belediyelere de okul öncesi eğitim kurumu açma yetkisi verilmiştir.¹⁵ Ayrıca 4857 sayılı İş Kanununun 88. maddesine göre, işyerlerinde açılacak çocuk bakım yurtlarının (kreş) kurulması, Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca çıkartılan yönetmelikle belirlenmektedir.

Okul öncesi eğitim alanında kurumsal çeşitliliğe karşın uygulanacak programları ve atanacak öğretmen niteliklerini Millî Eğitim Bakanlığı belirlemektedir.

Resmi ve özel ilköğretim ve ortaöğretim okullarının kuruluş ve işleyişine ilişkin her türlü yetki, Millî Eğitim Bakanlığındadır. Merkez teşkilatında ilişkilendirildikleri birimlere göre ilköğretim kurumları;

- İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı okullar,
- Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı okullar,
- Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğüne bağlı okullar,
- Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğüne bağlı Açık İlköğretim Okulu

olmak üzere dört grupta toplanabilir.

Sekizinci Plan dönemi başında ilköğretim okullarının merkez teşkilatında ilişkilendirildikleri genel müdürlük sayısı çok daha fazlaydı. Bu okulların %98'inin İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde toplanması önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı ilköğretim okulları engel grupları esas alınarak kurulmuştur. Ancak, 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede engellilerin diğer akranlarıyla birlikte kaynaştırma yoluyla eğitimleri esası benimsenmiştir. Kaynaştırmaya alınmayan veya alınamayanlar, engel gruplarına göre oluşturulmuş özel eğitim okullarına devam etmektedirler.

İlköğretim mezunlarına hizmet veren eğitim kurumlarında çeşitlilik görülmektedir. Ancak, işlevsellik açısından bu çeşitliliğin anlamlı olduğu söylenememektedir. Çünkü farklı isimlerde açılmış okulların birçoğunda verilen eğitimin türü, süresi ve program grubu aynıdır. Dolayısıyla işlevsel açıdan bunları farklı okul türleri olarak algılamak doğru olmayacaktır. Eğitim türü ve programlarına göre sınıflandırıldığında Tablo-2.11'de görülen okul türleri ortaya çıkmaktadır.

Ortaöğretim kurumlarının eğitim ve program türü esas alınarak yapılandırıldığı söylenebilir. Ancak, farklı eğitim ve program türünü birlikte sunan eğitim kurumları da bulunmaktadır. Örneğin Çok Programlı Liselerde hem genel hem meslekî-teklik eğitim programları, Meslekî ve Teknik Eğitim Merkezlerinde ise genel lise programı dışında örgün, yaygın ve çiraklık eğitimi programları birlikte sunulmaktadır.

Ortaöğretim düzeyindeki okullarda görülen dağınık yapının merkez teşkilatındaki yapılanmanın bir sonucu olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir. Örneğin, ortaöğretim kademesindeki eğitimden sorumlu 6 ayrı genel müdürlüğün her birinde genel ve meslekî-teklik eğitim programlarını birlikte sunan Çok Programlı Liseler vardır. Meslek Liseleri dört yıllık örgün meslekî eğitim programları uygulayan okullardır. Ancak, Erkek Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olanlar Endüstri Meslek Lisesi, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olanlar Kız Meslek Lisesi, Ticaret ve Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olanlar ise Ticaret Meslek Lisesi adını almaktadır. Diğer yandan eğitim kurumları kapasite ve hizmet alanları bakımından büyük farklılıklar göstermektedir.

¹⁵ Anayasa Mahkemesi tarafından yürütmeyi durdurma kararı alınmıştır.

Tablo-2.11 Örgün Ortaöğretim Kurumları

Eğitim Türü	Programlar	Okullar/Kurumlar
Örgün Eğitim	Genel Eğitim	Genel Lise Anadolu Lisesi Fen Lisesi Spor Lisesi Güzel Sanatlar Lisesi Sosyal Bilimler Lisesi
	Meslekî ve Teknik Eğitim	Meslek Lisesi Anadolu Meslek Lisesi Teknik Lise Anadolu Teknik Lisesi Meslekî ve Teknik Eğitim Merkezi
	Genel Eğitim Meslekî ve Teknik Eğitim	Çok Programlı Lise

Sekizinci BYKP döneminde, Sağlık Bakanlığına bağlı Sağlık Meslek Liseleri ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığına bağlı Tarım Meslek Liseleri Millî Eğitim Bakanlığına devrine ilişkin yasal düzenlemeler son aşamaya gelmiş bulunmaktadır. Böylece diğer bakanlıklara bağlı ortaöğretim kurumları, istisnalar hariç, Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmış olacaktır.¹⁶ MEB, ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğine gidildiği, merkezi yapının da buna göre yeniden değerlendirildiği bir döneme girmiştir.

Eğitim kurumları, buldukları ilçenin ilçe millî eğitim müdürlüğüne, merkez ilçedeki eğitim kurumları ise il millî eğitim müdürlüğüne bağlıdır. İl ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinde Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatına paralel bir yapılanmaya gidilmiştir. İllerde danışma birimi olarak İl Meslek Eğitimi Kurulu görev yapmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı, merkezden yönetim anlayışıyla ve fonksiyonel bir yapıda oluşturulmuştur. Doğrudan eğitim-öğretimle ilgili görevler ana hizmet birimlerine verilmiştir. Personel, yatırım, vb. hizmetler ise yardımcı birimlere verilmiştir. Karşılıklı birer istisna dışında ana hizmet birimleri Genel Müdürlük, yardımcı hizmet birimleri ise genellikle daire başkanlığı düzeyinde yapılandırılmıştır. Bu yapının etkin işleyebilmesi için yardımcı birimlerin ana hizmet birimlerinde hazırlanan plan ve programlar çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir. Bununla beraber, MEB'in birçok merkezi yönetim görevi gereği yetkilerini il, ilçe ve okullara devrederken; merkezi sistemin fonksiyonel olarak yeniden yapılandırılması için yasa değişikliği hazırlığı içinde olduğu bilinmektedir.

Bakanlık merkez teşkilatı; Bakanlık makamı, Talim ve Terbiye Kurulu, ana hizmet birimleri, yardımcı hizmet birimleri ile danışma ve denetim birimlerinden meydana gelmektedir. Ayrıca, merkez teşkilatı bünyesinde sürekli kurullar bulunmaktadır.

Bakanlık makamında bakan, müsteşar ve müsteşar yardımcıları yer almaktadır.

Bakan, Bakanlık hizmetlerinin mevzuata, hükümetin genel siyasetiyle millî güvenlik siyasetine, kalkınma planlarına ve yıllık programlara uygun olarak yürütmekle ve bakanlığın faaliyet alanına giren konularda diğer bakanlıklarla ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyonu sağlamakla görevlidir.

Müsteşar, Bakanın yardımcısı olup, Bakanlık hizmetlerini Bakanlığın amaç ve politikalarına, kalkınma planlarına, yıllık programlara ve mevzuat hükümlerine uygun olarak Bakan adına düzenlemek ve yürütmekten sorumludur. Bu görevi yürütmesinde müsteşara müsteşar yardımcıları yardımcı olur.

¹⁶ Sözü edilen devir işlemlerine ilişkin protokoller mahkeme kararıyla iptal edilmiştir. Devir işlemlerinin yasal alt yapısının tamamlanmasına çalışılmaktadır.

Talim ve Terbiye Kurulu, eğitimle ilgili konularda adeta bir yasama organı gibi faaliyet gösterir. Yönetmelikler, öğretim programları, eğitim araçları vb. Talim ve Terbiye Kurulunun onayından veya olumlu görüşünden sonra uygulamaya konulur.

Ana hizmet birimlerinin görevleri, kendilerine bağlı okulların/kurumların eğitim, öğretim ve yönetimi ile ilgili hizmetleri yürütmek şeklinde özetlenebilir. Bu okulların/kurumların eğitim ve öğretim programlarını ders kitapları ile eğitim araç ve gereçlerini hazırlamak ve Talim ve Terbiye Kuruluna sunmak da ana hizmet birimlerinin görevleri arasında sayılmaktadır.

2.2.10 Eğitimin Finansmanı

Türkiye, onlarca yıl, büyük altyapı inşaatlarındaki maliyet artışları nedeniyle, GSMH'sından eğitime ayırdığı payı düşük tutmak zorunda kalmıştır. Son yıllarda gözlenen olumlu gelişmeler ise uzun yılların eksikliğini gidermekten elbette uzaktır. Kısaca, GSMH'dan eğitime ayrılan pay son yıllarda gelişmiş ülkeler düzeyine ulaşmışsa da, yılların biriktirdiği eksiklikler sebebiyle, Türk eğitiminde kaynak sıkıntısı halen ciddi boyutlarda devam etmektedir. Kaynak yetersizliği yanında, çeşitli sebeplerle kaynakların etkin ve verimli kullanılamaması sorunlarının da bulunduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Tablo-2.12'de 2001-2005 döneminde eğitime yapılan kamu harcamalarının GSMH içerisindeki oranı verilmiştir. Ekonomik kriz nedeniyle daraltılan yatırımlara rağmen, GSMH'dan eğitime ayrılan oranın kısa bir süre içerisinde %2,93'ten %4,18'e yükselmesi çok önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Tablo-2.12'de eğitime yapılan kamu harcaması MEB ve YÖK bütçelerinin toplamı olarak alınmıştır. Halbuki diğer kamu kurum ve kuruluşlarının da eğitime yaptığı harcamalar vardır. Bu harcamaların büyük miktarlara ulaşmayacağı varsayılmaktaydı. Ancak, DPT ve TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) işbirliğinde gerçekleştirilen 2002 yılı eğitim harcamalarına ilişkin çalışmada elde edilen veriler bunların hiç de küçük olmadığını ortaya koymuştur. Sözü edilen çalışmada 2002 yılında eğitime yapılan kamu harcamasının GSMH'ya oranının %4,65 olduğu ortaya çıkmıştır. 2006 yılından itibaren konsolide bütçe yanında diğer kamu kurum ve kuruluşların bütçesinin de analitik bütçe yaklaşımıyla hazırlanmasından sonra bu oranlar çok daha sağlıklı şekilde hesaplanabilecektir.

Tablo-2.12 Eğitime Yapılan Kamu Harcamaları

Yıl	Gayri Safi Millî Hasıla	MEB Bütçesi	YÖK Bütçesi	TOPLAM	GSMH'ya oranı (%)
1985	27.796.800	465.982	151.714	617.696	2,22
1990	397.177.500	8.506.541	2.505.362	11.011.903	2,77
2000	125.970.544.000	3.350.330.000	1.054.610.700	4.404.940.700	3,50
2001	184.766.666.000	4.046.305.625	1.364.901.500	5.411.207.125	2,93
2002	280.550.667.000	7.460.991.000	2.495.967.700	9.956.958.700	3,55
2003	357.045.000.000	10.179.997.000	3.346.669.000	13.526.666.000	3,79
2004	419.692.000.000	12.366.236.188	3.689.754.700	16.055.990.888	3,83
2005	480.963.000.000	14.882.259.500	5.218.465.000	20.100.724.500	4,18

Kaynak: Milli Eğitim Sayısal Veriler (İlgili yıllar)

DPT ve TÜİK işbirliğinde gerçekleştirilen 2002 yılı eğitim harcamalarına ilişkin çalışmada elde edilen veriler, Türk eğitim sisteminin finansman yapısı konusunda yeni yaklaşımların doğmasına vesile olacak nitelikte görülmektedir.

Eğitime yapılan özel harcamalar, eğitimin finansmanı açısından önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Sözü edilen araştırmadan önce bu konuda sadece tahmin yapılmaktaydı. Dolayısıyla birçok çalışmada eğitime yapılan özel harcamalar dikkate alınmamış veya bu konuda veriye dayalı olmayan görüşler ileri sürülmüştür. Söz konusu araştırma bulgularında, Türkiye’de eğitime yapılan özel harcamaların GSMH içindeki payının %2,66’ya ulaştığının belirlenmesi çok anlamlı bulunmaktadır. Bu harcamalardan sınava hazırlayan dersaneler ve özel kurslar ile kılık-kıyafet için ödenen paralar çıkartıldığında, eğitime yapılan özel harcamaların GSMH’ya oranı %1,87 olmaktadır.

2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması sonuçlarına göre, eğitim harcamalarının %62,73’ü merkezi hükümet, % 34,59’u hane halkınca karşılanmaktadır.¹⁷ Bu veriler, ailelerin çocuklarının eğitimi için büyük fedakarlıklara katlanmaya hazır oldukları ve eğitim talebinin yüksek olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Kamunun eğitime yeterli kaynak ayırmadığı ve zorunlu eğitim süresinin daha kısa olduğu dönemlerde yardım ve bağış, eğitimin finansmanında bir katkı model olarak gelişmeye başlamıştır. Ancak, kamunun GSMH’dan eğitime ayırdığı payın OECD ülkeleri ortalamalarına yaklaştığı günümüzde, öngörülen yasal çerçeve içerisinde “OKUL GELİşİM MODELİ” ne göre uygulamaların devam ettirilmesinin doğru olacağı düşünölmektedir.

MEB Bütçesinin konsolide bütçe içerisindeki payı da önemli göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir. Söz konusu oran 2000 yılı bütçesinde %7,17 iken, 2005’te %9,57’ye yükselmiştir. Bu veriler, kamunun eğitime daha fazla kaynak ayırma eğiliminde olduğu şeklinde, olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmelidir.

Eğitime ayrılan kaynak miktarı kadar bu kaynakların dağılımı da önem taşımaktadır. Bu hususta kullanılacak temel göstergelerden biri de öğrenci başına yapılan harcamalardır.

Tablo-2.13’te okul öncesi eğitiminde kamu ile özel okulların öğrenci maliyetlerinin arasındaki farkın büyüklüğu dikkat çekmektedir. Kamudaki maliyetin bu kadar düşük olması mümkün görölmemektedir. Bilindiği gibi, kamunun sunduğu okul öncesi eğitimi hizmetlerinde ana sınıfı uygulaması çok yaygındır. Ana sınıfları ilköğretim okullarının bünyesinde dir. Ana sınıfları için yapılan harcamaların bir bölümünün ilköğretim bütçesinden karşılanmasının sonucu olarak okul öncesi eğitimdeki öğrenci maliyetinin düşük çıktığı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda okul öncesi eğitimdeki gelişme eğilimini güçlendirmek amacıyla ana sınıfına devam eden öğrenci ve aileleri teşvik edilmeli, beslenme desteği yönünde katkı yöntemleri zenginleştirilmelidir. Sivil toplum kuruluşlarının bu yöndeki girişimleri de başlatılan işbirliği çalışmaları yönünde çeşitlendirilerek desteklenmelidir.

Tablo-2.13 Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Eğitim Harcamaları

Eğitim kademesi	Harcama (\$)	Eğitim kademesi	Harcama (\$)
Okul Öncesi Eğitim	213	Genel Lise	1.271
Resmi	145	Resmi	1.242
Özel	2.393	Özel	2.066
İlköğretim	527	Meslekî-Teknik Lise	1.367
Resmi	509	Resmi	1.365
Özel	1.591	Özel	2.681

Kaynak: TÜİK; 2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması Geçici Sonuçları

Tablo-2.13’te dikkat çeken diğer bir husus da genel ve meslekî teknik eğitimde öğrenci maliyetlerinin birbirine çok yakın olmasıdır. Normal şartlarda meslekî ve teknik

¹⁷ TÜİK; 2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması Geçici Sonuçları

ortaöğretimdeki öğrenci maliyetinin yükseköğretimdeki maliyet civarında olması gerekmektedir. Sözü edilen araştırmada üniversitelerdeki öğrenci maliyeti, örgün eğitim için ortalama 3.344\$ olarak bulunmuştur.

Meslekî ve teknik liselerde öğrenci maliyetinin düşük olmasının; beceri eğitimine ayrılan sürenin azlığı dolayısıyla temrinlik harcamalarının düşmesi, işletmelerde beceri eğitiminin yaygınlaştırılmasının bir sonucu olarak maliyetin bir kısmının işletmeler tarafından üstlenilmesi, okulların makine ve teçhizata yatırım yapma ihtiyacının eskiye nazaran azalması gibi nedenleri üzerinde durulabilir. Ancak, sorunlar çözüldükçe, daha kaliteli bir eğitim için meslekî ve teknik liselerde öğrenci maliyetinin yükselmesi beklenmektedir.

Eğitimin, bireysel ve toplumsal değer yaratabilmesi için kazandırılan bilgi, beceri, tutum ve davranışların kullanılması gerekmektedir. Bunların kullanılması ise ihtiyaçlara cevap vermelerine ve en azından uygulama düzeyinde kazandırılmalarına bağlıdır. Türk eğitim sisteminde yaşanan temel sorunlardan biri de bilgi, beceri, tutum ve davranışların genelde “uygulama”nın altındaki bir düzeyde kazandırılabilmesidir. Bunun doğal sonucu bireyin ve toplumun eğitime yaptığı harcamaların karşılığında ekonomiye yeterince katma değer sağlayamamasıdır. Özellikle işe almalarda yeterlilik yerine diplomanın arandığı durumlarda eğitimde yaşanan bu sorun bir şekilde göz ardı edilir. Ancak, serbest piyasa düzeninin geliştiği ve rekabetin arttığı bugünkü Türkiye’de sözü edilen sorunun gizlenmesi artık mümkün görülmediğinden; ilköğretim ve ortaöğretim programlarında köklü ve kapsamlı değişiklikler yapılarak uygulamaya konulmuş, öğrencilerin özgeçmiş kazanımlarına öncelik tanıyan bilgi, beceri, tutum ve davranış kazanımlarına önem verilmiş; bireylerin hangi meslekte, hangi düzeyde ve hangi becerilere sahip olduklarını gösterecek belgelendirme düzeninin kurulması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

2.3. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler

Türkiye genç nüfusa sahip bir ülkedir. Eğitim çağı nüfusunun (5-29 yaş) toplam nüfus içerisindeki oranı Türkiye’de %48’dir. Bu oranın OECD ülkeleri ortalaması %32’dir.

Türkiye’de nüfus artış hızı beklenenin üzerinde bir düşme göstermiştir. 1990’da %1,97 olan nüfus artış hızı 2003’te %1,53’e inmiştir. 0-14 yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranı, 1970 yılında %41,8 iken, 2003’te %26,4’e düşmüştür. Bu oranın AB ortalaması %16,7’dir. Bu veriler eğitim üzerindeki sayısal baskının giderek azaldığını ortaya koymaktadır.

İspanya ve Portekiz’de eğitim çağı nüfusunda normal doğum ve ölüm oranlarıyla izah edilemeyecek kadar ciddi düşüşlerin tahmin edilmesi dikkat çekmektedir. Bu veriler, özellikle genç nüfusun sözü edilen ülkelere diğer AB ülkelerine göç etmesinin beklendiği şekilde yorumlanabilir.

Tablo-2.14 Bazı Ülkelerde Eğitim Kademelerine Göre Çağ Nüfusu (1992,2002,2012)

Ülkeler	Yaş grubunun toplam nüfus içerisindeki oranı (%) (2002)			Nüfusun Değişimi (2002=100)					
				Yaş grubu					
	5-14	15-19	20-29	5-14		15-19		20-29	
				1992	2012	1992	2012	1992	2012
Almanya	11	6	12	99	86	90	90	139	108
İngiltere	13	6	13	93	88	94	104	116	110
Fransa	12	7	13	104	103	104	93	109	98
Portekiz	10	6	16	120	99	137	93	96	73
İspanya	10	6	16	131	97	139	82	98	68
Kore	14	7	17	111	84	121	101	108	81
TÜRKİYE*	20	9	19	97	97	91	100	83	109
OECD	12	6	14	104	91	108	97	106	96
Brezilya	20	11	17	106	99	87	91	86	106
Malezya	22	10	17	84	103	81	122	81	116

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 50

* Türkiye'ye ilişkin 2002 verileri TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı ve HÜNEE, 2003 Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına dayalı 2005 yılında yapılan nüfus tahminlerinden hesaplanmıştır.

Türkiye'de 25-64 yaş grubu nüfusun %25'i en az lise mezunudur. Bu oran Almanya'da %83, İtalya'da %44'tür, OECD ortalaması ise %65'tir. Bu oran açısından Türkiye'den daha alt sıralarda yer alan tek AB üyesi Portekiz'dir (Tablo-2.15). Ancak, bir süreç içerisinde incelendiğinde, Portekiz'in Türkiye'den daha hızlı gelişme sağladığı görülmektedir. Portekiz, 55-64 yaş grubunda %8 olan en az lise mezunu olanların oranını 25-34 yaş grubunda %35'e yükseltmişlerdir. Türkiye'de ise bu oranlar %14 ve %31'dir.

Tablo- 2.15 Bazı Ülkelerde Yaş Gruplarına Göre En Az Lise Mezunu Olanların Oranı (2002) (%)

Ülkeler	Yaş grupları				
	25-64	25-34	35-44	45-54	55-64
Almanya	83	85	86	84	77
İngiltere	64	70	65	62	56
Fransa	65	79	68	60	48
Portekiz	20	35	20	14	8
İspanya	41	58	46	31	18
İtalya	44	60	50	39	24
Kore (Güney)	71	95	79	51	31
TÜRKİYE	25	31	25	20	14
OECD	65	75	69	61	50
Brezilya	27	32	30	24	15
Malezya	41	58	42	24	13

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 58

55-64 yaş grubunda Türkiye ve Malezya'da söz konusu oranlar birbirine yakındır. Ancak, 25-34 yaş grubunda sözü edilen oranı Türkiye %31'e yükseltirken Malezya %58'e yükseltmeyi başarmıştır. Kore'nin de dikkate değer bir başarı sağladığına dikkat çekmek gerekmektedir. Türkiye ile benzer seyir izleyen ülke ise Brezilya'dır. Tablo-2.16'daki veriler genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin 1960'lı yıllardan 1980'li yılların sonuna kadar eğitimde sayısal gelişme açısından "başarı" sayılabilecek bir performans gösteremediği söylenebilir.

OECD ülkeleri (ortalama) 1991 yılında 25-34 yaş grubunda %33 olan ilköğretim mezuniyetinden sonra okulu terk etmiş olanların oranını 2002 yılında %22'ye düşürmüştür. Türkiye'de ise 1991 yılında 25-34 yaş grubunda %78 olan ilköğretimden sonra okuldan ayrılanların oranı 2002 yılında ancak %69'a düşürülebilmıştır (Tablo-2.16). Bu veriler sözü edilen oranın çok yüksek olması yanında, sağlanan gelişmelerin aradaki mesafeyi kapatacak hızda olmadığını da ortaya koymaktadır. Sözü edilen oranı %10'un altına düşürmeyi başarmış tek ülke Güney Kore'dir.

Tablo- 2.16. Bazı Ülkelerde 25-34 Yaş Grubu Nüfusun Mezun Olduğu En Son Eğitim Kademesine Göre Dağılımı (1991-2002) (%)

Ülkeler		Yıllar						
		1991	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Almanya	En fazla ilköğretim mezunu	11	11	12	15	15	15	15
	Lise ve ön lisans mezunu	68	68	66	64	63	64	63
	Lisans mezunu	21	21	22	22	22	22	22
İngiltere	En fazla ilköğretim mezunu	21	14	11	10	10	10	10
	Lise ve ön lisans mezunu	61	63	63	63	62	61	59
	Lisans mezunu	19	23	26	27	29	29	31
Fransa	En fazla ilköğretim mezunu	34	29	25	24	23	22	21
	Lise ve ön lisans mezunu	46	46	46	45	45	44	43
	Lisans mezunu	20	25	30	31	32	34	36
Portekiz	En fazla ilköğretim mezunu	79	69	72	70	68	67	65
	Lise ve ön lisans mezunu	12	17	17	18	19	19	20
	Lisans mezunu	9	14	12	12	13	14	15
İspanya	En fazla ilköğretim mezunu	60	53	47	45	44	42	41
	Lise ve ön lisans mezunu	24	21	21	21	22	22	22
	Lisans mezunu	16	27	32	33	34	36	37
İtalya	En fazla ilköğretim mezunu	57	51	45	43	41	40	38
	Lise ve ön lisans mezunu	36	41	46	47	48	48	49
	Lisans mezunu	7	8	9	10	10	12	12
Kore	En fazla ilköğretim mezunu	27	14	8	7	7	5	5
	Lise ve ön lisans mezunu	52	57	58	58	56	55	54
	Lisans mezunu	21	29	34	35	37	39	41
TÜRKİYE	En fazla ilköğretim mezunu	78	74	73	74	72	71	69
	Lise ve ön lisans mezunu	16	19	19	18	19	19	20
	Lisans mezunu	6	8	8	8	9	9	11
OECD	En fazla ilköğretim mezunu	33	29	25	25	24	23	22
	Lise ve ön lisans mezunu	46	49	50	50	50	49	49
	Lisans mezunu	20	22	25	25	26	27	28

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 74-75

Tablo-2.17 Bazı Ülkelerde Yaş Gruplarına Göre Okullaşma Oranları (2002)

Ülkeler	Yaş Grupları				
	3-4	5-14	15-19	30-39	40+
Almanya	80,3	97,5	89,2	2,8	0,2
İngiltere	81,2	98,9	76,8	16,2	8,3
Fransa	119,7	101,1	86,7	1,8	A
Portekiz	66,4	106,0	70,9	3,8	0,6
İspanya	112,5	103,8	80,4	2,6	0,4
İtalya	103,0	101,7	75,8	2,5	0,1
Kore	19,6	92,7	79,9	1,7	0,4
OECD	67,8	98,5	79,4	5,4	1,5
Brezilya	29,9	91,3	71,3	8,0	2,1
Malezya	16,0	91,9	55,4	0,2	0,1

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 278

Tablo-2.17’de bazı ülkelerde yaş gruplarına göre okullaşma oranı verilmiştir. OECD ülkeleri içerisinde eğitim göstergeleri açısından Türkiye, İspanya ve Portekiz en alt sıradaki ülkelerdir. 3-4 yaş grubunda okullaşma oranı Portekiz’de %66,4; İspanya’da %112,5’tir. Buna karşın Türkiye’de 4-5 yaş grubundaki okullaşma oranı 2004-2005 öğretim yılında %15,8’dir. Bu oranın 2006 yılında %25’e çıkarılması beklenmektedir. Başlatılan çalışmaların geliştirilerek bu alandaki sınırlılıklar giderilmelidir.

Tablo-2.17’te dikkat çeken diğer bir husus, İngiltere’de 30-39 ve 40+ yaş gruplarındaki okullaşma oranlarıdır. 30-39 yaş grubundaki okullaşma oranları Avustralya, Finlandiya, Yeni Zelanda ve İsveç’te %10’un üzerindedir.¹⁸ Bu veriler bazı ülkelerin yetişkinleri yeniden okula döndürme çabalarının ürünü olarak görülmektedir.

Tablo-2.18 Bazı Ülkelerde 15-29 Yaş Grubu Nüfusun Eğitime Devam Durumu (%)

	Yaş grubu	1995			1998			2000			2002		
		Eğitimde		Eğitimde değil	Eğitimde		Eğitimde değil	Eğitimde		Eğitimde değil	Eğitimde		Eğitimde değil
		Toplam	Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam	Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam	Çalışıyor	Çalışmıyor	Toplam	Çalışıyor	Çalışmıyor
Almanya	15-19	m	m	m	91.6	5.0	3.4	87.4	6.8	5.7	90.1	5.2	4.7
	20-24	m	m	m	36.3	48.8	15.0	34.1	49.0	16.9	38.1	46.0	15.9
	25-29	m	m	m	13.9	68.4	17.7	12.7	69.8	17.5	16.3	66.3	17.4
İngiltere	15-19	m	m	m	m	m	m	77.0	15.0	8.0	75.3	16.2	8.6
	20-24	m	m	m	m	m	m	32.4	52.2	15.4	31.0	53.7	15.3
	25-29	m	m	m	m	m	m	13.3	70.3	16.3	13.3	70.7	16.0
Fransa	15-19	96,2	1,3	2,5	95,6	1,3	3,1	95,3	1,5	3,3	94,6	1,9	3,4
	20-24	51,2	31,3	17,5	53,5	30,0	16,5	54,2	31,7	14,1	53,2	32,5	14,4
	25-29	11,4	67,5	21,0	11,4	66,5	22,1	12,2	69,2	18,6	11,7	70,1	18,2
Portekiz	15-19	72.4	18.5	9.1	71.6	20.1	8.3	72.6	19.7	7.7	72.4	20.3	7.3
	20-24	37.8	46.6	15.6	32.4	55.7	12.0	36.5	52.6	11.0	34.7	53.3	12.0
	25-29	11.6	70.9	17.4	9.5	74.8	15.8	11.0	76.6	12.5	10.7	77.1	12.2
İspanya	15-19	77.3	11.2	11.5	80.2	9.9	9.8	80.6	11.4	8.0	81.9	11.0	7.2
	20-24	40.0	34.2	25.8	44.3	35.7	20.1	44.6	40.3	15.0	43.4	41.5	15.1
	25-29	14.6	51.5	33.9	15.3	57.3	27.5	15.2	62.4	21.4	16.1	64.2	19.8
İtalya	15-19	m	m	m	75.4	9.5	15.2	77.1	9.8	13.1	80.8	8.7	10.5
	20-24	m	m	m	35.8	34.1	30.1	36.0	36.5	27.5	38.2	37.5	24.3
	25-29	m	m	m	16.5	54.1	29.4	17.0	56.1	26.9	15.6	59.5	24.8
Türkiye	15-19	39.0	33.6	27.3	41.4	31.4	27.3	40.4	28.6	31.0	43.0	24.2	32.8
	20-24	10.4	46.2	43.4	13.5	44.3	42.2	13.0	42.5	44.4	14.5	40.1	45.4
	25-29	2.7	59.7	37.5	3.0	60.3	36.7	3.0	58.5	38.6	3.1	56.1	40.8
OECD	15-19	75.3	13.4	11.3	80.0	11.1	8.8	80.9	10.9	8.3	81.8	10.4	7.9
	20-24	30.5	47.8	21.7	35.8	46.1	18.2	36.3	46.9	16.8	38.1	45.2	16.7
	25-29	10.4	66.4	23.3	13.3	66.6	20.1	13.3	67.8	18.9	13.3	68.0	18.6

Kaynak: Education at a Glance 2004, s. 338-339

OECD ülkelerinde 15-29 yaş grubu nüfusun eğitime devam etme durumları 1995-2002 süreci içerisinde Tablo-2.18’de verilmiştir. OECD ülkelerinde (ortalama) 15-19 yaş grubu nüfusta eğitime devam edenlerin oranı 1995-2002 döneminde %75,3’ten %81,8’e yükselmiştir. Bu oran Meksika’da %53,4, Türkiye’de ise %43’tür. Diğer OECD ülkelerinin hiçbirinde sözü edilen oran %70’in altında değildir.¹⁹

Tablo-2.18’de yer alan ülkeler içerisinde sadece Türkiye’de 1995-2002 döneminde 20-24 ve 25-29 yaş grubunda olup eğitime devam etmeyenler içerisinde bir işte çalışmayanların oranı yükselmiştir. 25-29 yaş grubu için sözü edilen oran 1995-2002 döneminde, İspanya’da %33,9’dan %19,8’e, Portekiz’de ise %17,4’ten %12,2’ye düşerken; Türkiye’de %37,5’ten %40,8’e yükselmiştir.

¹⁸ OECD: Education at a Glance 2004, s. 278

¹⁹ OECD: Education at a Glance 2004, s. 330-331

Ortaöğretimdeki öğrencilerin genel ve meslekî-tekniik eğitimdeki dağılımları önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir. Tablo-2.19’da görüldüğü gibi OECD ülkelerinde (ortalama) ortaöğretim öğrencilerinin yarısı genel eğitime, diğer yarısı da ön meslekî eğitim veya meslek eğitime devam etmektedir. Sanayide hala başı çekme iddialarını sürdüren Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa’nın meslek eğitimine verdikleri önem açıkça görülmektedir. ABD ve Yeni Zelanda’da meslek eğitimi ortaöğretim sonrasına bırakıldığından, bu kademedeki öğrencilerin tamamı genel eğitimde görülmektedir. Ancak bu ülkelerde kredili sistem uygulandığından, isteyen öğrenciler programlarına meslek derslerini kolayca dahil edebilmektedirler. ABD’de yükseköğretim ücretli olduğundan, ortaöğretimde bu yolla her istedikleri alanda meslek derslerine ve çıraklığa başlayan ve iki yıllık meslek yüksekokullarından daha düşük maliyetle yararlanarak hayata atılanlar, toplam yükseköğrenim öğrencilerinin yaklaşık %60’ını oluşturmaktadır. İrlanda’da ise ortaöğretim düzeyinde sadece ön meslekî eğitim verilmekte, esas meslek eğitimi ise yükseköğretimde sunulmaktadır.

Tablo-2.19 Bazı Ülkelerde Ortaöğretimdeki Öğrencilerin Eğitim Türlerine Göre Dağılımı (2002) (%)

Ülkeler	Eğitim türleri			Ülkeler	Eğitim türleri		
	Genel eğitim	Ön meslek eğitimi	Meslek eğitimi		Genel eğitim	Ön meslek eğitimi	Meslek eğitimi
Almanya	37,0	a	63,0	TÜRKİYE	60,6	a	39,4
İngiltere	27,9	*	72,1	Kore (Güney)	67,9	a	32,1
Fransa	43,7	a	56,3	Malezya	85,0	a	15,0
Portekiz	71,2	a	28,8	Brezilya	86,0	a	14,0
İspanya	62,0	a	38,0	İrlanda	72,7	27,3	A
İtalya	35,2	38,0	26,8	Yeni Zelanda**	100,0	a	A
OECD	50,6	4,0	45,5	ABD**	100,0	a	A

Kaynak: Education at a Glance 2004, s. 292

* Meslek eğitimi içerisinde gösterilmiştir.

** Bu ülkelerde kredili sistem uygulanmakta, öğrencilere çok sayıda alandan seçmeli meslek dersi alma fırsatı sunulmaktadır. Öğrencilerin ortaöğretimde okul içi veya dışından aldıkları uygulama ağırlıklı meslek dersi kredileri meslek yüksekokullarına girişte değerlendirilmektedir.

Tablo-2.19’da dikkat çeken önemli bir husus, son yıllarda ekonomisi hızlı bir gelişme gösteren Güney Kore’de genel eğitime devam edenlerin oranının yüksekliğidir.

Tablo-2.20 Bazı OECD Ülkelerinde Öğretmene Düşen Öğrenci Sayısı (2002)

Ülkeler	Okul öncesi eğitim	İlkokul	Ortaokul	Ortaöğretim
Almanya	24,2	18,9	15,7	13,6
İngiltere	26,6	19,9	17,6	12,5
Fransa	19,0	19,4	13,7	10,6
Portekiz	m	11,0	9,3	7,5
İspanya	15,8	14,6	13,7	8,3
İtalya	12,8	10,6	9,9	10,3
Kore	21,7	31,4	20,7	16,5
TÜRKİYE	14,9	27,5	A	17,7
OECD	14,8	16,6	14,4	13,1
Brezilya	18,6	23,0	18,6	15,8
Malezya	21,9	19,1		20,3*

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 377

* Bu sayı ortaokul ve ortaöğretimin toplamının ortalamasıdır.

OECD ülkelerinde ilköğretimde dersliğe düşen öğrenci sayısı ortalama 21,8'dir. Bu sayı Türkiye'de 29,4'tür.²⁰ Eğitim kademelerine göre öğretmene düşen öğrenci sayıları ise Tablo-2.20'de verilmiştir.

Tablo-2.21'de bazı ülkelerin eğitim kademelerine göre 2001 yılında öğrenci başına yaptıkları harcamalar ABD Doları cinsinden verilmiştir. Türkiye'de ise 2002 yılında öğrenci başına yapılan harcama; okul öncesi eğitimde 213\$, ilköğretimde 527\$, ortaöğretimde 1.305\$, üniversitelerde ise 3.344\$'dır.²¹ Bu verilerden hareketle, Türkiye'nin eğitime ayrılan kaynakları eğitim kademelerine göre dağıtmada sorun yaşadığı sonucuna varılabilir. Tablo-2.21'de yer alan ülkelerin genelinde eğitim kademesi yükseldikçe öğrenci maliyetinin arttığı, ancak bu artışın Türkiye'deki gibi katlanarak gitmediği görülmektedir. Türkiye'nin üniversite öğrencisi için yaptığı harcama OECD ülkeleri ortalamasının %54'ü iken bu oran ortaöğretimde %19'una, ilköğretimde ise %10'una düşmektedir.

Tablo-2.21 Bazı Ülkelerde Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Yapılan Harcamalar (2001) (ABD Doları)

Ülkeler	Okul öncesi	İlkokul	Ortaöğretim			Ön lisans	Lisans	Ortalama
			Ortaokul	Lise	Ort			
Almanya	4.956	4.237	5.366	9.223	6.620	9.460	10.504	6.696
İngiltere	7.595	4.415			5.933		10.753	5.972
Fransa	4.323	4.777	7.491	8.884	8.107	6.529	8.837	7.124
Portekiz		4.181	5.882	6.076	5.976		5.199	5.092
İspanya	3.608	4.168			5.442		7.455	5.385
İtalya	5.972	6.783	8.558	8.051	8.258		8.347	7.839
Kore	1.913	3.714	4.612	5.681	5.159		6.618	5.035
OECD	4.187	4.850	5.787	6.752	6.510	3.705	10.052	6.190
Brezilya	1.044	832	862	870	864			
Malezya	611	1.562			2.600	7.367	11.303	2.679

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 215

Eğitim kademelerine göre öğrenci maliyetine ilişkin Türkiye verileri, Tablo-2.12'de yer almaktadır.

Eğitime yapılan kamu ve özel harcamalar arasındaki oran da eğitimin finansmanı açısından önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. OECD ülkeleri (ortalama) GSMH'lerinin %5,6'sını eğitime ayırırken, bunun %5,0'unu (%85) kamu kaynaklarından karşılamaktadır (Tablo-2.22). Ülke olarak incelendiğinde, eğitime yapılan özel harcamaların

Tablo-2.22 Bazı Ülkelerde Eğitime Yapılan Kamu ve Özel Harcamaların GSMH İçerisindeki Oranı

Ülkeler	1990			1995			2001		
	Kamu	Özel	Top.	Kamu	Özel	Top.	Kamu	Özel	Top.
Almanya	m	m	M	4,5	1,0	5,5	4,3	1,0	5,3
İngiltere	4,2	0,1	4,3	4,8	0,7	5,5	4,7	0,8	5,5
Fransa	5,1	0,5	5,7	5,9	0,4	6,3	5,6	0,4	6,0
Portekiz	m	m	M	5,3	n	5,3	5,8	0,1	5,9
İspanya	4,4	0,7	5,1	4,5	0,9	5,4	4,3	0,6	4,9
İtalya	m	m	m	4,7	m	m	4,9	0,4	5,3
Kore	m	m	m	m	m	m	4,8	3,4	8,2
TÜRKİYE	2,8	m	2,8	2,3	n	2,3	3,5	n	3,5
OECD							5,0	0,7	5,6
Brezilya	m	m	m	m	m	m	4,1	m	m
Malezya	m	m	m	m	m	m	7,2	m	m

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 229

²⁰ OECD: Education at a Glance 2004, s.376

²¹ TÜİK; 2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması Geçici Sonuçları

GSMH'nin binde birine kadar düştüğü ve %1'in üstüne çıkmadığı görülmektedir. Bunun istisnası Kore'dir. Kore, GSMH'sından eğitime ayırdığı payın ve bunun içerisindeki özel harcamaların yüksekliği açısından dikkat çekmektedir. Türkiye'ye ilişkin bu konudaki veriler de oldukça dikkat çekmektedir. Bu hususu açıklamak için 2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırmasıyla elde edilen bulgulara ihtiyaç duyulmaktadır.

2002 Bütçesinde MEB ve YÖK ödeneklerinin toplamı, GSMH'nin %3,55'idir. 2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırmasında eğitime yapılan kamu harcamalarının GSMH'ya oranı % 4,65; özel harcamaların oranı ise %2,66'dır. Bu durumda Türkiye, GSMH'sının %7,31'ini eğitime harcamaktadır.

Tablo-2.23 Bazı Ülkelerde Eğitime Yapılan Harcamaların Dağılımı

Ülkeler	Kamu ve özel harcamaların dağılımı (%)				Özel harcamaların dağılımı (%)		
	Kamu harcamaları	Özel harcamalar			Aile	Diğer	Toplam
		Aile	Diğer	Toplam			
Almanya	81,4		11,8	18,6		63,4	100,0
İngiltere	84,7	13,0	2,3	15,3	85,0	15,0	100,0
Fransa	92,0	6,2	1,8	8,0	77,5	22,5	100,0
Portekiz	98,5	1,5	M	1,5	100,0	0,0	100,0
İspanya	87,8	11,4	0,8	12,2	93,4	6,6	100,0
İtalya	90,7	8,0	1,3	9,3	86,0	14,0	100,0
Kore	57,1	32,1	10,9	42,9	74,8	25,2	100,0
OECD	87,8	9,2	4,2	12,2	75,4	24,6	100,0
Malezya	99,9	0,1	N	0,1	100	0,0	100,0

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004, s. 241

Eğitime yapılan özel harcamalar içerisinde hane halkının payı da önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. OECD ülkelerinde (ortalama) özel harcamaların dörtte üçü aile tarafından yapılmaktadır. Bu konuda ülkeler arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Türkiye'de eğitime yapılacak özel harcama konusunda ailelere destek verecek yapılara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda son zamanlarda hız kazanan sivil toplum kuruluşlarının ailelere eğitim harcaması desteği sağlama girişimlerinin teşvik edilmesinde büyük fayda görülmektedir.

Eğitimin niteliğine ilişkin uluslararası karşılaştırmalarda PISA projesinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Türkiye PISA 2003 projesine katılmış, yapılan değerlendirmelerde 29 OECD ülkesi arasında 28. sırada yer almıştır. Bu projeye katılan toplam 41 ülke arasında Türkiye; okumada 33. sırada, matematikte 34. sırada, fen bilimlerinde 35. sırada ve problem çözmede ise 36. sırada yer almaktadır.

PISA 2003 projesi sonuçlarına göre Türkiye'nin matematik ortalaması 423 puan, okuma ortalaması 441 puan ve fen bilimleri ortalaması 434 puandır. Bu puanlarla Türkiye;

- Matematikte Yunanistan, Sırbistan, Uruguay ve Tayland,
- Okumada Uruguay ve Tayland,
- Fen bilimlerinde Uruguay, Sırbistan ve Portekiz,

ile benzer performans göstermiştir.

2.4. Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10 Aralık 1948'de kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 26. maddesi, eğitimle ilgilidir. Bu madde aynen şöyledir:

- Herkes eğitim görme hakkına sahiptir. Eğitim parasızdır; hiç değilse ilk ve temel eğitim aşamalarında böyle olmalıdır. İlk öğrenim ve eğitim zorunludur. Teknik ve meslekî öğretimden herkes yararlanabilmelidir. Yükseköğretim, diğerlerine göre herkese tam eşitlikle açık olmalıdır.
- Eğitimin amacı, insan kişiliğinin tam ve özgürce gelişmesi, insan hak ve özgürlüklerine saygının güçlenmesi olmalıdır. Bütün milletler, ırk ve din grupları arasındaki anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışın sürdürülmesi yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

1990'da Jomtiem'de toplanan Eğitim İçin Dünya Konferansının sonunda yayınlanan "Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi"yle herkesin temel öğrenme ihtiyacının karşılanacağı taahhüdünde bulunulmuştur. Sözü edilen Beyannamenin amaca ilişkin birinci maddesinin birinci fıkrası aynen şöyledir:

“ Her insan-çocuk, genç, yetişkin-kendi temel öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmış eğitim olanaklarından yararlanabilmelidir. Bu ihtiyaçlar, hem temel öğrenme araçlarını (okuma-yazma, sözlü anlatım, rakamsal işlemler ve problem çözme gibi) hem de insanların varlıklarını sürdürmek, yeteneklerini sonuna kadar geliştirmek, onurlu bir biçimde yaşamak ve çalışmak, kalkınmaya her anlamda katılmak, yaşam standartlarını yükseltmek, bilgili karar vermek ve öğrenmeyi sürdürmek için gerek duydukları temel öğrenimin içeriğini (bilgi, beceriler, değerler ve tavırlar gibi) kapsar. Temel öğrenme ihtiyaçlarının kapsamı ve bunun nasıl karşılanacağı, ülkeden ülkeye, kültürden kültüre ve ister istemez de zaman içinde değişiklikler gösterir.”²²

Türkiye, 1995'te yayınlanan Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Bu sözleşmenin 28. maddesi şöyledir:

“1. Taraf Devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde tedricen gerçekleştirilmesi görüşüyle özellikle:

- a) İlk öğretimi herkes için zorunlu ve parasız hale getirirler;
- b) Ortaöğretim sistemlerinin genel olduğu kadar meslekî nitelikte de olmak üzere çeşitli biçimlerde örgütlenmesini teşvik ederler ve bunların tüm çocuklara açık olmasını sağlarlar ve gerekli durumlarda mali yardım yapılması ve öğretimi parasız kılmak gibi uygun önlemleri alırlar;
- c) Uygun bütün araçları kullanarak, yükseköğretimi yetenekleri doğrultusunda herkese açık hale getirirler;
- d) Eğitim ve meslek seçimine ilişkin bilgi ve rehberliği bütün çocuklar için elde edilir hale getirirler;
- e) Okullarda düzenli biçimde devamın sağlanması ve okulu terk etme oranlarının düşürülmesi için önlem alırlar.

2. Taraf Devletler, okul disiplininin çocuğun insan olarak taşıdığı saygınlıkla bağdaşır biçimde ve bu Sözleşmeye uygun olarak yürütülmesinin sağlanması amacıyla gerekli olan tüm önlemleri alırlar.

3. Taraf Devletler eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler. Bu konuda, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri özellikle göz önünde tutulur.

²² UNESCO: Herkes İçin Eğitim Dünya Beyannamesi, Ankara 1990, s.3

Aynı sözleşmenin 29. maddesinde çocuklara verilecek eğitimin amacı, aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

1. Taraf Devletler çocuk eğitiminin aşağıdaki amaçlara yönelik olmasını kabul ederler;

a) Çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi;

b) İnsan haklarına ve temel özgürlüklere, Birleşmiş Milletler Andlaşmasında benimsenen ilkelere saygısının geliştirilmesi;

c) Çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi;

d) Çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması;

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 23. maddesiyle de taraf devletlerin engelli çocuklara verecekleri hizmetleri tanımlamaktadır. Sözü edilen madde şöyledir:

“1. Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

2. Taraf Devletler, özürlü çocukların özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana-babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasını teşvik ve taahhüt ederler.

3. Özürlü çocuğun, özel bakıma gereksinimi olduğu bilincinden hareketle bu maddenin 2 nci fıkrası uyarınca yapılması öngörülen yardım, çocuğun ana-babasının ya da çocuğa bakanların parasal (mali) durumları göz önüne alınarak, olanaklar ölçüsünde ücretsiz sağlanır. Bu yardım; özürlü çocuğun eğitimi, meslek eğitimi, tıbbi bakım hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, bir işte çalışabilecek duruma getirme hazırlık programları ve dinlenme/eğlenme olanaklarından etkin olarak yararlanmasını sağlamak üzere düzenlenir ve çocuğun en eksiksiz biçimde toplumla bütünleşmesi yanında, kültürel ve ruhsal yönü dahil bireysel gelişmesini gerçekleştirme amacını güder.

4. Taraf Devletler, uluslararası işbirliği ruhu içinde, özürlü çocukların koruyucu sıhhi bakımı, tıbbi, psikolojik ve işlevsel tedavileri alanlarına ilişkin gerekli bilgilerin alışverişi yanında, rehabilitasyon, eğitim ve meslekî eğitim hizmetlerine ilişkin yöntemlerin bilgilerini de içerecek şekilde ve Taraf Devletlerin bu alanlardaki güçlerini, anlayışlarını geliştirmek ve deneyimlerini zenginleştirmek amacıyla bilgi dağıtımını ve bu bilgidan yararlanmayı teşvik ederler. Bu bakımdan, gelişmekte olan ülkelerin gereksinimleri, özellikle göz önüne alınır.”

Birleşmiş Milletler üyesi 189 ülkenin devlet ya da hükümet başkanları, 6-8 Eylül 2000 tarihleri arasında New York'ta Binyıl Zirvesi'nde (Milenyum Zirvesi) biraraya gelerek, BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın hazırladığı "21. yüzyılda nasıl bir BM" raporunu görüşmüşlerdir. Bu görüşme sonunda yayınlanan Yeni Bin Yıl Kalkınma Hedefleri arasında eğitimle ilgili olan hususlar da bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- 2015 yılına kadar kız-erkek çocukların eksiksiz bir ilköğretim dönemini tamamlamaları ve kız-erkek çocuklar arasında eğitimin her kademesinde fırsat eşitliğinin sağlanması
- Gençlere makul ve üretken iş bulmaları için somut fırsat verecek stratejilerin geliştirilip uygulanması.

2.5. İlgili Taraflar ve Roller

Okul öncesi eğitimde çok sayıda yetkili kuruluş olmasına karşın, ilköğretim ve ortaöğretimde okulların kuruluş ve işleyişine ilişkin her türlü yetki, Millî Eğitim Bakanlığındadır. Sağlık ve tarım meslek liselerinin de Millî Eğitim Bakanlığına bağlanması ile ilgili işlemler tamamlanmak üzeredir. Böylece diğer bakanlıklara bağlı okul sayısı çok azalmış olacaktır.

Millî Eğitim Bakanlığı eğitim süreçlerinin tamamından sorumlu ve bunları düzenlemede yetkilidir. Son yıllarda Bakanlığın ilgili birimlerle daha yakın işbirliği içerisinde çalışma ve taşra teşkilatına yetki devretme konularında etkili bir çalışma içinde olduğu görülmektedir.

Hayat boyu öğrenme stratejilerinden biri de eğitimde tarafların rollerinin yeniden tanımlanmasıdır. Bu bağlamda, finansmana katılım da dahil olmak üzere, eğitimde tarafların rollerinin yeniden tanımlanması çalışmaları uygulanan projelerle hızla gelişmektedir.

Meslek eğitimi kurulları, meslek eğitiminin planlanması, uygulanması ve değerlendirmesinde iş yaşamının temsilcilerine rol vermektedir. Özellikle Bakanlıkça son yıllarda uygulamaya konulan projelerle gerek iş yaşamı gerekse sosyal ortak temsilcilerinin meslekî eğitim-öğretimle ilgili uygulama sürecine ve karar alma sürecine aktif olarak katıldıkları gözlenmektedir.

3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu ile meslek kuruluşları yanında işletmelere de görev ve sorumluluklar verilmiştir. Ancak, bunların tek yanlı ve teşvikten ziyade zorlamaya dayalı olduğu söylenebilir. Sözü edilen Kanun ile oluşturulan Fonun kaldırılmasıyla, yasada verilen görevleri yerine getiren işletmelere sağlanan teşvik de ortadan kaldırılmıştır. Büyük işletmelere işyerinde eğitim birimi kurma yükümlülüğü getiren yasa hükmünün de işlemediği söylenebilir. Okul-işletme işbirliğinin günümüzde kazandığı boyutlar, meslek kuruluşları yanında işletmelerin de bu konuda rol üstlenmesini gerekli kılmaktadır.

Yerel yönetimlerin eğitimdeki rollerini ve sorumluluklarını artırmak için bazı değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılacak yasal değişikliklerle yerel yönetimlerin eğitim hizmetlerinde; meslek odaları ve birlikleri ile belediyelerin ise meslek eğitiminde daha etkili kılınması sağlanmalıdır.

Eğitimin taraflarından olan öğretmenlerin haklarını geliştirmek amacıyla farklı sendikalarda örgütlendikleri görülmektedir. Ancak, bu örgütlerin eğitimin geliştirilmesindeki rollerinde belirsizlikler bulunduğu söylenebilir.

Türk eğitim sisteminde öğretmen ve öğrenci edilgen konumdadır. Eğitim sürecinde öğretmen ve öğrenciye aktif rol verilmesi gerekli görülmektedir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığınca yapılan çalışmaların olumlu sonuçlarının kısa sürede alınması beklenmektedir.

Türk eğitim sisteminde ailenin sağlayabileceği katkıdan yeterince yararlanılabildiği söylenemez. Özellikle okul öncesi ve ilköğretimde ailenin eğitim sürecine aktif katılımını sağlayacak yöntemlerin uygulamaya konulması gerekmektedir.

2.6 Türk Eğitim Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yönleri

Özel İhtisas Komisyonunun 29-30 Eylül 2005 tarihinde yaptığı toplantıda, üyelerin Türk eğitim sisteminin güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin görüşleri alınmıştır. Alınan görüşler gruplandırılmış ve üyeler tarafından puanlandırılmıştır. Sistemin güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin görüşler aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir. Üyelerce yapılan değerlendirmede 5 ve daha az puan alan gruplar ile hiç puan almayan görüşler tabloya yansıtılmamıştır.

Özel İhtisas Komisyonu, çağdaş gelişmelere ve değişmelere uyum ve duyarlılığını, Türk eğitim sisteminin en güçlü yanı olarak değerlendirmektedir. Buna karşın sınav odaklı olarak nitelenen mevcut sistemdeki yapısal hususlar en önemli sorun alanı olarak görülmektedir (Tablo-2.24). “Görüş” ölçeğinde Komisyonun belirlediği en önemli sorun eğitim-istihdam dengesinin yeterince oluşmamasıdır. Ayrıca, kaynak temini ve kaynakların etkin kullanıma ilişkin sorun alanının 5. sırada yer alması da dikkat çekici görülmektedir.

Tablo-2.24 Türk Eğitim Sisteminin Güçlü ve Zayıf Yanları

	Puan
Güçlü Yan-1	27
* Eğitim sisteminin çağdaş gelişmelere duyarlı olması	15
* Eğitim sisteminin gelişim ve değişime açık olması	12
Güçlü Yan-2	22
* Eğitimin öneminin her kesim tarafından kabul edilmiş olması	16
* Eğitime olan talep, nüfusun genç ve dinamik olması	4
* Akademik eğitime olan talebin yüksekliği	2
Güçlü Yan-3	15
* Okullaşma oranlarındaki artış	14
* İnsanın eğitim seviyesinin yükselmesi	1
Güçlü Yan-4	14
* İlköğretimin zorunlu ve devlet okullarında parasız olması	14
Güçlü Yan-5	11
* İnsan kaynaklarının geliştirilmesinde meslekî eğitime verilen önemin artması	11
Güçlü Yan-6	11
* Ferdin ve toplumun gelişmesine, ekonomik kalkınmanın desteklenmesine çok önemli katkı sağlanması	11
Güçlü Yan-7	10
* Yeterli sayı ve nitelikte öğretmen yetiştirme gayret ve çabaları	10
Güçlü Yan-8	9
* Eğitimcilerin güler yüzlü olması	6
* Fedakar eğitimcilerin çokluğu	3
Güçlü Yan-9	8
* Geniş bir teşkilatlanmaya sahip yaygın bir sektör	3
* İlköğretimin sekiz yıla çıkartılmış olması, buna bağlı olarak okullaşma oranının artırılmasında gönüllü kişi ve kuruluşların desteğinin artması	3
* Tüm ülkeye hizmet götüren güçlü bir örgüt yapısı	2
Tartışmalı/Açık olmayan konular	11
* Öğretim kadrosunun bulunmaması	6
* Eğitimin tekelcilikten çıkıp özel sektöre açılması	3
* Eğitim kurumlarının sağlam aile yapımızdan güç alması	2

	Puan
Sorun Alanı-1	42
* Eğitim sisteminin sınav odaklı bir yapı arz etmesi	18
* Eğitim sisteminde yönetim ve yeniden yapılanma sorunları	16
* Sistemin yapısal boyutu ile insani boyutu arasında istenen uyumun sağlanamaması ve yapılanmadaki sorunlar	8
Sorun Alanı-2	39
* Eğitim-istihdam dengesinin yeterince oluşmaması	25
* Meslekî eğitim sistemimiz işgücü piyasasının ve işletmelerin ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz kalmaktadır	7
* Eğitim (mesleki) istihdam ilişkisi zayıftır.	6
*Eğitim veren ile istihdam eden arasında, beklentilerin karşılanmaması sonucu işgücü potansiyelinin verimli kullanılmaması	1
Sorun Alanı-3	23
* Sistem değişikliklerinin, sağlıklı bir araştırma temeline dayanmaması	19
* Eğitimde AR-GE'ye yeterli önem verilmemesi	3
* Eğitim sisteminde AR-GE sonuçlarına dayanmadan sık değişiklikler yapılması	1
Sorun Alanı-4	21
* Üniversiteye giriş sorunu	8
* Üniversiteye geçiş	7
* MEB ve YÖK arasında eşgüdümün yeterince sağlanamaması	6
Sorun Alanı-5	17
* Eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği	9
* Eğitime ayrılan kaynakların rantabl kullanılmaması	8
Sorun Alanı-6	15
* 48-72 ay çocuklarının okul öncesi eğitiminden yeterince yararlanamaması	15
Sorun Alanı-7	14
* Öğretim programlarının çerçeve program niteliğinde olmaması	13
* Eğitimde ezbercilik	1
Sorun Alanı-8	12
* Eğitim politikalarının geniş katılımlı uzlaşma temelinde oluşturulmaması	12
Sorun Alanı-9	11
* Öğretmenlere ödenen ücretlerin çok az olması- öğretmenlerin çalışma koşullarının yeterince iyileştirilememesi	11
Sorun Alanı-10	10
* Öğrencilere ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda eğitim-öğretim verilmesinde yetersizlikler var	10
Sorun Alanı-11	9
* Fırsat eşitliği arzu edilen düzeyin altındadır	5
* Eğitimin her kademesinde yatay ve dikey geçişler	4
Sorun Alanı-12	9
* Özel eğitimin sistem bütünlüğü içerisinde ele alınmaması, ayrı düşünülmesi	5
* Özel eğitim ihtiyacı olan kesimlere yeterince hizmet götürülememesi	4
Sorun Alanı-13	8
* Öğretimde heyecan ve motivasyon yetersizliği	7
* Kaliteli öğretmen yetersizliği	1

3. AB'YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ

Avrupa Birliği, ülkelerin eğitim sistemine genelde müdahale etmemekte ve bir sistem önerisinde bulunmamaktadır. İlerleme raporları incelendiğinde, Türk eğitim sisteminin genel olarak AB üyesi ülkelerin eğitim sistemleriyle uyumlu ve tutarlı olduğu görülmektedir.

Eğitime ilişkin AB müktesebatının meslekî eğitim ağırlıklı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Türkiye'nin ulusal meslek yeterlilikleri düzeni kurması gerekmektedir. Bu düzenleme, meslek yeterliliklerinin AB düzeyinde işgücü akışkanlığının önündeki tekin engellerin kaldırılması açısından önemlidir.

Müktesebat açısından ciddi sorunlar olmamakla beraber, sunulan eğitimin nitelik ve niceliğinde AB'nin ortak hedeflerine ulaşılabilmesi için başlatılan çalışmaların devam ettirilmesi gerekmektedir. Müzakerelerin başlamasının Türkiye'deki eğitim hizmetlerinin nitelik ve nicelik olarak gelişimini hızlandırması beklenmektedir. GSMH'dan eğitime ayrılan payın AB ortalamalarına yükseltilmiş olması, önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir.

Türk eğitim sisteminin her kademesinde nitelik sorunu bulunmaktadır. Nicelikteki en önemli sorunlar ise okul öncesi eğitim ve engellilerin eğitiminde yoğunlaşmaktadır. Türkiye'nin baş etmesi gereken diğer bir sorun ise bölgeler arası dengesizlik ile kız-erkek öğrenciler arasındaki okullaşma oranı farkının en aza indirilmesidir.

AB'nin, "Lizbon 2010 Ortak Hedefleri" olarak bilinen eğitimdeki hedefler, ana hedefler ve temel hedefler olarak ele alınmaktadır.

Lizbon Stratejisinin ana hedefleri;

- AB'de eğitim ve öğretim sistemlerinin kalite ve etkinliğinin geliştirilmesi,
- Tüm eğitim-öğretim sistemlerine erişimin kolaylaştırılması
- Eğitim-öğretim sistemlerinin daha geniş bir dünyaya açılmasıdır.

Lizbon 2010 ortak hedefleri olarak bilinen eğitimdeki temel hedefler aşağıdaki 13 ana başlık altında toplanmaktadır:

- Öğretmenlerin eğitim ve öğretimlerini çağın şartlarına uygun hale getirmek,
- Bilgi toplumu için gerekli temel becerileri geliştirmek,
- Bilgi teknolojilerine herkesin ulaşılabilirliğini güvence altına almak,
- Bilimsel ve teknik alanda iyileştirmelere gitmek ve bu alanlara ilgiyi artırmak,
- Para ve insan kaynaklarının en iyi şekilde kullanılmasını sağlamak,
- Öğrenme ortamlarını herkese açmak,
- Öğrenmeyi daha cazip hale getirmek,
- Aktif vatandaşlığı, eşit imkânları ve sosyal uyumu desteklemek,
- Çalışma hayatı ve bilimsel araştırmalar arasında toplumun geniş bir kesimini içine alacak şekilde bağlantılar kurmak ve olan bağlantıları kuvvetlendirmek,
- Girişimcilik ruhunu geliştirmek,
- Yabancı dil öğrenimini ilerletmek,
- Ülkeler arası hareketliliği ve değişimleri artırmak,
- Avrupa işbirliğini güçlendirmek

AB'nin 2010 yılına kadar tüm üye ülkelerden gerçekleştirilmesini beklediği hedefler, Türkiye için de önem taşımaktadır. Türk eğitim sisteminin, bu hedefler doğrultusunda geliştirilmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği'nde eğitim ve öğretim sistemlerinin performans ve ilerlemesini izlemede aşağıdaki 29 ölçüt esas alınmaktadır:

- 0/14 ve 15/19 yaş grupları arasındaki insan sayısı ve toplam nüfusa oranı
- Eğitim çağındaki öğrencilerin eğitim personeline oranı
- En azından ilköğretimini tamamlamış 22 yaşındaki kişilerin yüzdesi
- Okuma yeterliliği “Seviye1”de olan ve PISA okuma yeterlilik ölççeğinde daha düşük seviyede olan öğrencilerin yüzdesi
- PISA okuma yeterlilikleri ölççeğinde, her ülke için, öğrencilerin dağılımı ve ortalama performansı
- PISA matematik okuryazarlığı ölççeğinde, her ülke için, öğrencilerin dağılımı ve ortalama performansı
- PISA fen okuryazarlığı ölççeğinde, her ülke için öğrencilerin dağılımı ve ortalama performansı
- Son 4 hafta içinde en az ortaöğretimini tamamlamış 25/34; 35/54; ve 55/64 yaş gruplarındaki yetişkinlerden herhangi bir eğitim ya da öğretim faaliyetine katılmış olanların oranı(%)
- Yükseköğretimdeki tüm öğrenciler içerisinde matematik, bilim ve teknoloji alanlarında öğrenim görenlerin oranı
- Matematik, bilim ve teknoloji alanlarındaki mezunların tüm mezunlar içerisindeki oranı
- Matematik, bilim ve teknoloji alanlarında yükseköğretimini tamamlamış olanların toplam sayısı
- 20/29 yaş grubundaki her bin kişiye düşen; yükseköğretimini matematik, bilim ve teknoloji bölümü mezunu
- Eğitime yapılan devlet harcamalarının GSMH'ya oranı
- Eğitim kurumlarına yapılan özel harcamaların GSMH'ya oranı
- Sürekli eğitim merkezleri işletme harcamalarının toplam iş fiyatlarına oranı
- Eğitim seviyesine göre, öğrenci başına toplam harcama
- Öğrenci başına toplam harcama (GSMH'ye göre kişi başına)
- Eğitim edinme seviyeleri araştırmasından 4 hafta önce eğitim ve öğretime katılan 25/64 yaş grubundaki kişilerin oranı
- Çalışılan her bin iş saati başına sadece kurslu işletmelerde devam eden meslekî eğitim saatleri
- Çalışılan her bin iş saati başına tüm işletmeler tarafından devam eden meslekî eğitim saatleri
- Yaş ve eğitim seviyesine göre eğitime katılma oranları
- 18/24 yaş grubunda ilköğretim sonrası eğitimine devam etmeyenleri oranı
- Yabancı dil öğrenen ortaöğretim öğrencilerinin oranı
- Ortaöğretimde kişi başına öğrenilen yabancı dillerin ortalaması
- Socrates (Erasmus, Comenius, Lingua ve Grundvig) ve Leonardo da Vinci programlarıyla öğretmen ve usta öğreticilerin iç ve dış hareketliliği
- Erasmus öğrencilerinin ve Leonardo da Vinci kursiyerlerinin iç ve dış hareketliliği

- Yükseköğretime kayıtlı yabancı öğrencilerin gidilecek ülkede, milliyete göre kayıtlı tüm öğrencilere oranı
- Asıl ülkesinden yabancı bir ülkede eğitim için kayıt olmuş öğrencilerin oranı
- Yüksek ve düşük emeklilik yaşlarıyla öğretmenlerin yaş dağılımı

3.1 AB Müktesebatının Eğitim Sistemine Dolaylı Etkileri

Eğitim sistemimizde AB Müktesebatına uyumda ciddi sorunlar görülmemekle beraber, diğer konulardaki müktesebatın eğitim üzerinde meydana getireceği ciddi etkiler üzerinde durulması gerekmektedir.

AB'ye uyum sürecinde, uygulanacak tarım politikalarının da etkisiyle, kırdan kente göçün hızlanması beklenmektedir. Kent nüfusunun %80'in üzerine çıkması, milyonlarca insanın köyden kente göç etmesi anlamına gelmektedir. Bu göçün büyük sorunlar yaratmaması için bireylerin kent yaşamına uyumlarının sağlanması, onlara kentte gelir sağlayacak meslekî yeterliliklerin kazandırılması gerekecektir. Yaşanması kaçınılmaz görülen bu durum, eğitimin arz ve talep yapısını ciddi ölçüde etkileyecektir.

AB müktesebatına uyumun, işgücü piyasası üzerinde büyük etkiler yaratması beklenmektedir. Eğitim ihtiyacını etkileyecek mahiyette olan bu gelişmeler şu şekilde özetlenebilir; getirilecek standartlara uygun mal ve hizmet üretimi için mevcut işgücüne ek yeterlilikler kazandırılması gerekecek, bazı işkollarında işgücü fazlası ortaya çıkarken, bazı işkollarında işgücü açığıyla karşı karşıya kalınacaktır; bazı meslekler önemini kaybederken, bazı mesleklerde ise istihdam imkânları genişleyecektir; esnek istihdam modellerinin uygulanması yaygınlaşacaktır. Bu bağlamda eğitim sisteminin işgücü piyasasında meydana gelecek değişikliklere uyum sağlayacak esnekliğe ve kaliteye kavuşturulması gerekli görülmektedir.

Türkiye'den AB ülkelerine, AB ülkelerinden Türkiye'ye öğrenci akışı hızlanacaktır. Bu akışın ortaöğretim düzeyine inmesi de beklenmektedir. Türklerin birkaç yabancı dil öğrenmesi yanında, yabancıların da Türkçe öğrenme taleplerine cevap verecek faaliyetlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ortaöğretim kurumlarımız AB ülkelerinden gelecek öğrencilere de hizmet verme durumuyla karşı karşıya gelecektir. Ayrıca, AB ülkelerinde eğitim gören Türk çocuklarına karşı sorumluluklarımız artacak, onların daha iyi eğitim görmeleri için müdahale fırsatlarımız çoğalacaktır.

Ana başlıklarıyla verilen bu gelecek senaryosu, Türk eğitim sisteminin şimdikinden çok daha esnek, çevre koşullarına duyarlı, ihtiyaçlara odaklanmış, yaşanacakları önceden tahmin ederek sorunları ortaya çıkmadan tedbirler alabilen; hızlı, etkin ve verimli işleyen bir yapıya kavuşturulmasının önemini ortaya koymaktadır.

3.2 Yeni Fırsatlar

AB'nin eğitimdeki ana ve temel hedefleriyle ilkelerine uyum; Türkiye'de eğitimin niteliğinin daha da yükseltilmesini teşvik ve işgücü verimliliğinin yükseltilerek ülkemizdeki katma değer artışına daha fazla katkıda bulunma açısından Türk eğitimi için bir fırsat olarak görülmektedir.

Türkiye hızla kalkınmak ve milli gelirini yükseltmek için genç nüfusundan yararlanma fırsatını kararlılıkla kullanmak durumundadır. Bu amaçla, tüm bireylerin beceri ve yeterlilik düzeylerinin ülke hedefleriyle tutarlı olarak yükseltilmesi gerekli görülmektedir. Önümüzdeki 25 yıl içerisinde AB'nin 25 üyesinde nüfus artışı beklenmemesi; bu ülkelerdeki üretken yatırımların Türkiye'ye çekilmesi ve ortak girişimler oluşturulması suretiyle, ülkemizdeki istihdam ve üretim kapasitesinin artırılması açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

AB'deki yaşlı nüfusun bir bölümünün Türkiye'de yaşamayı tercih etmesi ve bu ülkelerden tatil için Türkiye'yi tercih edenlerin sayısının giderek yükselmesi, önemli bir istihdam fırsatı olarak değerlendirilmelidir.

AB'deki gençlerin eğitimlerini başka bir ülkede sürdürme eğilimleri giderek güçlenmektedir. AB Ortak Eğitim ve Gençlik Programları'yla işbirliğini güçlendiren Türkiye'nin sözü edilen gençlere fırsat sunma kapasitesi güçlendirilmelidir.

3.3. Eğitimde Avrupa Boyutu

AB Eğitim ve Gençlik Programları, AB'nin eğitim, öğretim ve gençlik politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye, AB politikaları ile programları arasındaki yakın ilişkiyi dikkate alarak bu programlara tam ve etkin katılımı sağlamak için dikkate değer çaba sarf etmektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin 2004 yılından bu yana AB Eğitim ve Gençlik programlarına tam katılımı, Avrupa boyutunun eğitim çerçevemize dâhil edilmesi açısından somut ve yaygın katkılar sağlamıştır. Ülkemizin taraf olduğu uluslararası ikili anlaşmalar ve kültürel değişim programları çerçevesinde ülkemizdeki eğitim-öğretimin kalitesinin yükseltilmesi için eğitim sistemlerini incelemek üzere eğitim uzmanları yurt dışı çalışma ziyaretlerinde görevlendirilmekte ve uluslararası deneyimler eğitim sistemimize aktarılmaktadır.

Üye Ülkelerin Dillerinin Öğretilmesi ve Yaygınlaştırılması: Avrupa dilleri, örgün eğitim sisteminde yaygın olarak öğretilmektedir. Yeni ilköğretim ders programlarına göre 4. ve 5. sınıflarda yabancı dil dersleri verilmektedir. İkinci yabancı dil genel ortaöğretim okullarında seçmeli olup bazı okullarda zorunludur. Bu bağlamda AB ülkelerinde Türkçe'nin öğretilmesinin teşvik edilmesi de gerekli görülmektedir.

Diplomaların ve Eğitim Sürelerinin Akademik Olarak Tanınması: Diplomaların ve eğitim sürelerinin akademik olarak tanınması, Avrupa ülkeleri arasında bilgi ve deneyim paylaşımının teşvik edilmesi açısından bir önkoşuldur.

Türkiye'nin üniversite sistemini AB ile uyumlaştırmak için;

1. Ulusal Akademik Tanıma ve Bilgi Merkezi (NARIC)
2. Avrupa Kredi Aktarım Sistemi (AKAD) ve Diploma Eki (DS)
3. Ulusal Başvuru Noktası

ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

Eğitim Kurumları Arasında İşbirliği ve Üye Ülkelerin Ortak Sorunları Hakkında Bilgi ve Deneyimlerin Paylaşımı: Sadece Topluluk programlarına katılım önemli değildir. Türkiye ve AB politikalarının daha iyi bütünleştirilmesi açısından aynı zamanda Avrupa organları ve yapılarıyla işbirliği içerisinde olmak gerekmektedir. Türkiye bu anlayışla AB eğitim kurumları ile işbirliği yapmak ve bu kurumlara katılım için dikkate değer çaba sarf etmektedir. Kardeş okul ilişkileriyle öğretmen ve öğrencilerin uluslararası düzeyde bilgi-görgü ve deneyimlerini artırmaları sağlanmaktadır.

EUROPASS Uygulamaları ve Gelişmeler: Meslekî eğitim alanında; Millî Eğitim Bakanlığının sosyal ortaklarının, ilgili genel müdürlüklerinin/birimlerinin, uluslararası kuruluşların, Ulusal Başvuru Noktaları ve Ulusal Europass Merkezleri Ağlarının irtibat bilgileri bilgilendirme amacıyla yine Ağustos 2005 tarihinden itibaren internet üzerinden yayımlanmaya başlanmıştır.

Türkiye, 2001 yılından bu yana Avrupa Konseyinin Dil Gelişim Dosyası faaliyetlerine katılmaktadır.

Avrupa Eğitim Vakfı - Meslekî Eğitim Avrupa Araştırma Kurumu (ETF-CEDEFOP): Ulusal Meslekî Yeterlikler Kurumu'nun geliştirilmesi çalışmaları Avrupa Eğitim Vakfı (ETF) ile birlikte sürdürülmektedir.

Kişisel meslekî yeterliliklerin objektif olarak belirlenmesi ve niteliklerin tanınmasının mümkün kılınması amacıyla çalışmalar sürdürülmektedir. Bu bağlamda, ulusal meslekî standartları belirleyerek sınav ve belgelendirme sistemini geliştirecek Ulusal Meslekî Yeterlikler Kurumunun kurulması ile ilgili düzenlemeler üzerindeki çalışmalar devam etmektedir. Meslekî niteliklerin tanınması ile ilgili çalışmalar, EOROPASS Programı ve AB Direktifleri ile uyumlu ve tutarlıdır.

Avrupa Eğitim Bilgi Ağı (Eurydice): Avrupa Eğitim Bilgi Ağı - Eurydice (The Information Network on Education in Europe) Ulusal Eğitim Sistemleri ve Politikaları hakkındaki bilgilerin Avrupa Eğitim Bilgi Ağı (Eurydice) aracılığıyla sağlanması ve aktarılması için Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen bir çalışma olup, Avrupa Birliği Eğitim Programı olan Socrates'in gözlem ve yenilikler bölümünün içinde yer alır. Bu faaliyetler, Brüksel'de bulunan Avrupa Birimi tarafından koordine edilmektedir. Sisteme dâhil olan tüm ülkelerin Eğitim Bakanlıklarında ulusal birimler yer almaktadır. Millî Eğitim Bakanlığında bu faaliyetlerin ana sorumlusu Strateji Geliştirme Başkanlığıdır.

Meslekî -Teknik Eğitim Öğretmenleri ve Eğiticileri Ağı (TT NET): TTnet meslekî ve teknik öğretmen ve eğitimcilerinin meslekte yetkinleştirilmesine yönelik AB ülkelerinin üyesi olduğu bir ağ çalışmasıdır. Avrupa Eğitimi Geliştirme Merkezi (CEDEFOP)'nin kurduğu bu ağ Avrupa Eğitim Vakfı (ETF) tarafından da desteklenmektedir. 21-22 Kasım 2002 tarihinde Danimarka'nın Aalborg kentinde yapılan yıllık olağan TTnet konferansına Türkiye de katılmıştır. Bu konferansta AB'ye aday ülkelerin de TTnet'e aday olabileceği kararının alınması üzerine Türkiye TTnet'e aday olmuştur. Türkiye'de TTnet Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulmuştur. Buna ek olarak bu alanda öğretmenleri bilgilendirmek amacı ile web sayfası (<http://mete.meb.gov.tr>) düzenlenmiştir.

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT): Avrupa Birliği İstatistik Merkezi, Avrupa Birliğine üye ülkeler, Avrupa Serbest Ticaret Alanı/Avrupa Ekonomik Alanı (EFTA/EEA) ülkeleri ve aday ülkeler tarafından Avrupa Birliğinin gelecek on yılı için belirlenen ve desteklenen stratejik hedeflerden Bolonya Süreci ve Lizbon Hedefleri doğrultusunda göstergeler geliştirmekte, bu göstergeler ile hedeflerin gerçekleşme düzeylerini belirlemekte ve ülkelerin mevcut durumlarını ortaya koymaktadır. EUROSTAT'ın teknik çalışmaları Türkiye Cumhuriyeti adına ilk olarak Temmuz 2003'ten itibaren Millî Eğitim Bakanlığı Araştırma Plânlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı tarafından düzenli olarak yürütülmektedir. Türkiye, Lüksemburg'da yapılan Teknik Karar Toplantılarına her yıl katılmaktadır. Eğitimin finansmanı konusunda katılımcı ülkeler arasında bilgi paylaşımı yapılmaktadır. Bunun yanı sıra ülkelerin eğitim sistemlerini tanımlamak, OECD tarafından UNESCO-OECD-EUROSTAT (UOE) veri tabanına alınan verilerin kapsamlarını ulusal düzeyde belirlemek amacıyla, 2003 sonu itibarıyla Ülke Ana Çizgileri Anketi Çalışması başlatılmış ve 2004 Eylül ayında tamamlanmıştır. Bu çalışma ile ülkelerin ana çizgileri çıkarılarak yayınlanmak üzere taslak rapor hazırlanmıştır.

Bu çalışma, üye ülkelerin ortak meselelerinde deneyim ve bilgi değişimine de yardımcı olmaktadır.

Ulusal Başvuru Noktası: Brüksel'de 14-15 Şubat 2002 tarihlerinde "Hizmetlerin Serbest Dolaşımı" toplantısı çerçevesinde alınan karar doğrultusunda; Millî Eğitim Bakanlığı, meslekî ve teknik eğitimde ulusal ve uluslararası gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik plânlamalarda ilgili birimlerin bilgi birikimlerine katkıda bulunmaktan, birimler arasında koordinasyonu sağlanmaktan ve meslek liselerinden mezun olan öğrencilere diplomalarının yanı sıra birikimleri konusunda bilgi veren resmi "Diploma Eki" verme görevlerini

yürütmekten sorumlu olacak şekilde Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nı (EARGED) "Ulusal Referans Noktası" oluşturmakla görevlendirmiştir.

3.4. Uzaktan Eğitimin Gelişimi

E-öğrenme, elektronik araç ve medyalara dayalı olarak yapılan eğitim/öğretim uygulamalarının hepsini içine alan çatı bir kavramdır. Bunlar; Web tabanlı eğitim, bilgisayar destekli eğitim, sanal sınıflar ve çevrimiçi öğrenme olarak sıralanabilir. Avrupa Birliği'nin e-öğrenme kapsamında hedef aldığı iki tema, eğitim ve öğretimin teknoloji yoluyla desteklenmesi ve geliştirilmesi ile Bilgi Toplumu için gerekli becerilerin geliştirilmesidir. Bu kapsamda; bütün sınıflarda hızlı internet erişiminin sağlanması, bütün okulların araştırma ağına bağlanması, bilgisayar başına 5-15 öğrenci düşmesi, internet eğitimi için kaynakların sağlanması; öğretmen, öğrenci ve aileler için eğitim platformlarının geliştirilmesi ile öğretim programlarıyla yeni teknolojilerin bütünleştirilmesinin sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca, bu bağlamda, tüm okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin eğitiminin tamamlanması da önem kazanmıştır.

E-öğrenme ortamlarının herkesin erişimine açılması ve bu anlamda sayısal bölünmeyle ilgili önlemler de AB'nin stratejileri arasındadır. Avrupa Birliği 2004-2006 Eylem Planı içinde her öğrenci için sanal üniversiteyi hedef olarak belirlemiştir. Ayrıca bütün okul ve üniversitelerin e-öğrenmede kilit rol oynayan kurum ve kuruluşlarına (Müzeler, kütüphaneler, arşivler) da bağlanması için projeler başlatılmıştır.

Uzaktan eğitim, tüm vatandaşlara eşit fırsatların tanınması ve ilk ve ortaöğretim kurumlarında verilen eğitimin desteklenmesi amacıyla sağlanmaktadır. Uzaktan eğitim, açık ilköğretimi, açık liseyi ve açık meslekî ve teknik eğitim okullarını kapsamaktadır.

2004-2005 eğitim öğretim yılında Türkiye'de yükseköğretim sistemindeki öğrencilerin toplam sayısı 2.059.000'e ulaşmıştır. Bu öğrencilerin 696.000'i uzaktan eğitime (açık öğretime) kayıt yaptırmıştır.

2005 ten itibaren en az 100.000 öğretmen uzaktan eğitim aracılığıyla bilgi teknolojilerinde eğitim alacaklardır.

4. GELECEĞE DÖNÜK STRATEJİ

4.1. Eğitimin Vizyonu ve Misyonu

Vizyon

“Ülkemizin dünya lideri olmasına katkıda bulunan, Türkiye’de eğitim görmeyi herkes için ayrıcalığa dönüştüren, mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi”

Komisyonumuz, önümüzdeki yıllar için eğitimle yetiştirilecek insan örneğini şöyle öngörmüştür:

Türk millî eğitim sistemi, Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkelerinin yanı sıra Türk milletinin bütün fertlerini;

- Türkiye Cumhuriyeti devletinin bekasını sağlama, Türk milletini mutlu kılma ve onu çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarma azim ve kararlığında,
- Cumhuriyete ve demokratik değerlere bağlı, bunların evrensel ilkelerini yaşam tarzı haline getirmiş,
- İnsana ve insan haklarına saygılı, yaşama sevinci taşıyan, insani dayanışmayı ve yardımlaşmayı önemseyen,
- Sorumluluk bilincine sahip, doğru düşünen ve etkili karar alan,
- Katılımcı, yüksek iletişim becerileri geliştirmiş, hoşgörülü, yapıcı,
- Kendisiyle ve çevresiyle barışık,
- Özgür düşünceli,
- Dünyadaki değişim ve gelişimi iyi algılayıp doğru yorumlayabilen,
- Ulusal ve evrensel değerleri benimsemiş ve bunları davranış haline getirmiş,
- AR-GE ve teknolojiyi uyarlayarak kullanan ve üreten,
- Toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarına uygun yeterliliklere sahip,
- İyi yurttaş, alanında yetkin iyi meslek mensubu,
- Çevreyi ve doğayı koruyan, sağlıklı, mutlu,
- Kendi yeterliliklerinin ve sınırlılıklarının bilincinde olan,
- Kendi değerlerini savunan, müzakereci,
- Girişimci, üretken, ulusal ve uluslararası düzeyde iş yapabilen,
- Hayat boyu öğrenmeyi hayat tarzı haline getirmiş,

bireyler olarak yetiştirmelidir.

Misyon

Millî Eğitim Bakanlığının kapsamlı ve yaygın hizmetleri ilgili mevzuat çerçevesinde devam ederken, IX. Plan döneminde öne çıkarılacak üslup ve faaliyetlerin şöyle olması önerilmektedir: Gelecekle ilgili öngörülerini kapsayan stratejik bir planlamaya dayalı olarak ülkenin ve çağın ihtiyaçlarına cevap veren bir müfredatla yükseltilmiş eğitim standartları ve nitelik ölçütlerini hedefleyen, katılımcı ve şeffaf bir yönetim anlayışına sahip, gerekli fiziksel ve parasal kaynaklarla desteklenmiş, alanında öğretmen istihdamı bağlantısı güçlendirilmiş etkin bir örgütlenme ve işleyiş yapısının kurularak; eğitim imkânlarının ülke geneline dengeli sunulması, öğretmen ve öğrencilerin severek geldikleri ve mutlu oldukları demokratik okul ikliminin geliştirilmesinin sağlanmasıdır.

4.2. Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar

Türk eğitiminin temel amaç ve politikaları aşağıda dört başlık altında toplanmıştır.

- Türk millî eğitim sistemini ve yönetimini, ülkenin insan kaynaklarının en etkin biçimde gelişmesini destekleyecek yapı ve işleyişe kavuşturmak,
- Eğitim fırsat ve imkânlarını herkes için erişilebilir kılmak,
- Kaliteli eğitim fırsat ve imkânlarını geliştirmek ve yaygınlaştırmak,
- Eğitimde kalite güvence sistemini oluşturmak,

4.2.1. Türk Millî Eğitim Sisteminin ve Yönetiminin Ülkenin İnsan Kaynaklarının En Etkin Biçimde Gelişmesini Destekleyecek Yapı ve İşleyişe Kavuşturulması

İnsanların eğitim ihtiyaçları sürekli artmaktadır. Bundan daha önemli olan husus, Türkiye’de bireylerin öğrenme ihtiyaçlarının farkında olmaları ile bu ihtiyacın karşılanması için bedel ödemeye hazır bulunuşluk düzeyleridir. OECD ülkelerinde (ortalama) eğitime yapılan özel harcamaların GSMH içerisindeki payı %1,4’tür.²³ Türkiye’de ise sözü edilen oran %2,66’dır.²⁴ Bu veriler, Türk vatandaşlarının eğitimin gelişmesine ve kalitesinin yükseltilmesine katkı sağlama eğiliminin güçlü olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

Eğitim ihtiyaçlarının karşılanmasına çalışılırken, sistemin oluşturduğu engellerle baş etmek zorunda kalınmaktadır. Bu engellerin bir bölümünün Türk eğitim sistemini serbest piyasa ekonomisi ve bilgi toplumunun değerleriyle uyumlu hale getirme çabalarının beklenen etkinliğe henüz kavuşamamasından kaynaklandığı söylenebilir.

Eğitim, ürünü çok geç alınan uzun vadeli bir yatırım türüdür. Bu sebeple, eğitime ilişkin kararların yeterli ve güvenilir verilere dayalı olarak alınması, ayrıca geçmişte yaşananlardan çıkartılan derslerden faydalanılması büyük önem taşımaktadır. Ancak, her iki hususta da Türk eğitim sisteminde ciddi zafiyetler bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

Türk eğitim sistemi, gençleri yetişkinlik dönemlerindeki fırsatlara hazırlayacak yapı ve işleyişe kavuşturulmalıdır. Sistemin, hayat boyu öğrenmeyi desteklemeyen yönleri dikkatlice ele alınıp yeniden düzenlenmelidir.

Türk eğitim sistemi açık, şeffaf, adil, esnek, öğrenmeyi özendirici, teşvik edici, istikrarını bozmadan gelişmelere uyum sağlayan, öğrenci merkezli ve taleplere duyarlı bir hale getirilmelidir.

Türk eğitim sistemi; katılımcı, güvenilir, öngörülebilir, adil, hesap verebilir, bireye saygılı, etkin ve verimli bir yönetim yapısına kavuşturulmalıdır. Yönetimde kararların uzun dönemli bir bakış açısı içerisinde alınması sağlanmalıdır.

Yönetimde görev, yetki ve sorumlulukların dengeli dağılımına ve yerinden yönetim ilkelerine önem verilmelidir.

Türk eğitim sisteminde karar kalitesinin daha da yükseltilmesine yardımcı olacak çalışmalara ağırlık verilmelidir.

4.2.2. Eğitim Fırsat ve İmkânlarının Herkes İçin Erişilebilir Kılınması

Bölüm:2.3’te sunulan bilgiler, Türkiye’nin eğitim alanında aldığı önemli mesafelere rağmen, eğitime erişime ilişkin göstergelerinde daha da gelişmeler göstermesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu durum Türkiye’nin rekabet gücünü olumsuz yönde etkileyen en önemli unsurlardan biri olarak görülmektedir.

²³ OECD: Education at a Glance 2004, s. 229

²⁴ TÜİK: 2002 Yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması Geçici Sonuçları.

Nüfusun eğitim düzeyinin düşüklüğünün “erişilebilir eğitim arzının yetersizliği” ve “yeterli eğitim talebinin oluşmaması” olmak üzere iki önemli boyutu bulunmaktadır. Eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına yönelik politikaların, eğitim arzını genişletme yanında eğitim talebini artırmayı da amaçlaması için önemli gelişmeler sağlanmış olup, bu konudaki çalışmalara devam edilmektedir.

Türkiye’de tüm bireylerin ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri ölçüsünde; toplumun ve ekonominin beklentilerini karşılayacak biçimde eğitim hakkını kullanmaları güvence altına alınmalıdır.

Zorunlu eğitim, ailenin çocuğunu okula gönderme zorunluluğu yanında, devletin o çağ nüfusundaki tüm çocuklara ve ailelerine eğitim fırsatlarını erişilebilir kılma sorumluluğu olarak değerlendirilmelidir.

İşgücü piyasası ile eğitim arasındaki bağlantılar, eğitim talebini yönlendirecek işleyiş kavuşturulmalıdır.

Talebe/ihtiyaca dayalı esnek bir eğitim arz yapısı oluşturulmalıdır.

Eğitim fırsatlarına erişimde bölgeler ve cinsiyetler arası farklılıkların azaltılmasına özel önem verilmelidir.

Okulu erken terk edenlerin okula geri dönüşleri teşvik edilmelidir.

Yetişkinlerin eğitimi desteklenmelidir.

4.2.3. Kaliteli Eğitim Fırsat ve İmkanlarının Yaygınlaştırılması

Türk eğitim sistemi, onlarca yıldan beri kıt kaynaklarla hızla çoğalan genç nüfusun eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Eğitim talebinin ertelenememe özelliği dikkate alındığında, bu şartlar altında, niceliği ön plana çıkartan politikaların uygulanması yanlış sayılmaz. Aksi politikalar, eğitimi küçük bir grubun faydalandığı hizmet haline dönüştürdü ki, bunun toplumsal maliyeti çok ağır olurdu. Nüfus artışının düşüşe geçtiği günümüzde, eğitimde kaliteyi öne alan çalışmaların hızlandırılması gerekmektedir.

Kaliteli eğitim farklı biçimlerde tanımlanabilir. Öğrenci merkezli bir yaklaşımla kaliteli eğitimin; birey, eğitim çalışanları, aile, toplum ve diğer ilgili taraflarca süreçleri ve sonuçları en azından ‘kabul edilebilir’ olarak değerlendirilen bir eğitim olması gerekmektedir. Bu süreçleri ve sonuçları herkesin “mükemmel” bulması idealdir, ancak uygulamada önemli olan eğitim süreç ve sonuçlarının ilgili taraflardan hiçbirinin tanımında belirtilen memnuniyet düzeyinin altına düşürmemesidir.

Tüm bireyler kaliteli eğitim fırsat ve imkânlarından faydalanma hakkına sahiptir. Bireyin ekonomik ve sosyal durumu, bu hakkın kullanılmasının önünde engel oluşturması kabul edilemez. Bunu sağlamak için kamu, özel ve sivil toplum kuruluşlarının katkılarının artırılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Paydaşların eğitim sürecine aktif katkı ve katılımlarını sağlamak amacıyla son yıllarda yürütülmekte olan çalışmaların geliştirilerek yaygınlaştırılmalıdır.

Kaliteli öğrenme ortamları ve fırsatları, ülkenin her yerine yaygınlaştırılmalıdır.

Eğitim alanındaki yeni teknolojilerden ve bilgi teknolojilerinden azami ölçüde faydalanılmalıdır. Bu bağlamda; Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT) eğitimle bütünleştirilmesi çalışmaları sürdürülmelidir.

Eğitimin kalitesine ilişkin uluslararası değerlendirmelerde Türkiye’nin dünyanın ilk on ülkesi arasında yer alması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

4.2.4. Eğitimde Kalite Güvence Sisteminin Oluşturulması

Eğitimin genel amacının yanında her kademe ve tür ile okul ve program ölçeğinde belirlenmiş özel amaçları da vardır. Bunlar adeta bir amaçlar hiyerarşisi oluştururlar. Eğitim sisteminden, genel amaçlar doğrultusunda, özel amaçların gerçekleştirilmesini kolaylaştırması beklenir. Özel amacı öğrencilerini yükseköğretime hazırlamak olan bir okulun, öğrencilerine öğrenimlerini üniversitede sürdürebilmeleri için gerekli yeterlilikleri kazandırması gerekir. Burada üniversiteye alınacak öğrencilerde aranacak yeterliliklerin üniversitelerce belirlenmesi doğru olanıdır. Özel amacı 2. seviye elektrikçi yetiştirmek olan bir programı başarıyla tamamlayanların da piyasanın 2. seviye elektrikçide aradığı yeterliliklere sahip olması gerekir. Bu yeterliliklerin, işgücü piyasasının aktif katılımıyla oluşturulacak Ulusal Meslek Yeterlilikleri Kurumunca belirlenmelidir. Bu yeterlilikler temel alınarak bireylere meslekî bilgi ve beceriler yanında; onların iş bulmalarına, işlerini korumalarına, işlerinde yükselmelerine, kendi işlerini kurmalarına yardımcı olacak bilgi ve becerilerin de kazandırılmasını amaçlayacak biçimde eğitim standartları hazırlanmalıdır.

İşgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde meslekî ve teknik eğitimde modüllü/eklemlili yapıda öğretim programları Türkiye’de Meslekî Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi (MEGEP) kapsamında meslek seviyelerine göre hazırlanmış ve 2004-2005 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Söz konusu proje çalışmalarında iş gücü piyasasının ihtiyaçlarına duyarlı bağlantı noktaları oluşturulmuştur.

Eğitimde kalite güvencesi, bir eğitim kurumunun sunduğu hizmetlere ilişkin olarak kalite ve standardı kesin ve güvenilir biçimde koruma ve geliştirmeyi güvence altına almalıdır. Bu bağlamda;

- Eğitim sistemleri, sistemden faydalananlara ve sistemin çıktılarını kullananlara güven vermelidir.
- Yetenekleri, yeterlilikleri ve çevre koşulları çerçevesinde, birey, sistemin kendisini en yüksek yaşam kalitesine hazırlayacağına inanmalıdır.
- Toplum, sistemin, öğrencileri Millî Eğitim Temel Kanununda yer alan eğitimin genel amaçları doğrultusunda yetiştirdiğine güvenmelidir.
- Yetkili makamlarca onaylanan diplomalar ve belgeler, bunlara sahip olan bireyleri işe alacak veya onlara iş yaptıracaklara, onların yeterlilikleri hakkında doğru ve eksiksiz fikir vermelidir.

Millî Eğitim Bakanlığının kamuoyunda eğitimde kalite güvence uygulaması konusunda farkındalık yaratmak amacıyla Avrupa Kalite Yönetimi Vakfınca (EFQM) geliştirilen Mükemmellik Modelini eğitime uyarlama çalışmaları bu konuda atılmış önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.

Eğitimde kalite güvencesi sistemi oluşturulması için aşağıdaki politikalar önerilmektedir:

Eğitim tür ve kademeleri ile alan, bölüm ve dallara ilişkin eğitim standartları ilgili meslek kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenmelidir.

Eğitimde dış değerlendirmeye ağırlık verilmeli, sonuç değerlendirmeden süreç ve başarı değerlendirmesine geçilmelidir.

Kazanılmış bilgi ve becerilerin bireyi, AB ülkelerinde de tanıtacak şekilde belgelendirilmesi sağlanmalıdır.

Ulusal meslekî yeterlilikler sistemi oluşturulmalıdır.

Eğitimde kalite güvence sistemi, bu konuda yükseköğretimde ve AB düzeyinde yürütülen çalışmalarla ilişkilendirilmeli, uygulamayı kolaylaştırıcı yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Kamuoyunda eğitimde kalite güvence uygulaması ve paydaşların sağlayabilecekleri katkılar konusunda farkındalık yaratılmalıdır.

4.3. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler

Bölüm 4.2’de açıklanan Türk eğitiminin vizyona dönük temel amaç ve politikalarına ilişkin öncelikler ve tedbirler aşağıda açıklanmıştır.

4.3.1. Türk Eğitim Sisteminin ve Yönetiminin Ülkenin İnsan Kaynaklarının En Etkin Biçimde Gelişmesini Destekleyecek Yapı ve İşleyişe Kavuşturulması

Ülkelerin eğitimden beklenen faydayı sağlayabilmesi için yeterli kaynak bulmanın yanında, eğitim sisteminin ve bu sistemin yönetiminin de kişisel gelişimi desteklemesi ve cesaretlendirmesi gerekmektedir. Bu sebeple, sisteme ve yönetime ilişkin sorunlar çözülmeden eğitime daha fazla kaynak ayırmanın ülkemizin gelişmesine katkı sağlaması beklenmemelidir.

Bu gelişme eksenine ilişkin olarak iki öncelik belirlenmiş ve bu önceliklere bağlı olarak 9 tedbir geliştirilmiştir.

Amaç ve Stratejiler

Türk eğitim sisteminin ve yönetiminin tüm bireyleri kişisel gelişimlerini sürdürmeleri için destekleyen ve cesaretlendiren bir yapı ve işleyişe kavuşturmak temel amaçtır. Bu amaca ulaşılması için aşağıdaki stratejiler uygulanmalıdır:

- Sistemin geliştirilmesi için yapılacak düzenlemelerde toplumun tüm kesimleriyle en geniş mutabakatın sağlanmasına çalışılmalıdır.
- Müfredat programları, Türk millî eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda demokrasiyi hayat tarzı haline getirmiş ve kalkınma bilincine sahip bireyler yetiştirecek şekilde tasarlanmalıdır.
- Sistem, insan merkezli bir yapı ve işleyişe kavuşturulmalıdır.
- Eğitimde ilgili tarafların rolleri yeniden tanımlanmalıdır.
- Eğitim sistemi ile yönetimi arasında uyum sağlanmalıdır.
- Sistem, kamu ve özel sektördeki eğitim kapasitesinin etkin kullanımına fırsat verilecek şekilde yapılandırılmalıdır.
- Öğrencileri hayat boyu öğrenmeye hazırlama, okulların temel işlevleri haline getirilmelidir.
- Sistem, bireysel farklılıkları dikkate alarak farklı seçenekler sunabilecek esnekliğe sahip olmalıdır.
- Yatay ve dikey geçişler kolaylaştırılmalıdır.
- Eğitim kurumları dışında kazanılmış bilgi ve becerilerin örgün ve yaygın eğitime geçişte değerlendirilmesine ilişkin mevcut düzenlemeler daha da geliştirilerek kurumsallaştırılmalıdır.
- Okuldan işe ve işten okula geçişler kolaylaştırılmalıdır.
- Millî Eğitim Bakanlığında bilgi yönetimine geçilmeli ve karar destek hizmetleri güçlendirilmelidir.

Öncelikler

Bu kapsamda belirlenen öncelikler şunlardır:

- Mevzuatın düzenlenmesi
- Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi

Öncelik: 1.1 Mevzuatın düzenlenmesi

Türk eğitim sistemi ve yönetimine ilişkin mevzuatın ülkemizin insan kaynaklarının en etkin biçimde gelişmesine yönelik çabaları cesaretlendirecek, yönlendirecek ve kolaylaştıracak yapıya kavuşturulması hedeflenmelidir.

Tedbir: 1.1.1 Türk eğitim sisteminin aksayan yönlerini sistem bütünlüğü içerisinde yeniden yapılandırılmasına ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Toplumun tüm kesimleriyle mutabakat aranarak, Türk eğitim sisteminin bir sistem bütünlüğü içerisinde yeniden yapılandırılmasına yönelik çalışmalara en kısa zamanda başlanmalıdır. Bu çalışmalar iki yıl içerisinde sonuçlandırılmalıdır.

Tedbir: 1.1.2 Türk eğitim sisteminin yönetimine ilişkin yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere, eğitim süreçlerinde yer alan tüm kurum ve kuruluşların teşkilat ve görevlerine ilişkin yasalar, yeni yapıya uygun hale getirilmelidir. Bu bağlamda eğitim konusunda alınan kararların kalitesinin yükseltilmesine yardımcı olacak verilerin toplanması ve analizi ile bilimsel çalışmaların desteklenmesine özel önem verilmelidir.

Tedbir: 1.1.3 Ulusal Meslekî Yeterlilikler Kanunu çıkarılmalıdır.

İş hayatının istek ve ihtiyaçlarına daha duyarlı bir sistemin oluşturulması için meslekî yeterliliklerin bir sistem dahilinde ulusal düzeyde belirlenmesi gerekmektedir. Ulusal düzeyde kurulacak olan bu sistem, belgelerin ve yeterliliklerin uluslararası düzeyde tanınmasına, dolayısıyla işgücünün serbest dolaşımına doğrudan katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda, eğitim kurumları dışında kazanılanlar dahil, bireylerin bilgi ve becerilerini değerlendirecek, kurum ve belgelerin akredite (eşyetkinlik) edilmesini de içine alan, tutarlı ve güvenilir bir ulusal meslekî yeterlilik sistemi kurulmalıdır.

Tedbir: 1.1.4 Türk eğitim sisteminin işleyişine ilişkin yönetmelikler geliştirilerek uygulamaya konulmalıdır.

Tüzük, yönetmelik, vb. mevzuat, yasalarda yapılan değişikliklere uygun hale getirilmelidir.

Öncelik: 1.2 Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi

Türk eğitim sisteminin ve yönetiminin yeniden yapılandırılmasına yönelik düzenlemelerden beklenen faydanın sağlanabilmesi için sistemde rolü bulunan kurumların bu konudaki kapasitelerinin güçlendirilmesi hedeflenmelidir.

Tedbir: 1.2.1 Millî Eğitim Bakanlığının kurumsal kapasitesi güçlendirilmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığının merkez, taşra ve yurt dışı teşkilatında görev yapanlar ve görev alacak olanların yeni yapı ve işleyişe uyum sağlamalarına yönelik eğitim çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Eğitim yöneticiliğinin öğretmenlik üzerine inşa edilen profesyonel bir meslek alanı olarak gelişmesine öncelik verilmelidir. Bu amaçla kariyer meslek özelliği kazandırılacak olan eğitim yneticiliğiyle ilgili iş analizi ve iş gereklerine dayalı meslek standartları belirlenmelidir. Mevcut eğitim kurumları yöneticilerinin yönetim bilimleri konusunda lisansüstü öğrenim görmelerine ilişkin teşvikler artırılmalıdır.

Tedbir: 1.2.2 Eğitim kurumlarının kurumsal kapasiteleri glendirilmelidir.

Eğitim personelinin yeni rollerini başarıyla yerine getirmeleri için gerekli tedbirler alınmalı, okul temelli proje uygulamaları teşvik edilmelidir.

Tedbir: 1.2.3 Yerel yönetimlerin eğitime ilişkin kurumsal kapasiteleri glendirilmelidir.

Yasalarla yerel yönetimlere verilen görevlerin daha etkili biçimde yerine getirilmesi için ihtiyaçları olan uzman kadroların yetiştirilmesine destek sağlanmalıdır.

Tedbir: 1.2.4 Meslek kuruluşlarının eğitime ilişkin kurumsal kapasitelerini glendirme çalışmaları desteklenmelidir.

Meslek kuruluşları eğitime ilişkin görev almada gösterdikleri istekliliği, bünyelerinde bu hizmetleri yürütecek kadroları oluşurmada gösterememişlerdir. Bu durum meslek kuruluşlarına verilen eğitim görevlerinin lyıkıyla yürütülmesini önemli lde engellemektedir. Bu sebeple, meslek kuruluşlarının desteklenmesi gerekli görülmektedir. İlgili kanunla öngörülen işletmelerde eğitim ünitelerinin kurulmasının özendirilmesi, teşvik edilmesi ve desteklenmesi sağlanmalıdır.

Tedbir: 1.2.5 Sivil toplum kuruluşlarının eğitime ilişkin kapasitelerini glendirmeleri teşvik edilmelidir.

Eğitim birimleri oluşurmalarına destek sağlamak için sivil toplum kuruluşlarında geçici süreyle eğitim uzmanları görevlendirilmelidir. Bu birimlerdeki sivil toplum kuruluşlarının personeli ve gönüllü çalışanlarına Millî Eğitim Bakanlığının birimlerinde kısa süreli staj imkânları sağlanmalı ve bu personel Bakanlıkça açılan hizmet içi eğitim faaliyetlerinden yararlandırılmalıdır.

Beklenen Sonuçlar

- Eğitim sisteminin ihtiyaçlara daha iyi cevap vermesi
- Millî Eğitim Bakanlığında karar kalitesinin yükselmesi
- Eğitim faaliyetlerinde yönetim kalitesinin yükselmesi
- Millî Eğitim Bakanlığının yurt dışı teşkilatının güçlenmesi

Göstergeler

- Çeşitli kesimlerin eğitim sisteminden memnuniyet derecesindeki yükselme
- Eğitimin faydasına olan inancın güçlenmesi
- Eğitime ilişkin olarak toplanan verilerin güncelliği ve doğruluğu ile bu alanda yapılan araştırmaların nitelik ve niceliği
- Eğitim sisteminde yapılan değişikliklerin stratejik bir planlamaya bağlı olarak gerçekleştirilmesi

- Eğitim sisteminde kamuoyunca “gelişi güzel” olarak değerlendirilebilecek ani değişikliklerden kaçınma
- Millî Eğitim Bakanlığı personeline, yeni yapıya uyum amacıyla verilen hizmet içi eğitimin nitelik ve niceliği
- Eğitim faaliyetlerinde çalışmak üzere meslek kuruluşları, işletmeler, vakıflar ve sivil toplum kuruluşlarının sürekli veya geçici olarak istihdam ettiği personel
- Millî Eğitim Bakanlığının yurt dışı hizmetlerinin nitelik ve niceliğinde sağlanan iyileşmeler

4.3.2. Eğitim Fırsatlarının Herkes İçin Erişilebilir Kılınması

Genç nüfusumuzun ülkemize rekabet avantajı sağlayacak en önemli kaynak haline gelebilmesi için iş hayatına iyi yetişmiş bireyler olarak hazırlanmaları şarttır. Aksi takdirde, kalkınmamızın dinamosu olması gereken genç nüfus, ciddi bir sorun alanına dönüşebilir. Bu sebeple bireylere yeterli eğitim ve istihdam fırsat ve imkânlarının sağlanması büyük önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda iki öncelik belirlenmiş ve bu önceliklere bağlı olarak 13 tedbir geliştirilmiştir.

Amaç ve Stratejiler:

Rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumunun gerekleri doğrultusunda, Türk vatandaşlarının ortalama eğitim süresinin yükseltilmesini sağlamak temel amaç olmalıdır. Bu bağlamda;

- Her kademedeki okullaşma oranları yükseltilmelidir.
- Eğitim arzının ihtiyaçlarla uyumlu şekilde oluşturulması sağlanmalıdır.
- İnsangücü planlamasında işgücünün uluslararası hareketliliği de dikkate alınmalıdır.
- Eğitim çağı dışına çıkmış olanların, yaygın eğitim yanında, açık öğretim fırsatlarından da yararlanmaları teşvik edilmelidir.
- Kız çocuklarının her kademedeki eğitim fırsatlarına ulaşmalarının önündeki engeller kaldırılmalıdır.
- Engellilerin eğitiminde kaynaştırma yöntemine öncelik verilmelidir.
- Eğitim kurumlarındaki fiziki şartlar, engellilerin kullanımına uygun hale getirilmelidir.
- Meslek kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının, özel öğretim kurumlarının ve işletmelerin eğitim arzı yaratma çabaları teşvik edilmeli ve desteklenmelidir.
- Ortaöğretim kurumlarındaki modüler program uygulamaları tüm alan ve dalları kapsayacak biçimde genişletilmelidir.
- Ekonomik büyümeye katma değer sağlayacak yeterliliklere sahip işgücü yetiştiren meslekî ve teknik eğitime önem, öncelik ve ağırlık verilmesine devam edilmeli, bu eğitime talebin artması için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Öncelikler

Bu kapsamda belirlenen öncelikler şunlardır:

- Toplumun ortalama eğitim süresinin yükseltilmesi
- Yetişkin eğitiminin güçlendirilmesi

Öncelik: 2.1 Toplumun ortalama eğitim süresinin yükseltilmesi

Türkiye'nin rekabet gücünü artırabilmesi için yetişkin nüfusun ortalama eğitim süresini artırması gerekmektedir. Türkiye'nin gelişmiş ülkelerle arasındaki farkı kapatabilmesi için halen eğitim çağında bulunanların okullaşma oranlarını yükseltmesi gerekli fakat yeterli değildir. Aynı zamanda eğitim çağı dışına çıkmış yetişkinlerin de eğitime alınması gerekli görülmektedir. Bu kapsamda eğitim fırsat ve imkânlarından herkesin faydalanması hedeflenmelidir.

Tedbir: 2.1.1 Okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmalıdır.

Türkiye'de okul öncesi eğitimdeki arz kapasitesi ihtiyacın çok altındadır. Okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranlarını AB ortalamasına yükseltmek için bu konudaki yatırımların hızlandırılması ve mevcut kaynaklardan en etkin biçimde yararlanılmaya devam edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda erken çocukluk eğitimi ile anne-baba eğitimleri de geliştirilmelidir. Ayrıca, farklı yaşam koşullarına bağlı olarak farklı eğitim modellerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmelidir.

Tedbir: 2.1.2 İlköğretim ve ortaöğretimdeki arz kapasitesi yükseltilmeli ve bölgelere göre dengeli dağılımı sağlanmalıdır.

İlköğretimde kapasite sorunu önemli ölçüde çözülmüş ise de kapasite artırma çalışmalarının sürdürülmesi zorunlu görülmektedir. Özellikle köyden kente göç nedeniyle, göç alan yerlerde sorunun ciddi boyutlarda yaşandığı görülmektedir. Ayrıca, kapasite yetersizliği nedeniyle ikili öğretimin yapıldığı okulların sayısının azaltılması da sağlanmalıdır.

Öncelikle 5 sınıfın bir arada olduğu birleştirilmiş sınıf uygulamaları asgariye indirilmelidir.

Meslekî ve teknik ortaöğretim okullarındaki arz kapasitesinin alanlara ve bölgelere göre dağılımında insangücü ihtiyaçlarına ilişkin projeksiyonlar esas alınmalıdır. Esnek meslekî eğitim arz kapasitesi oluşturmada çıraklık eğitiminin sunduğu fırsatlardan azami ölçüde yararlanılmalıdır.

Meslek kuruluşları, işletmeler ve vakıfların eğitim kapasitesi oluşturma çabaları desteklenmelidir.

Özellikle meslek kuruluşlarının ve işletmelerin kendi alanlarında nitelikli işgücü yetiştirmek ve geliştirmek için yapacakları meslekî eğitime yönelik yatırımlara devlet desteği sağlanmalıdır.

Tedbir: 2.1.3. Engellilerin eğitiminde kaynaştırma yöntemine öncelik verilmelidir.

İlköğretim ve ortaöğretim okulları, fiziki mekan olarak engellilerin de kullanımına uygun hale getirilmelidir. Engellilerin bu okullarda oluşturulan kaynaştırma sınıflarında eğitim görmeleri sağlanmalı, bu öğrenciler için destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

Kaynaştırma eğitime alınmayan engelliler için özel eğitim okulu uygulaması sürdürülmeli ve bu okulların kapasiteleri ihtiyaçları karşılayacak düzeye çıkartılmalıdır.

Tedbir: 2.1.4 Eğitim arz kapasitesinin ihtiyaçlarla uyumlu ve esnek bir yapıya kavuşturulması sağlanmalıdır.

Arza dayalı yapının talebe dayalı yapıya dönüştürülmesi için sabit tesislerin uzun dönemli bir perspektif içerisinde şekillenmesi sağlanmalı, yerleşim birimi düzeyinde sürdürülebilirliği olmayan eğitim hizmetleri için sözleşmeli personel istihdamına gidilmelidir.

Meslekî ve teknik okulların yeterli talep olmayan bölümlerine ilişkin tesislerin ekonomiye kazandırılması sağlanmalıdır.

Tedbir: 2.1.5 Eğitim kurumlarının donanımı öğretim programlarıyla uyumlu hale getirilmelidir. Öğretim programlarında yapılan değişiklikler sebebiyle bina ihtiyaç programları ile eğitim araçları ve donatım standartları geliştirilmelidir.

Tedbir: 2.1.6 Kızların okula devamına özel önem verilmelidir.

İlköğretim ve ortaöğretimdeki okullaşma oranlarında görülen cinsiyetler arası farklılıklar azaltacak tedbirler alınmalıdır. Bu amaçla kızların okula devamlarını engelleyen ekonomik, sosyal ve kültürel nedenleri asgariye indirecek özel tedbirler ve teşvikler uygulanmalıdır. Gerekli yörelerde kız pansiyonları yaygınlaştırılarak parasız yatılı okuma fırsatları yaygınlaştırılmalıdır. Bu bağlamda kız çocuklarının okullaşma oranlarının yükseltilmesine hizmet eden kampanyalar gelecek açısından önemli görülmektedir.

Tedbir: 2.1.7 Okulu erken terk önlenmelidir.

Okulu erken (lise mezuniyeti öncesi) terkin ekonomik, sosyal ve kültürel sebepleri araştırılarak, bunların giderilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Zorunlu eğitimi tamamlamadan okuldan ayrılmaların önlenmesi için özel tedbirler alınmalı, bu konuda sosyal sorumluluk bilinciyle sivil toplum kuruluşlarının harekete geçmeleri teşvik edilmelidir. Özellikle ailesinin kırsal kesimde yaşaması sebebiyle eğitim fırsatlarına erişemeyen çocuklar için bursluluk ve yatılılık kapasitesi ihtiyaçları karşılayacak düzeye çıkartılmalıdır.

Tedbir: 2.1.8 Yetişkinlerin okula geri dönüşleri teşvik edilmelidir.

Açık ilköğretim ve açık lise uygulamaları, yetişkinlerin öğrenme ihtiyaçlarına ve özelliklerine daha uygun hale getirilerek yaygınlaştırılmalıdır.

Tedbir: 2.1.9 Öğretmenlerin bölgelere ve yerleşim birimlerine göre dengeli dağılımını sağlayacak tedbirler alınmalıdır.

Öğretmenlerin dengeli dağılımını sağlamaya yönelik olarak şimdiye kadar uygulanan tedbirlerden ders alınarak, sorunun çözümü için uygulanabilir ve sürdürülebilir tedbirler geliştirilmelidir.

Öncelik: 2.2 Yetişkin eğitiminin güçlendirilmesi

Yetişkinlerin öğrenme ihtiyaçlarını daha iyi cevap verecek bir yapı ve işleyiş oluşturmak suretiyle, eğitimin bireye, kurumlara ve topluma sağladığı faydayı yükseltmek hedeflenmelidir.

Tedbir: 2.2.1 İşbaşında eğitim yöntemleri geliştirilmeli ve uygulamalar yaygınlaştırılmalıdır. İşbaşında eğitim için yöntem, program ve öğretim materyalleri geliştirme çabaları desteklenmelidir. İyi uygulamalar tanıtılmalı ve ödüllendirilmelidir. İşletmelerin işbaşında eğitim projelerine kamu desteği sağlanmalıdır.

Tedbir: 2.2.2 İşlevsel okur-yazarlık programları yaygınlaştırılmalıdır.

14-44 yaş grubunda olup okuma-yazma bilmeyenler kurslara alınarak okur-yazar hale getirilmelidir. Okuma-yazma bildiği halde bu becerilerini günlük yaşamlarını kolaylaştırmak için kullanamayanlar için de özel kurslar açılmalıdır.

Tedbir: 2.2.3 Meslekî yaygın eğitimde modüllü esasa dayalı sertifika programları uygulaması geliştirilerek yaygınlaştırılmalıdır.

Modüllü program uygulamasının yaygınlaştırılmasıyla bireylerin ihtiyaçları olmayan bilgileri almak zorunda bırakılmaları veya bildiklerini tekrar etmek zorunda kalmaları önlenmek suretiyle yetişkin eğitimi programlarının etkinliği artırılmalıdır. Genel lise mezunlarına meslek kazandırmak için modüllü meslek eğitimi programlarının sağladığı fırsatlardan azami ölçüde yararlanılmalı, gençlerin bu yöntemle meslek sahibi olmaları teşvik edilmelidir.

Tedbir: 2.2.4 Eğitim birimi oluşturan işletmelere kamu desteği sağlanmalıdır.

Gerek işletmelerde beceri eğitimi yaptırmak için gerekse hizmet içi eğitimi amacıyla eğitim birimi oluşturan işletmelere kamu desteği sağlanmalıdır.

Beklenen sonuçlar

- Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretimdeki okullaşma oranının yükselmesi
- Meslekî ve teknik liselere devam eden öğrencilerin toplam ortaöğretim öğrencileri içerisindeki oranının yükselmesi
- Birleştirilmiş sınıflar ve ikili eğitim yapan ilköğretim okullarında eğitim gören öğrenci sayısında oransal azalma
- İlköğretim ve ortaöğretime devam eden yetişkinlerin sayısının artması
- İkili öğretim yapılan okullara devam eden öğrenci sayısının azaltılması
- Öğretmen/derslik başına düşen öğrenci sayıları açısından bölgesel farklılıkların azaltılması
- İşletmelerin insan kaynaklarını geliştirmek için yaptıkları harcamalarda yükseliş
- Yaşam boyu öğrenme istatistiklerinin AB ülkeleri ortalamasına yaklaşması

Göstergeler

Tablo-4.1 Okul Öncesi Eğitimde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

Öğretim yılı	Yaş	Çağ nüfusu (bin)	Öğrenci sayısı (bin)	Okullaşma oranı (%)
2005-2006	Toplam	4.101		
2009-2010	3	1.304	65	5,0
	4	1.283	128	10,0
	5	1.297	649	50,0
	Toplam	3.884	842	21,7
2013-2014	3	1.334	200	15,0
	4	1.324	331	25,0
	5	1.320	1.188	90,0
	Toplam	3.978	1.719	43,2

Tablo-4.2 İlköğretimde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

Öğretim yılı	Çağ nüfusu (bin)	Öğrenci sayısı (bin)	Okullaşma oranı (%)		
			Toplam	Erkek	Kız
2005-2006	11.084				
2009-2010	11.133	10.969	98,5	100,0	97,0
2013-2014	10.668	10.668	100,0	100,0	100,0

Tablo-4.3 Ortaöğretimde Öğrenci Sayıları ve Okullaşma Oranları

Öğretim yılı	Çağ nüfusu (bin)	Öğrenci sayısı (bin)	Okullaşma oranı (%)		
			Toplam	Erkek	Kız
2005-2006	3.753				
2009-2010	5.357	4.958	92,6	95,0	90,0
2013-2014	5.676	5,676	100,0	100,0	100,0

Tablo-4.4 Ortaöğretimde Öğrencilerin Genel ve Meslekî-Teknik Öğretime Dağılımları

Öğretim yılı	Çağ nüfusu (bin)	Öğrenci sayısı (bin)			Okullaşma oranı (%)		
		Toplam	Genel ortaöğretim	Mesleki ve teknik ortaöğretim	Toplam	Genel ortaöğretim	Mesleki ve teknik ortaöğretim
2005-2006	3.753						
2009-2010	5.357	4.958	2.678	2.280	92,6	50,0	42,6
2013-2014	5.676	5.676	2.680	2.996	100,0	47,2	52,8

4.3.3. Kaliteli Eğitim Fırsatlarının Yaygınlaştırılması

Eğitime yapılan yatırımın daha yüksek oranda faydaya dönüşmesi için ihtiyaca uygun ve kaliteli eğitim fırsatlarının yaygınlaştırılması ve bu fırsat ve imkânlarla erişimin kolaylaştırılması gerekmektedir.

Kaliteli eğitimin arz ve talep boyutları vardır. Genelde sanılanın aksine, kaliteli eğitime talep yaratmak, arz yaratmaktan daha zordur.

Kaliteli eğitim, bireyin kapasitesini en etkin biçimde geliştirmesine ve kullanmasına yardımcı olmalıdır. Bu bağlamda bireyin ilgi, yetenek ve yeterliliklerinin doğru belirlenerek doğru yönlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Türk eğitim sistemi bu konudaki hizmetleri sunma kapasitesini geliştirmede yetersiz kalmıştır. Öğrenciler de çeşitli sebeplerle ilgi ve yeteneklerine uygun olmayan alanlara yönelme durumunda kalmaktadırlar. Bu yanlışlıkların topluma maliyetinin çok yüksek olduğuna dikkat çekmek, bu konuda son yıllarda gösterilen olumlu çabaların sürdürülmesini desteklemek gerekmektedir.

Kaliteli eğitim, bir açıdan öğrenci başına yapılan harcamaların yükselmesi anlamına gelmektedir. Bu sebeple eğitime ayrılan ve ayrılacak kaynakların miktarı, kaliteli eğitim fırsatları sunmada ciddi bir sınırlılık meydana getirmektedir. Böylesi sınırlılıkların olduğu durumlarda önceliklerin belirlenmesi daha da büyük önem kazanmaktadır.

Bu doğrultuda iki öncelik belirlenmiş ve bu önceliklere bağlı olarak 12 tedbir geliştirilmiştir.

Amaç ve Stratejiler

Her tür ve kademedeki eğitimin kalitesinin yükseltilmesi temel amaç olmalıdır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki stratejiler uygulanmalıdır:

- Eğitime ayrılan kaynaklar çeşitlendirilerek artırılmalı ve etkin kullanımı sağlanmalıdır.
- Eğitim süreçlerinde aile ile eğitimin çıktılarından faydalananlara daha etkin roller verilmelidir.
- Okulun çevre ile bütünleşmesini kolaylaştıracak çalışmalar desteklenmelidir.
- Öğretim programları yerel ihtiyaçlara daha iyi cevap verecek esnekliğe kavuşturulmalıdır.
- Öğretmen yeterlilikleri geliştirilmelidir.
- Okul tabanlı bütçe uygulamasına geçilmelidir.
- Okul bazlı proje uygulamaları desteklenmelidir.

- Kaliteli eğitim fırsatlarının yaygınlaştırılmasında;
 - Eğitim kademesi açısından, okul öncesi eğitime
 - Okul türleri açısından, yatılı ilköğretim okullarına öncelik verilmelidir.
- Kaliteli eğitim fırsatlarının İstatistik Bölge Birimleri baz alınarak dengeli biçimde yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının uygulanması yaygınlaştırılmalıdır.

Öncelikler

Bu kapsamda belirlenen öncelikler şunlardır:

- Eğitim arzının niteliğinin yükseltilmesi
- Kaliteli eğitime talebin artırılması

Öncelik: 3.1 Eğitim arzının niteliğinin yükseltilmesi

Türkiye'deki eğitim arzının niteliğinin AB ülkeleri ortalamasına yükseltilmesi hedeflenmelidir.

Tedbir: 3.1.1 Eğitimin her kademesinde dersliğe düşen öğrenci sayısı AB ülkeleri ortalamasına yaklaştırılmalıdır.

Tedbir: 3.1.2 Eğitimin her kademesinde öğretmene düşen öğrenci sayısı AB ülkeleri ortalamasına yaklaştırılmalıdır.

Tedbir: 3.1.3 Öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının miktarı yükseltilmelidir.

Eğitime ayrılan kaynaklar çeşitlendirilmek suretiyle, öğrenci başına yapılan harcama yükseltilerek etkili kullanımının sağlanması büyük önem arz etmektedir.

Tedbir: 3.1.4 Eğitime ayrılan kaynakların eğitim kademeleri arasında dengeli dağılımı sağlanmalıdır.

Eğitim kademelerine göre öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları arasındaki oranın, OECD ülkeleri ortalamasına yakınlaştırılması gerekmektedir. Özellikle okul öncesi ve ilköğretimde öğrenci başına yapılan harcamaların düşük tutulmasının üst öğretim kademelerini olumsuz yönde etkilediğine dikkat edilmelidir.

Tedbir: 3.1.5 Eğitim kurumlarının bina ihtiyaç programları ile donanım listeleri, öğretim programları ve eğitim modeline uygun hale getirilmelidir.

Programlarda önemli değişiklikler yapıldığı halde eğitim binaları ve eğitim araçlarında buna paralel düzenlemelerin yapılmaması hem kaynak israfına hem eğitimde kalite düşüklüğüne sebep olmaktadır. Bunun için uzman ekiplerin oluşturulması sağlanmalıdır.

Tedbir: 3.1.6 Bilgi teknolojilerinin eğitimde kullanımı daha da yaygınlaştırılmalıdır.

Türkiye, okulların internet erişiminde ve bilgisayar kullanımında önemli mesafeler almıştır. Mevcut altyapının geliştirilmesi yanında öğrencilerin evlerinden internete erişimlerinin maliyetini düşürecek tedbirler alınmalıdır.

Tedbir: 3.1.7 Öğretmen yeterliliklerinin yükseltilmesine yönelik çalışmalar desteklenmelidir. Öğretim programlarındaki değişiklikler dikkate alınarak, öğretmen yeterlilikleri geliştirme çalışmaları tamamlanmalıdır. Bu yeterlilikleri hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimle kazandırılması için etkin ve verimli yöntemler geliştirilmelidir.

Tedbir: 3.1.8 Milli Eğitim Akademisi işlevsel hâle getirilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 55. maddesinde “Milli Eğitim Akademisi” Bakanlığın bağlı kuruluşu olarak sayılmaktadır. Öğretmen yeterliliklerinin yükseltilmesine ilişkin çalışmalarda böyle bir kuruluşun büyük fayda sağlayacağı ve çalışmaların daha etkin ve verimli biçimde yürütülebileceği açıktır. Bu sebeple, Milli Eğitim Akademisinin kuruluşunun tamamlanması ve faaliyete geçirilmesi gerekli görülmektedir.

Tedbir: 3.1.9 Öğretim programlarının geliştirilmesine süreklilik kazandırılmalıdır.

Öğretim programlarını geliştirme çalışmaları daha sistematik bir yapıya kavuşturulmalı, bu alanda uzman kadroların oluşturulmasına önem verilmelidir.

Öncelik: 3.2 Kaliteli eğitime talebin artırılması

Kaliteli eğitime talebin artırılarak, eğitimde sağlıklı rekabete uygun zemin hazırlanması ve eğitimden sağlanacak faydanın maksimize edilmesi hedeflenmelidir.

Tedbir: 3.2.1 Meslekî rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

Meslekî rehberlik, devletin tüm bireylere sunmak zorunda olduğu bir hizmet olarak yeniden yapılandırılmalıdır.

Tedbir: 3.2.2 Eğitim kurumlarının proje uygulama kapasiteleri güçlendirilmelidir.

Eğitim kurumlarının proje hazırlama, uygulama, değerlendirme ve deneyimlerden ders çıkarma kapasitelerinin güçlendirilmesi için başlatılan çalışmalar geliştirilerek sürdürülmelidir.

Tedbir: 3.2.3 Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarına cevap verecek eğitim fırsatları hazırlanmalıdır.

Hızlı öğrenen veya bir alanda üstün yeteneğe sahip çocukların potansiyellerini tam olarak kullanmalarını sağlayacak fırsatlar hazırlanmalı, bu konudaki çalışmalar desteklenmelidir.

Beklenenler

- Eğitimin kalitesine ilişkin uluslararası değerlendirmelerde Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında ilk 10 içerisinde yer alması
- Eğitim ortamlarının iyileşmesi
- Öğretmen niteliğinin yükselmesi

Göstergeler

- Eğitimin kalitesine ilişkin değerlendirme puanları
- Dersliğe düşen öğrenci sayısı
- Öğretmene düşen öğrenci sayısı

- Eğitimde kullanılan teknoloji
- Öğrenci başına yapılan eğitim harcamaları
- Eğitim personelinin hizmet içi eğitim istatistikleri

4.3.4. Eğitimde Kalite Güvence Sisteminin Oluşturulması

İşlerin yapılma biçiminde ve hızında meydana gelen değişimler ve gelişmeler, eğitim sistemlerini kalite güvencesi sağlamaya zorlamaktadır. Kalite güvencesinin önemi, özellikle okuldan iş yaşamına geçişte daha iyi anlaşılmaktadır.

Eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması gelişme eksenini ile Türk eğitim sisteminin bireye, topluma, kurumlara ve kuruluşlara kalite güvencesi vermesi beklenmektedir. Bu sistemin aşağıdaki temel karakteristikleri sağlayacak biçimde yapılandırılması gerekmektedir.

- Etkinlik (maliyet etkin ve tekrarlara sebep olmayan)
- Geçerlilik (ölçmek istediğini ölçen)
- Güvenilir (sonuçların tutarlı olması)
- Uygunluk (kaynaklar bakımından esnek, uygulanabilir ve pratik)
- Adil (hiçbir kişi ve kurumu gözetmemesi)
- Amaç odaklı (önceden tanımlanmış ve herkes tarafından doğru anlaşılacak hedeflere sahip olunması)
- Profesyonellik (ilgili tarafları rollerini doğru anlamaları ve gereğini yerine getirmeleri)

Bu doğrultuda iki öncelik belirlenmiş ve bu önceliklere bağlı olarak 6 tedbir geliştirilmiştir.

Amaç ve Stratejiler

Türk eğitim sisteminin gelişmesine süreklilik kazandırılarak, yurt içinde ve yurt dışında bu sisteme duyulan güvenin artmasını sağlamak temel amaç olmalıdır. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki stratejiler uygulanmalıdır:

- Türkiye’de oluşturulacak kalite güvence sistemi, orta vadede AB düzeyinde oluşturulacak sistemle bütünleşecek biçimde yapılandırılmalıdır.
- Eğitim için oluşturulacak kalite güvence sisteminin, ülke içinde ve uluslararası düzeyde benimsenmesine önem verilmelidir.
- Eğitimde tarafların rolleri ve sorumlulukları açık ve net biçimde tanımlanmalıdır.
- Ölçme, değerlendirme ve akreditasyon/eşyetkinlik faaliyetlerinin şeffaf biçimde yürütülmesi sağlanmalıdır.
- Ulusal düzeyde verilen belgelerin, karşılıklı olarak, uluslararası düzeyde geçerlilik ve denklikleri sağlanmalıdır.
- Eğitim kurumlarının, kalite güvence sistemlerini kullanmaları teşvik edilmelidir.
- Kalite güvence sisteminin kullanımını zorlaştıran bürokratik engeller ortadan kaldırılmalıdır.

Öncelikler

Bu kapsamda belirlenen öncelikler şunlardır:

- Eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması
- Dış kalite güvence kurum ve kuruluşlarının güçlendirilmesi

Öncelik: 4.1 Eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması

Türkiye’de eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması ve kalite güvencesinin sağlanması hedeflenmelidir.

Tedbir: 4.1.1 Oluşturulacak kalite güvence sistemi modeli belirlenmelidir.

Eğitimde kalite güvence sistemi oluşturmada farklı modeller vardır. Bunlar ve başarılı uygulamalar incelenerek Türkiye’nin şartlarına uygun bir model oluşturulmalıdır.

Tedbir: 4.1.2 İç kalite güvence sistemi oluşturulmalıdır.

Benimsenecek modele göre eğitim tür ve kademeleri için iç kalite güvence politika ve prosedürleri hazırlanmalı ve pilot uygulaması yapılmalıdır.

Tedbir: 4.1.3 Dış kalite güvence sistemi oluşturulmalıdır.

Dış kalite güvence sistemi prosedürleri hazırlanmalı ve pilot uygulaması yapılmalıdır.

Tedbir: 4.1.4 Kalite güvence sistemi uygulaması yaygınlaştırılmalıdır.

Eğitim kurumlarının kalite güvence sistemi uygulamasını kolaylaştıracak ve teşvik edecek idari ve mali düzenlemeler yapılmalıdır.

Öncelik: 4.2 Dış kalite güvence kurum ve kuruluşlarının güçlendirilmesi

Türkiye’de dış kalite güvence kurum ve kuruluşlarının gelişmesi teşvik edilerek, kalite güvence sistemini uygulamanın maliyetinin düşürülmesi hedeflenmelidir.

Tedbir: 4.2.1 Eğitimde kalite güvencesi verecek kuruluşların yasal statüleri belirlenmelidir.

Yükseköğretimdeki kalite güvence sistemiyle ilişkilendirilerek, AB standartlarında akredite/eşyetkin kurumların kuruluş ve işleyişini düzenleyen mevzuat hazırlanarak uygulamaya konulmalıdır.

Tedbir: 4.2.2 Eğitimde kalite güvencesi verecek özel ve resmi kurum ve kuruluşlar desteklenmelidir.

Bu alanda hizmet verecek kurum ve kuruluşların teknik altyapı oluşturmaları ve uzman kadrosu yetiştirmelerine ilişkin yatırımlarına kamu kaynaklarından destek sağlanmalıdır.

Beklenenler

- Eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması ve yaygın biçimde uygulanması
- Türk eğitim sisteminde verilen diploma ve belgelerin uluslararası geçerlilik kazanması

Göstergeler

- Türk eğitim sisteminde verilen diploma ve belgelerin uluslararası geçerliliği.
- Türkiye’de eğitimde kalite güvencesi verecek kurum ve kuruluşların sayısı ve yurt dışında yaptıkları işlerin miktarı

5. UYGULAMA STRATEJİLERİ

5.1. Mevzuat Düzenlemeleri

Eğitime ilişkin yasal düzenlemeler;

- Türk eğitim sisteminin yeniden yapılandırılması
- Eğitimin yönetimi ve örgütlenmesi
- Ulusal meslekî yeterlilikler sisteminin kurulması

olmak üzere üç ana konuda toplanmaktadır.

Ulusal meslekî yeterlilikler sisteminin kurulması, diğer iki konudan bağımsız olarak ele alınmalıdır. Türkiye'deki işgücü yeterliliklerinin belgelendirilmesi ve AB ülkeleriyle uyumlu hale getirilmesi açısından önemli olan bu düzenlemeye öncelik verilmelidir.

Sistem ile yönetim arasında güçlü bağların bulunması doğaldır. Bu sebeple sistemden kaynaklanan sorunlardan bazılarının yönetim tarafından çözülemeyeceği bilinmektedir. Diğer taraftan yönetimdeki yanlışlıkların iyi bir sistemi tkayabileceğine de dikkat çekmek gerekmektedir. Bu bağlamda yeniden düzenleme çalışmalarında sistem ile yönetimin bir bütünlük içerisinde ele alınması gerekli görülmektedir. Bu sebeple, eğitimin yönetimi ve örgütlenmesi, Türk eğitim sisteminin yeniden yapılandırılmasına ilişkin yasal düzenlemelerle uyumlu biçimde şekillendirilmelidir.

Yasal düzenlemeler açısından bugünkü Türk eğitim sistemi parçalı ve dağınık bir yapı görünümündedir. 3308 sayılı Meslekî Eğitim Kanunu ile düzenlenen bir hususun TOBB Kanunu ile değiştirilmesi gibi 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununda mesleklerin kademeleri ve bu kademelerde çalışacakların görev ve sorumluluklarının yasayla belirleneceği hükme bağlandığı halde, aradan 30 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, işaret edilen kanunun çıkartılamaması durumları da söz konusudur.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanununun sistemin çatısı olma özelliği muhafaza edilerek, diğer kanunlar bu çatıya uyumlu biçimde yapılandırılmalıdır.

Yasal düzenlemelerde eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkileyecek müdahaleleri önleyecek hususların bulunması esası benimsenmelidir.

5.2. Kurumsal Düzenlemeler

Türk eğitim sistemini yeniden yapılandırma çalışmalarına paralel olarak sistemde rolü bulunan kurum ve kuruluşlarda yeni düzenlemelere gidilmesi kaçınılmazdır.

Yeni düzenlemelerde Millî Eğitim Bakanlığının yükseköğretim dışındaki her tür ve kademedeki eğitimden sorumlu olma rolü aynen muhafaza edilmelidir. Millî Eğitim Bakanlığı merkez teşkilatı daha çok politika belirleyen, araştırma ve planlama yapan, rehberlik eden, pilot uygulamalarla öncülük eden, denetleyen kurumsal bir yapıya kavuşturulmalıdır.

1980'li yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı örgüt yapısının işlevsel hale getirilmesi yönünde önemli adımlar atılmıştır. Ana hizmet birimleri ile yardımcı ve destek hizmet birimlerinin görevleri tanımlanmıştır. Ancak, uygulamada ana hizmet birimlerinin yardımcı ve destek hizmet birimlerine verilen görevleri ifaya çalışmaları yanında, yardımcı ve destek hizmet birimlerinin de ana hizmet birimlerinin plan ve programlarıyla örtüşmeyen önceliklere göre hareket ettikleri veya tekrarcı uygulamalar gözlenmektedir. Yeni düzenlemelerde sözü edilen birimlerin sistemin işleyişini güçleştirecek ve etkinliğini azaltacak biçimde hareket etmelerini engelleyecek önlemler alınmalıdır.

Talim ve Terbiye Kurulunun Millî Eğitim Bakanlığı teşkilatı içerisinde özel bir yeri bulunmaktadır. Kurulun, icra görevlerinden arındırılarak, asli görevlerinde odaklanmalarını sağlayacak düzenlemelere gidilmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığının danışma birimleri daha işlevsel hale getirilmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığının yurt dışı teşkilatı, yurt dışında öğrenimini sürdüren çocuklarımızın ve gençlerimizin ihtiyaçlarına cevap verecek ve onların haklarını koruyacak yapı ve işleyişe kavuşturulmalıdır.

Eğitim kurumlarına ilişkin yapı ve yönetim, katılımcı bir anlayışla yeniden düzenlenmelidir.

Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görevlendirilecek bir birimin veya ilgili birimlerin; yerel yönetimlerin meslek kuruluşlarının ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturacakları eğitim birimlerinin kapasitelerini güçlendirme çalışmalarını desteklemesi sağlanmalıdır.

Millî Eğitim Bakanlığı dışındaki özel ve kamu kurum ve kuruluşlarının eğitim hizmetlerine ilişkin kurumsal yapıları ve işleyişleri, sistem bütünlüğü anlayışıyla gözden geçirilerek gerekli düzenlemelere gidilmelidir.

5.3. Mali Kaynaklar

Türkiye’de eğitime ayrılan kaynakların yetersizliği yanında, bu kaynakların etkin kullanımı konusunda da sorunların yaşandığına dikkat çekmek gerekmektedir. Eğitim kademelerine göre öğrenci maliyetleri arasındaki dengesizlik (Bakınız: Tablo-2.12, Tablo-2.21 ve açıklamaları) bunun en çarpıcı örnekleri arasında gösterilebilir. Öğretim programları değiştirilmesi sebebiyle binaların ve eğitim araçlarının etkili biçimde kullanılamaması da önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Genel bütçeden eğitime ayrılan kaynakların artırılması gerekli, fakat yeterli değildir. Bu bağlamda kaynak çeşitlendirilmesi gerekli görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının sosyal yönü ağırlıklı eğitim çalışmalarında, engellilerin eğitiminde ve maddi sıkıntı içerisindeki ailelerin çocuklarına destek sağlamada daha aktif ve etkili rol almaları sağlanmalıdır.

Hane halkının eğitime yaptığı özel harcamalar azaltılmalıdır.

Dokuzuncu Plan döneminde eğitime ayrılan kamu kaynakları artırılmalıdır. Sivil toplum örgütlerinin eğitim arzı oluşturma çabaları desteklenmelidir. Özel kesim, vakıf ve gönüllü kuruluşların eğitime yatırım yapması teşvik edilmelidir.

5.4. İnsan Kaynakları

Emek yoğun bir işkolu olması sebebiyle, eğitimde insan faktörünün önemi diğer işkollarından daha büyüktür.

Türk eğitim sisteminde görev alan/alacak personelin hizmet öncesi eğitimlerinin ihtiyaçlarla uyumlu şekilde planlanamaması ve hizmet içi eğitim çalışmalarındaki etkinliğin düşüklüğü önemli bir sorun olarak görülmektedir.

Eğitim personelinin hizmet öncesi eğitimlerinin ihtiyaçlar temelinde şekillendirilmesi sağlanmalı, hizmet içi eğitim faaliyetleri etkili ve verimli biçimde yürütülmelidir. Öğretmenlerin meslekî gelişimine katkı sağlayacak bilgi kaynaklarına erişimleri kolaylaştırılmalı, bu hizmetlerin yaygınlaştırılmasına kamu desteği sağlanmalıdır. Özellikle kuruluşunun kısa sürede tamamlanması öngörülen Millî Eğitim Akademisi ve ona bağlı olarak hizmet verecek eğitim merkezlerine bu konuda önemli işlevler verilmelidir.

Eğitim personelinin özlük hakları bir bütünlük içerisinde düzenlenmelidir. İmkânlar çerçevesinde eğitimcilerin ekonomik durumlarını iyileştirme çabaları sürdürülmelidir.

6. SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

6.1. Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi

Bu çalışmada belirlenen temel amaç ve politikalar ile öncelik ve tedbirler gelişme eksenleri bazında tasnif edilerek Tablo-6.1’de verilmiştir.

Tablo-6.1 Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi

Temel Amaç ve Politikalar	Öncelikler	Temel Gelişme Eksenleri						
		İstikrarlı Bir Ortamda Sürdürülebilir Büyümenin Sağlanması	Ekonomide Rekabet Gücünün Artırılması	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	Sosyal İçermenin Güçlenmesi	Bölgesel Gelişmişlik Farklılıklarının Azaltılması	Kamuda İyi Yönetişimin Yaygınlaştırılması	Fiziki Altyapının iyileştirilmesi
Türk Eğitim Sisteminin ve Yönetiminin Ülkenin İnsan Kaynaklarının En Etkin Biçimde Gelişmesini Destekleyecek Yapı ve İşleyişi Kavuşturulması	Mevzuatın düzenlenmesi	Demokrasi eğitimi ve kalkınma bilincinin tüm müfredat ve eğitim ortamlarıyla bütünleştirilmesi, istikrarlı ve sürdürülebilir kalkınmaya hizmet edecektir.	Ulusal meslek yeterlilikleri düzeninin kurulması ve işletilmesi, ekonominin rekabet gücünü artıracaktır.	Türk eğitim sisteminin yaşam boyu öğrenme yaklaşımıyla düzenlenmesi, insan kaynaklarının daha iyi geliştirilmesi için yeni fırsatlar yaratacaktır.	Eğitimde yatay ve dikey geçişlerin yeterlilik temelinde kolaylaştırılmasıyla, bireylerin kendilerini eğitim sisteminden dışlanmış hissetme duyguları ortadan kalkacaktır.	Seçmeli derslere ayrılan sürelerin artırılması ve bu derslerin çeşitlendirilmesi, illerin yerel ihtiyaçlarına cevap verilmesini kolaylaştıracaktır.	Türk eğitim sistemi katılımcı, güvenilir, öngörülebilir, adil, hesap verebilir, bireye saygılı, etkin ve verimli bir yönetim yapısına kavuşturulacaktır.	
	Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi		Eğitim hizmeti veren kurumların kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi, eğitimin bireysel ve toplumsal maliyetini düşürerek rekabet üstünlüğü sağlayacaktır.	Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, eğitime talebi artırarak insan kaynaklarının daha iyi gelişmesine katkı sağlayacaktır.	Ailelerin, yerel yönetimlerin ve sosyal ortakların eğitime katılımlarının genişletilmesi ve derinleştirilmesi, sosyal içermeyi güçlendirecektir.	İl meslekî eğitim kurulları ile eğitim danışma kurullarının daha işlevsel hale getirilmesi, yerel ihtiyaçların sağlıklı biçimde belirlenerek gelişmişlik farkının azalmasına katkı sağlayacaktır.	Eğitim kurumlarının hizmet kapasite ve kalitesinin artırılması, kamu yönetimine ilişkin olumlu görüşlerin yaygınlaşmasına katkı sağlayacaktır.	
Eğitim Fırsatlarının Herkes İçin Erişilebilir Kılınması	Toplumun ortalama eğitim süresinin yükseltilmesi	Toplumun ortalama eğitim süresinin yükseltilmesi, sürdürülebilir büyümeye katkı sağlayacaktır.		Toplumun eğitim süresinin artırılması, insan kaynaklarının daha iyi değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır.	Tüm bireylerin ilgi, istek, yetenek ve yeterlilikleri ölçüsünde eğitim hakkını kullanmasının güvence altına alınması, sosyal içermeyi güçlendirecektir.	Okullaşma oranlarının %100'lere ulaşmasıyla eğitimde bölgeler arası dengesizlik azalacaktır.		Eğitim kurumlarını arz kapasitesinin artırılması ve niteliğinin yükseltilmesi ile engellilerin kullanımına uygun hale getirilmesi, fiziki alt yapının iyileştirilmesi sonucunu doğuracaktır.
	Yetişkin eğitiminin güçlendirilmesi		Bireylerin ekonomik ve teknolojik gelişmelere kısa sürede uyumlarının sağlanması rekabet gücünü artıracaktır.					

Temel Amaç ve Politikalar	Öncelikler	Temel Gelişme Eksenleri						
		İstikrarlı Bir Ortamda Sürdürülebilir Büyümenin Sağlanması	Ekonomide Rekabet Gücünün Artırılması	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	Sosyal İçermenin Güçlenmesi	Bölgesel Gelişmişlik Farklılıklarının Azaltılması	Kamuda İyi Yönetişimin Yaygınlaştırılması	Fiziki Altyapının iyileştirilmesi
Kaliteli Eğitim Fırsatlarının Yaygınlaştırılması	Eğitim arzının niteliğinin yükseltilmesi		Eğitimde kalitenin yükselmesine paralel olarak işgücünün niteliğinde sağlanacak gelişmeler, işletmelere rekabet üstünlüğü sağlayacaktır.	Eğitim arzının niteliğinin yükseltilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesini doğrudan etkileyecektir.		Kaliteli eğitim fırsatlarının İstatistik Bölge Birimleri baz alınarak yaygınlaştırılacak olması, bölgesel gelişmişlik farkının azaltılmasına katkı sağlayacaktır.		Eğitim arz niteliğini yükseltme çalışmaları kapsamında fiziki alt yapı iyileştirilecektir.
	Kaliteli eğitime talebin artırılması			Kaliteli eğitime talebin yükselmesi, bireylerin potansiyellerini daha iyi geliştirmeleri ve değerlendirmeleri sonucunu doğuracaktır.				
Eğitimde Kalite Güvence Sisteminin Oluşturulması	Eğitimde kalite güvence sisteminin oluşturulması	Eğitimde kalite güvence sisteminin kurulması, sürdürülebilir kalkınma için sağlıklı bir alt yapı oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.	Bireyin sahip olduğu diploma ve sertifikaların yeterliliklerini tam olarak yansıtmaması, işletmelerin insan gücü planlamasını kolaylaştıracaktır.	İnsan kaynaklarının geliştirilmesini doğrudan etkileyecektir.				
	Dış kalite güvence kurum ve kuruluşlarının güçlendirilmesi		Kalite güvence hizmetlerinin maliyeti düşürülerek rekabet üstünlüğü sağlanacaktır.					

6.2. Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar

Eğitim (Okul öncesi, İlk ve Ortaöğretim) Özel İhtisas Komisyonumuz tarafından yapılan çalışmalar neticesinde oluşturulan vizyon ve misyona dönük stratejilerinin Dokuzuncu Kalkınma Planına yansımaları aşağıda konu başlıklarına göre belirtilmektedir.

Öncelikle Türk Milli Eğitim sistemi ve yönetimine ilişkin mevzuat, ülkemizin insan kaynaklarının en etkin biçimde gelişmesine yönelik çabaları cesaretlendirecek, yönlendirecek ve kolaylaştıracak yapıya kavuşturulmalıdır. Bu bağlamda başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, eğitim süreçlerinde yer alan tüm kamu kurum ve kuruluşlarının teşkilat ve görevlerine ilişkin yasalarda düzenlemeler yapılmalıdır. Eğitim konusunda alınan kararların kalitesinin yükseltilmesi için verilerin toplanması ve analizi ile bilimsel çalışmaların desteklenmesine özel önem verilmelidir.

Yine yasal düzenleme ile getirilmesi gerektiği düşünülen diğer bir konu ise iş hayatının istek ve ihtiyaçlarına daha duyarlı bir sistemin oluşturulması için Ulusal Mesleki Yeterlilikler Kanununun çıkarılması gerekliliğidir. Böylece ekonominin rekabet gücü artacaktır.

Söz konusu yasal düzenlemelerle beklenen faydanın sağlanması için sistemde rolü bulunan kurumların kurumsal kapasiteleri güçlendirilmelidir. Bu çerçevede eğitim yöneticiliğinin öğretmenlik mesleği üzerine inşa edilen profesyonel bir meslek alanı olarak gelişmesine öncelik verilecektir. Eğitim yöneticiliği ile ilgili iş analizi ve iş gereklerine dayalı meslek standartları belirlenmelidir. Eğitim kurumları yöneticilerinin seçiminde yönetim bilimleri konusunda lisansüstü eğitim yapanlara öncelik verilmelidir. Ayrıca yasalarla yerel yönetimlere verilen görevlerin daha etkili biçimde yerine getirilmesi için ihtiyaçları olan uzman kadroların yetiştirilmesine destek sağlanmalıdır.

Sivil toplum kuruluşlarının eğitime ilişkin kapasitelerini güçlendirmeleri teşvik edilmelidir

Türkiye'nin rekabet gücünü artırabilmesi için toplumun ortalama eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerekmektedir. Bunun için her seviyede okullaşma oranları yükseltilmelidir. Bu doğrultuda okul öncesi eğitimdeki okullaşma oranlarını yükseltmek için bu konudaki yatırımların hızlandırılması ve mevcut kaynaklardan en etkin biçimde yararlanılması gerekmektedir. Ayrıca meslek kuruluşlarının, işletmelerin ve vakıfların eğitim kapasitesi oluşturma çabaları desteklenmeli ve özellikle meslek kuruluşlarının ve işletmelerin kendi alanlarında nitelikli işgücü yetiştirmek ve geliştirmek için yapacakları mesleki eğitime yönelik yatırımlara devlet desteği sağlanmalıdır. Okulu erken terkin (lise mezuniyeti öncesi) ekonomik, sosyal ve kültürel sebepleri araştırılarak, bunların giderilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

Kaliteli eğitim fırsatlarının yaygınlaştırılması bir hedef olarak benimsenmiştir. Kaliteli eğitim, bir açıdan öğrenci başına yapılan harcamaların yükselmesi anlamına gelmektedir. Bu nedenle eğitime ayrılan kaynakların çeşitlendirilerek öğrenci başına yapılan eğitim harcamalarının miktarının yükseltilmesi büyük önem arz etmektedir. Ayrıca eğitime ayrılan kaynakların eğitim kademeleri arasında dengeli dağılımı da sağlanmalıdır. Bilgi teknolojisinin eğitimde kullanımının yaygınlaştırılmasına ve etkinliğine önem verilmelidir. Kaliteli eğitime talebin artırılması için mesleki rehberlik hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve eğitim kurumlarının proje uygulama kapasiteleri güçlendirilmelidir.